

NBP

Narodowy Bank Polski

Maj 2014 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2013 r.

Maj 2014 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2013 r.

Opracował: DSP

Spis treści

Streszczenie	4
Informacje wstępne	7
Systemy płatności	8
1. Systemy płatności wysokokwotowych	8
2. Systemy płatności detalicznych	18
Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	31
1. Systemy rozrachunku papierów wartościowych	31
2. Systemy rozliczeń papierów wartościowych	34
Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego	36
1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	36
2. Bankomaty	43
3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	45
4. Punkty <i>cash back</i>	50
5. Repozytorium transakcji (KDPW_TradeRepository, KDPW_TR)	52
Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze	55
1. Rachunki bankowe	55
2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze	56
3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	67
Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy	75
Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego	79
1. Zagadnienia prawne	79
2. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	86
3. Działania na rzecz wprowadzenia standardów SEPA	87
4. Działania w zakresie rozwoju rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	88
Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym	90
1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	90
2. Działania w zakresie nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń oraz wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych	90
3. Działania w zakresie wzrostu bezpieczeństwa instrumentów płatniczych	91
4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	92
Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego	94
1. Analiza zasadności i możliwości uczestnictwa złotego w systemie CLS (<i>Continuous Linked Settlement</i>)	94
2. Badanie pt. „Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego”	95

3. „Badanie obrotu kartowego wśród przedsiębiorców w Polsce”	96
4. „Badanie nt. płatności kartą wśród przedsiębiorców w Polsce”	96
5. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim	97
6. „Analiza funkcjonowania usługi <i>Cash back</i> na rynku polskim”	97
7. „Analiza opłat bankomatowych funkcjonujących w Polsce”	99
8. Monografia pt. „ <i>Obrót bezgotówkowy w Polsce</i> ”	99

Wykaz stosowanych skrótów	100
Spis wykresów	102
Spis tabel	105

Streszczenie

Funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2013 r. należy ocenić pozytywnie.

W zakresie funkcjonowania polskich systemów RTGS - II półroczu 2013 r. było pierwszym pełnym półroczem funkcjonowania systemu SORBNET2. Nowy system SORBNET2 zastąpił funkcjonujący od 1996 r. system SORBNET. W II półroczu 2013 r. system SORBNET2 funkcjonował poprawnie.

W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS, w minionym półroczu w systemie SORBNET2 odnotowano wzrost liczby zrealizowanych zleceń (o ok. 3,4%) oraz spadek ich wartości o 3,75%. Z kolei w systemie TARGET2-NBP odnotowano wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 1,5% oraz ich wartości o 11,4%.

Jeśli chodzi o dane statystyczne dotyczące systemów detalicznych, w II półroczu 2013 r. w systemie ELIXIR odnotowano wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 3% oraz ich wartości o 8,5%. W systemie EuroELIXIR podobnie odnotowano wzrost liczby realizowanych zleceń oraz ich wartości odpowiednio o 18% i 23%.

W II półroczu 2013 r., w stosunku do I półrocza 2013 r., w systemie EuroELIXIR odnotowano kolejny wzrost liczby i wartości poleceń przelewu SEPA (SEPA Credit Transfer – SCT), tj. odpowiednio o 19,2% i 24,5%.

Ponadto podkreślić należy, iż w II półroczu 2013 r., w stosunku do I półrocza 2013 r., w systemach Express ELIXIR i BlueCash odnotowano wzrost zarówno liczby odpowiednio o 56% i 31%, jak i wartości odpowiednio o 79% i 35% realizowanych zleceń.

W zakresie dotyczącym zagadnień prawnych w minionym półroczu zakończono, rozpoczęte w III kwartale 2012 r., prace mające na celu doprowadzenie do regulacji w zakresie opłat *interchange* na rynku płatności kartowych w Polsce. W dniu 30 sierpnia 2013 r. ostatecznie przyjęto ustawę o zmianie ustawy o usługach płatniczych. Ustawa przyjęła jednostopniowe zmniejszenie maksymalnej stawki opłat *interchange* do poziomu 0,5% zarówno dla kart debetowych, jak i kart kredytowych. Ustawa weszła w życie z dniem 1 stycznia 2014 r., jednak przepis dostosowujący (art. 2 nowelizacji) stanowi, iż organizacja kartowa, wydawca kart płatniczych oraz agent rozliczeniowy będą mieli dodatkowe 6 miesięcy, aby dostosować swoją działalność, w tym zawarte umowy, do wprowadzanych przepisów.

Ponadto w II półroczu 2013 r. zakończono prace legislacyjne nad nowelizacją ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Głównym celem tej nowelizacji była implementacja do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością. Ostatecznie implementacja została dokonana ustawą z dnia 12 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 7 października 2013 r. W ustawie tej prawodawca przewidział uchylenie ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych, w tym regulacji dotyczących kart oraz podmiotów uczestniczących w obrocie kartowym. Wraz z uchyceniem ww. ustawy o elektronicznych instrumentach

płatniczych oraz zmianą definicji usług *acquiringu*, ustawa uchyliła przepisy dotyczące systemów autoryzacji i rozliczeń, a w efekcie również nadzoru Prezesa NBP nad tymi systemami. Jednocześnie jednak NBP uzyskał uprawnienie do opiniowania wniosków składanych przez podmioty zamierzające prowadzić działalność agenta rozliczeniowego do Komisji Nadzoru Finansowego (KNF) o udzielenie zgody na prowadzenie usług *acquiringu*.

W obszarze dotyczącym funkcjonowania systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych w II półroczu 2013 r. podkreślić należy wdrożenie przez KDPW S.A. nowych zasad w funkcjonowaniu pożyczek papierów wartościowych zawieranych w ramach systemu pożyczek automatycznych oraz wprowadzenie nowych instrumentów do obrotu na Giełdzie Papierów Wartościowych, tj. kontraktów terminowych na stawki referencyjne WIBOR i kontraktów terminowych na obligacje skarbowe. Dodatkowo, wdrożono nowe oprogramowanie automatyzujące proces wyliczania wartości alokowanych części zasobu celowego systemu w stosunku do wielkości Funduszu Rozliczeniowego i Funduszy Zabezpieczających ASO oraz OTC.

W związku ze złożeniem w dniu 28 czerwca 2013 r. przez KDPW_CCP S.A. do Komisji Nadzoru Finansowego wniosku o udzielenie zezwolenia na prowadzenie działalności jako kontrahent centralny w rozumieniu rozporządzenia EMIR w II półroczu 2013 r. KNF przeprowadziła ocenę formalną oraz merytoryczną ww. wniosku, która doprowadziła do stwierdzenia jego kompletności oraz opracowania sprawozdania z oceny ryzyka. Równoległe, KNF powołał kolegium nadzorcze dla KDPW_CCP S.A, które w dniu 28 marca 2014 r. wydało pozytywną opinię w zakresie spełniania przez KDPW_CCP S.A. wymogów rozporządzenia EMIR na podstawie ww. sprawozdania. Decyzja KNF w zakresie autoryzacji KDPW_CCP S.A. została podjęta na posiedzeniu w dniu 8 kwietnia 2014 r.

Ponadto, w II półroczu 2013 r. KDPW S.A. kontynuowała prace dotyczące rozwijania usługi repozytorium transakcji (KDPW_TradeRepository). W ramach powyższych prac w dniu 7 listopada 2013 r. repozytorium KDPW_TR uzyskało rejestrację w ESMA, jako jedno z pierwszych czterech repozytoriów w UE. Rejestracja KDPW_TR w ESMA umożliwia działanie na terenie całej Unii Europejskiej. Zgodnie z wymogami EMIR-a, szczegółowe informacje na temat każdego zawartego kontraktu pochodnego oraz na temat wszelkich zmian lub rozwiązania tego kontraktu powinny być zgłaszane do repozytorium transakcji od dnia 12 lutego 2014 r. Obowiązek raportowania do repozytorium transakcji dotyczy wszystkich podmiotów prawnych (nie dotyczy osób fizycznych), zawierających kontrakty pochodne, niezależnie gdzie taki kontrakt zostaje zawarty. Aby poprawnie raportować informacje do repozytorium transakcji, niezbędne jest posiadanie specjalnego numeru identyfikującego dany podmiot tzw. kodu LEI (*Legal Entity Identifier*). Numer identyfikacyjny (kod LEI) można uzyskać bezpośrednio w KDPW S.A., który w tym celu uzyskał status pre-LOU (docelowo LOU) w ramach globalnego systemu GLEIS. Z wnioskiem o otrzymanie takiego statusu przez KDPW S.A. do ROC wystąpił UKNF, który działa jako podmiot pośredniczący w procesie zatwierdzania przez ROC instytucji krajowej jako globalnie uznawanej jednostki LOU w ramach globalnego systemu LEI.

W zakresie działań podejmowanych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, w II półroczu 2013 r. Prezes NBP wydał jedną decyzję, dotyczącą wprowadzenia zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności BlueCash, prowadzonego przez Blue Media S.A.

W zakresie dotyczącym poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce w minionym półroczu warto odnotować wzrost liczby rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych do poziomu 38,5 mln, tj. o 1,1 mln.

W II półroczu 2013 r. odnotowano spadek udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z 21,5% w czerwcu 2013 r. do 20,6% w grudniu 2013 r. Ponadto, odnotowano spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 51,6% w czerwcu 2013 r. do poziomu 50,3% w grudniu 2013 r.

Należy podkreślić, iż w celu zwiększenia świadomości wśród Polaków na temat korzyści i możliwości płynących z posiadania rachunku bankowego oraz aktywnego korzystania z nowoczesnych instrumentów płatniczych, takich jak karty płatnicze i bankowość elektroniczna, w II półroczu 2013 r. Narodowy Bank Polski kontynuował, rozpoczęty w I półroczu 2012 r., wieloletni program edukacji i promocji obrotu bezgotówkowego o nazwie Akademia Dostępne Finanse. Projekt ten jest realizowany przy współudziale Związku Banków Polskich i Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. W ramach realizacji tego programu w II półroczu 2013 r. odbyły się dwa spotkania inauguracyjne w kolejnych województwach: dolnośląskim i świętokrzyskim.

Należy dodać, iż najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych było polecenie przelewu, stanowiące ok. 54,4% wszystkich transakcji bezgotówkowych. W II półroczu 2013 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wzrosła o 2,9% w stosunku do I półrocza 2013 r. W II półroczu 2013 r. odnotowano również wzrost (o 1,8% w stosunku do poprzedniego półrocza) liczby transakcji poleceniem zapłaty.

W II półroczu 2013 r. odnotowany został wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 0,9% (do poziomu 34,7 mln), przy czym nadal utrzymywała się tendencja spadkowa dotycząca liczby kart kredytowych (spadek o 1,8% w porównaniu do II półrocza 2012 r.). W omawianym okresie wzrosła liczba terminali POS o 4,7% oraz bankomatów o 0,8%.

Niepokojącym zjawiskiem odnotowanym w minionym półroczu był wzrost liczby i wartości operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi. Według danych przekazanych przez banki w porównaniu do poprzedniego półrocza liczba oraz wartość takich operacji wzrosła odpowiednio o 6,7% i 1,8%.

Warto podkreślić, iż ostatnie półrocze to także dynamiczny rozwój rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne, mające na celu zastąpić płatności gotówkowe w niskokwotowych transakcjach detalicznych oraz płatnościach masowych.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w II półroczu 2013 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP, określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim, tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych.

Prezentowany materiał zawiera informacje i dane o:

1. funkcjonowaniu systemów płatności, w tym: systemów RTGS, prowadzonych przez NBP, systemów ELIXIR, EuroELIXIR i Express ELIXIR, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., oraz systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A.,
2. systemach rozrachunku papierów wartościowych prowadzonych przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. i NBP oraz o systemie rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.,
3. pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
4. rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
5. poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
6. działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
7. działaniach nadzorczych podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych,
8. wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

Systemy płatności

Na koniec 2013 r. w Polsce funkcjonowało 6 głównych systemów płatności:

1. 2 systemy płatności wysokokwotowych:

- system SORBNET2, prowadzony przez NBP,
- system TARGET2-NBP, prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a operacyjnym przez trzy banki centralne (Deutsche Bundesbank, Banque de France i Banca d'Italia),

2. 4 systemy płatności detalicznych:

- system ELIXIR, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system EuroELIXIR, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Express ELIXIR, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system BlueCash, prowadzony przez Blue Media S.A.

1. Systemy płatności wysokokwotowych

1.1 System SORBNET2

II półrocze 2013 r. było pierwszym pełnym półroczem funkcjonowania systemu SORBNET2, którego uruchomienie miało miejsce w dniu 10 czerwca 2013 r. W okresie tym system funkcjonował poprawnie. Zakłócenia obserwowane w początkowym okresie przez niektórych uczestników, związane z otrzymywaniem komunikatów informacyjnych oraz dostępnością modułu monitorującego MMS2, były na bieżąco diagnozowane i rozwiązywane.

Współpraca NBP z uczestnikami systemu SORBNET2

Narodowy Bank Polski przywiązuje dużą uwagę do współpracy z uczestnikami systemu SORBNET2. Współpraca ta odbywa się za pośrednictwem Krajowej Grupy Użytkowników SORBNET2 (KGU SORBNET2), powołanej przez Związek Banków Polskich w styczniu 2013 r. w ramach struktury Komitetu ds. Systemu Płatniczego. KGU SORBNET2 powstał z przekształcenia Zespołu ds. wprowadzania mechanizmów usprawniających rozrachunek międzybankowy. KGU SORBNET2 skupia uczestników systemu SORBNET2, tj. banki, KIR S.A. i KDPW S.A. i stanowi forum wymiany informacji i uwag dotyczących bieżącego funkcjonowania systemu oraz umożliwia wypracowywanie wspólnego stanowiska uczestników systemu dotyczącego m.in. zmian wprowadzanych w systemie SORBNET2 oraz kierunków jego rozwoju. Koordynatorem prac grupy jest Związek Banków Polskich, wyniki prac KGU SORBNET2 są przekazywane do NBP jako wspólne stanowisko użytkowników systemu. Przedstawiciele NBP uczestniczą w pracach grupy na zaproszenie, biorąc udział w dyskusjach nad bieżącym funkcjonowaniem systemu oraz jego rozwojem, a także inicjując dyskusje nad określonymi obszarami systemu. Inauguracyjne spotkanie KGU SORBNET2 miało miejsce w dniu 23 lipca 2013 r.

Pierwsza konsultacja przeprowadzona w ramach KGU SORBNET2 dotyczyła opracowanego przez NBP projektu „Procedury współpracy między użytkownikami zewnętrznymi systemu SORBNET2 a

Narodowym Bankiem Polskim w procesie zarządzania zmianami wprowadzanymi w systemie SORBNET2”, mającej na celu usystematyzowanie procesu zarządzania zmianami w systemie oraz zapewnienie jego zgodności z oczekiwaniami uczestników. W dniu 24 lipca 2013 r. NBP zwrócił się do KGU SORBNET2 z prośbą o opinię nt. propozycji procedury i następnie, w dniu 6 sierpnia 2013 r. procedura ta została zatwierdzona. Zgodnie z procedurą, proces wprowadzania zmian w systemie SORBNET2 został usystematyzowany i realizowany będzie w cyklicznie uruchamianych kolejnych wersjach systemu, wdrażanych w trybie standardowym (tj. raz w roku w okresie maj-czerwiec) lub w trybie pilnym (tj. poza przyjętym ramowym harmonogramem). Kluczową rolę w tym procesie pełnią uczestnicy systemu, zarówno zewnątrzni, jak i wewnątrzni (tj. departamenty NBP). Uczestnicy zobowiązani są do przekazania do NBP, w określonym terminie, wniosków o wprowadzenie zmiany, które następnie są analizowane przez Departament Systemu Płatniczego NBP (DSP NBP), jako gestora systemu SORBNET2, przy współpracy Departamentu Informatyki i Telekomunikacji NBP (DIT NBP). W kolejnym kroku, przy ewentualnym współudziale KGU SORBNET2, podejmowana jest ostateczna decyzja o zakresie wprowadzanych zmian.

Zmiany w systemie SORBNET2

W dniu 24 lipca 2013 r. NBP uruchomił pierwszy etap procesu wprowadzania zmian do systemu SORBNET2 mający na celu uruchomienie w pierwszym półroczu 2014 r. kolejnej wersji systemu (wersji 2.0). W tym celu NBP zwrócił się do KGU SORBNET2 z prośbą o przekazanie propozycji zmian. Lista propozycji została przekazana przez KGU SORBNET2 w dniu 4 października 2013 r. i zawierała głównie propozycje uzupełnienia funkcjonalności modułu monitorującego MMS2. Otrzymane propozycje zostały odpowiednio pogrupowane i gruntownie przeanalizowane przez DSP NBP we współpracy z DIT NBP. Część z propozycji została przyjęta do realizacji, pewna część została odrzucona m.in. z uwagi na brak możliwości ich realizacji wynikający z funkcjonalności narzędzi wykorzystanych do budowy systemu, pracochłonność lub wysokie koszty wprowadzenia zmiany niewspółmierne do oczekiwanych korzyści. W dniu 18 listopada 2013 r. odbyło się spotkanie KGU SORBNET2, na którym została podjęta decyzja o zakresie wprowadzanych zmian. Ostatecznie do wdrożenia w wersji 2.0 systemu SORBNET2 przyjętych zostało 12 zmian, w tym 6 zmian zgłoszonych przez KGU SORBNET2 i 6 zgłoszonych przez uczestników wewnętrznych NBP, w tym DSP NBP. Zgodnie z przyjętym harmonogramem prac, uruchomienie nowej wersji systemu zaplanowane zostało na dzień 2 czerwca 2014 r. i poprzedzone będzie testami z udziałem uczestników (testy zaplanowano w terminie 17 kwietnia – 16 maja 2014 r.).

Zgodnie z przyjętym harmonogramem, w dniu 29 listopada 2013 r. została przekazana uczestnikom zaktualizowana dokumentacja funkcjonalna systemu SORBNET2 („Specyfikacja funkcjonalna systemu SORBNET2 dla uczestników”, wersja 2.0), uwzględniająca zmiany wprowadzone do systemu od momentu jego wdrożenia w dniu 10 czerwca 2013 r. oraz zmiany przyjęte do wdrożenia w wersji 2.0 systemu. Dokumentacja dostępna jest na stronie internetowej www.nbp.pl, w zakładce dotyczącej systemu SORBNET2¹.

¹ System płatniczy > Infrastruktura systemu płatniczego > Systemy płatności wysokokwotowych > SORBNET2.

W związku z uruchomieniem w dniu 10 czerwca 2013 r. systemu SORBNET2 oraz mając na uwadze fakt, że jest to systemowo ważny system płatności (SIPS), który stanowi główny kanał wymiany krajowych zleceń międzybankowych w złotych, w DSP NBP podjęta została decyzja o przeprowadzeniu oceny systemu SORBNET2 pod kątem spełniania opracowanych w 2012 r., przez Bank Rozrachunków Międzynarodowych (BIS), zasad zawartych w dokumencie pt. *Principles for financial market infrastructures* (PFMIs).

Dane statystyczne – system SORBNET2

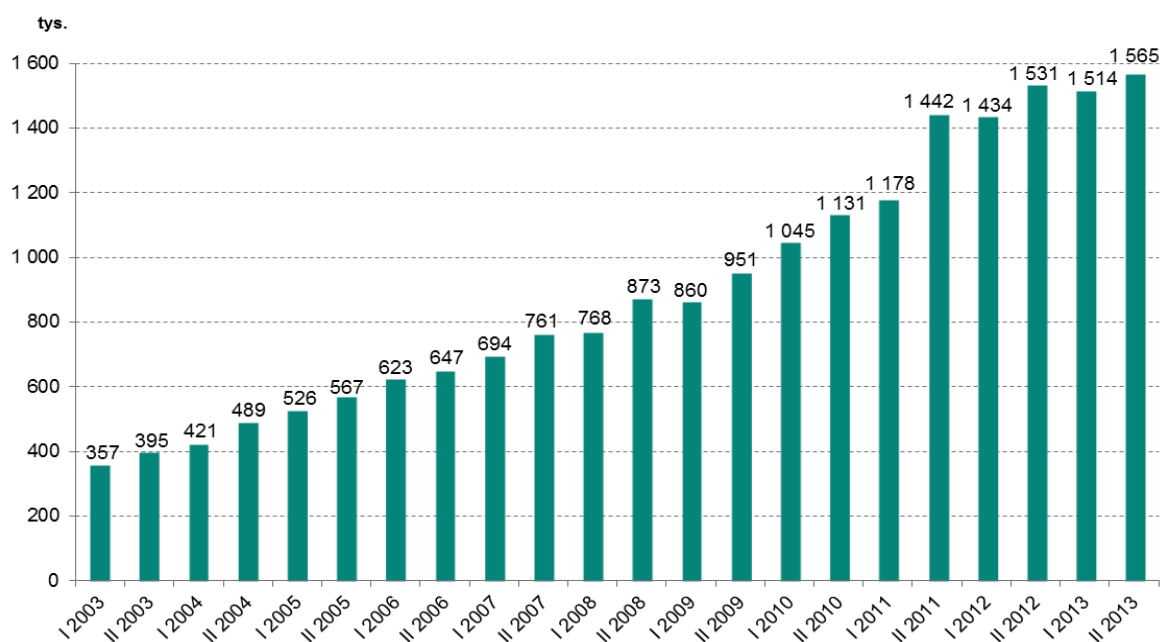
Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. w systemie SORBNET2 uczestniczyło 51 podmiotów, w tym 48 banków, Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. oraz Narodowy Bank Polski. W lipcu 2013 r. jeden bank zamknął rachunek bieżący w systemie SORBNET2, oraz w grudniu 2013 r. rachunek otworzył jeden nowy bank².

W II półroczu 2013 r. w systemie SORBNET2 zrealizowano ogółem 1.564.998 zleceń (średnio dziennie 12.323 zleceń) o łącznej wartości 34,3 bln zł. W porównaniu do I półrocza 2013 r., w którym zrealizowano 1.513.655 operacji o łącznej wartości 35,6 bln zł, ogólna liczba zrealizowanych zleceń wzrosła o 3,4%. Najwyższy dzienny wolumen zleceń wyniósł 18.952 zleceń i został zrealizowany w dniu 20 grudnia 2013 r. Wartość obrotów zrealizowanych w systemie spadła o 3,75%, co przy jednoczesnym wzroście wolumenu zrealizowanych zleceń skutkowało spadkiem o 6,9% średniej wartości jednego zlecenia (z 23,5 mln zł na 21,9 mln zł). W omawianym półroczu odnotowano zatrzymanie obserwowanej przez ostatnie lata w systemie SORBNET2 tendencji wzrostowej w zakresie wartości realizowanych zleceń.

Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 (od dnia 10 czerwca 2013 r.) na przestrzeni lat 2003 – 2013 prezentują wykresy nr 1 i 2. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2013 r. w porównaniu do I półrocza 2013 r., przedstawiają tabele nr 1 i 2.

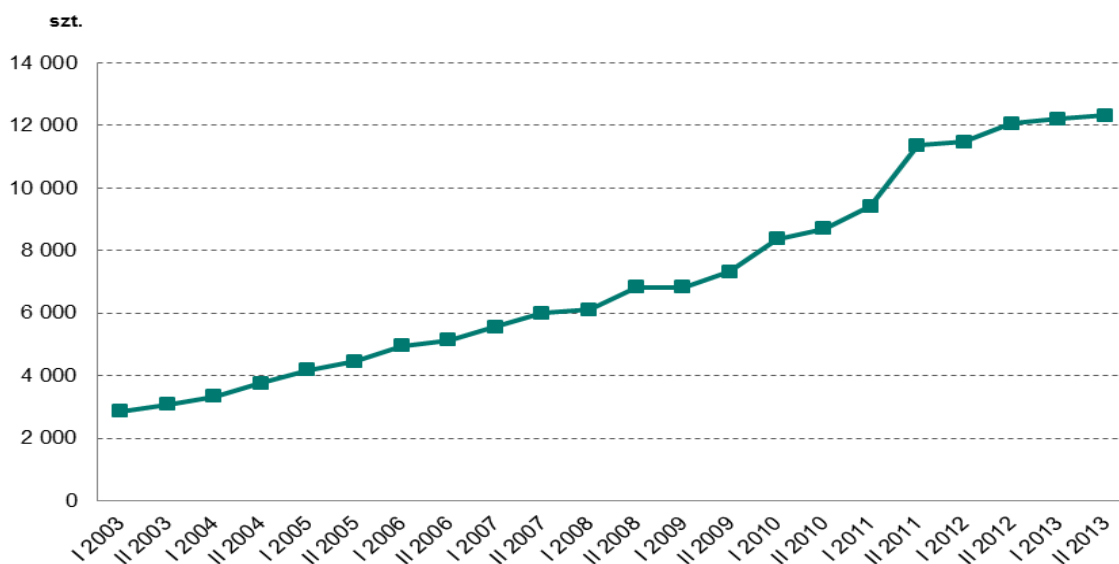
² W dniu 1 lipca 2013 r. rachunek bieżący w systemie zamknął FM Bank S.A., a w dniu 9 grudnia 2013 r. rachunek bieżący otworzył CAIXABANK, S.A. (SPÓŁKA AKCYJNA) Oddział w Polsce.

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013 (w tys. sztuk)

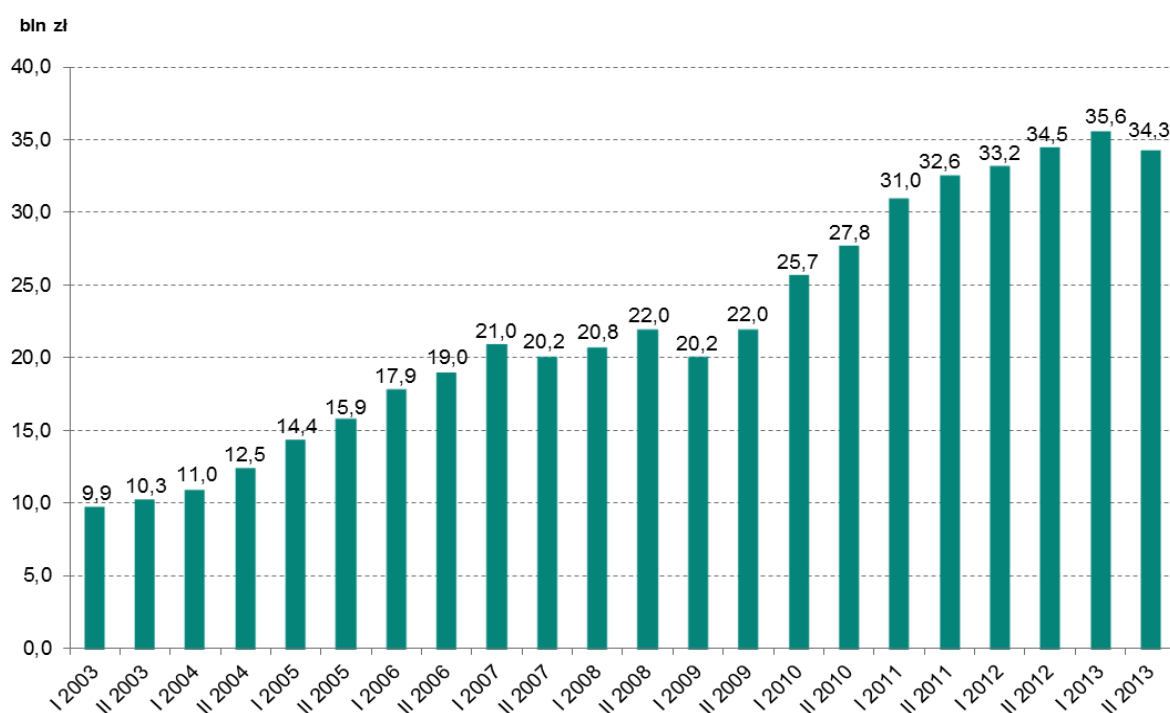
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 2. Średnia dzienna liczba zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 3. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013 (w bln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w I i II półroczu 2013 r.

	I połowa 2013 r.		II połowa 2013 r.		Zmiana
	Liczba zleceń	Udział %	Liczba zleceń	Udział %	
OGÓŁEM	1.513.655	100%	1.564.998	100%	↑ 3,39%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	132.426	8,75%	135.681	8,67%	↑ 2,46%
▪ klientowskie	1.381.229	91,25%	1.429.317	91,33%	↑ 3,48%
2/ W tym:					
▪ zlecenia banków	1.411.144	93,23%	1.457.059	93,10%	↑ 3,25%
▪ zlecenia KIR	17.352	1,15%	17.480	1,12%	↑ 0,74%
▪ zlecenia KDPW	23.057	1,52%	27.457	1,75%	↑ 19,08%
▪ zlecenia NBP	62.102	4,10%	63.002	4,03%	↑ 1,45%
Średnia dzienna liczba zleceń	12.207	-	12.323	-	↑ 0,95%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w I i II półroczu 2013 r.

	I połowa 2013 r.		II połowa 2013 r.		Zmiana
	Wartość zleceń (w bln zł)	Udział %	Wartość zleceń (w bln zł)	Udział %	
OGÓŁEM	35,6	100%	34,3	100%	↓ -3,75%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	23	64,59%	22,1	64,41%	↓ -4,02%
▪ klientowskie	12,6	35,41%	12,2	35,59%	↓ -3,26%
2/ W tym:					
▪ zlecenia banków	13,4	37,56%	12,8	37,37%	↓ -4,24%
▪ zlecenia KIR	0,8	2,25%	0,8	2,47%	↑ 5,58%
▪ zlecenia KDPW	2,2	6,19%	2,5	7,18%	↑ 11,66%
▪ zlecenia NBP	19,2	54,00%	18,2	52,98%	↓ -5,57%
Średnie dzienne obroty	287,3 mld zł	-	270,0 mld zł	-	↓ -6,02%
Średnia wartość jednego zlecenia	23,5 mln zł	-	21,9 mln zł	-	↓ -6,91%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

1.2 System TARGET2-NBP

Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. rachunki w systemie TARGET2-NBP posiadały 23 podmioty (20 banków oraz NBP, KIR S.A. i KDPW S.A.), tj. tyle samo podmiotów, ile na koniec czerwca 2013 r.

Testy i zmiany techniczne w systemie TARGET2

Zgodnie z przyjętym trybem wprowadzania zmian w systemie TARGET2, w dniu 18 listopada 2013 r. nastąpiło wdrożenie nowej wersji systemu, która obejmowała zarówno zmiany zgłoszone w ramach *SSP release 6.0* (ze względu na niewielki zakres zmian, podjęto decyzję o przesunięciu wdrożenia zgłoszonych zmian), jak i zmiany zatwierdzone w ramach *SSP release 7.0*, dedykowane głównie wdrożeniu interfejsu między systemem TARGET2 a planowanym TARGET2-Securities (T2S) i uruchomieniu funkcjonalności umożliwiającej dokonywanie przelewów płynności między rachunkami RTGS w systemie TARGET2 a dedykowanymi rachunkami pieniężnymi (*Dedicated Cash Accounts - DCAs*) uczestników w T2S. Zmiany związane z systemem T2S zostały technicznie wprowadzone, ale pozostają „uśpione” do czasu uruchomienia T2S. Natomiast po wdrożeniu w dniu 19 listopada 2012 r. wielu zmian w ramach *CRSS release 6.0*, zaimplementowany w dniu 18 listopada 2013 r. *CRSS release 7.0* miał bardzo ograniczony zakres.

W ramach przygotowania do listopadowych zmian w systemie TARGET2 uczestnikom udostępniona została wersja 7.02 Specyfikacji funkcjonalnej systemu TARGET2 (*User Detailed Functional Specifications (UDFS)*) z dnia 4 października 2013 r. W II półroczu 2013 r. zostały także przeprowadzone testy z uczestnikami systemu TARGET2-NBP dotyczące m.in. różnych sytuacji awaryjnych.

W październiku 2013 r. miały miejsce drugie konsultacje ze środowiskiem bankowym dotyczące *SSP release 8.0*, a w grudniu 2013 r. miały miejsce drugie konsultacje ze środowiskiem bankowym dotyczące strategii

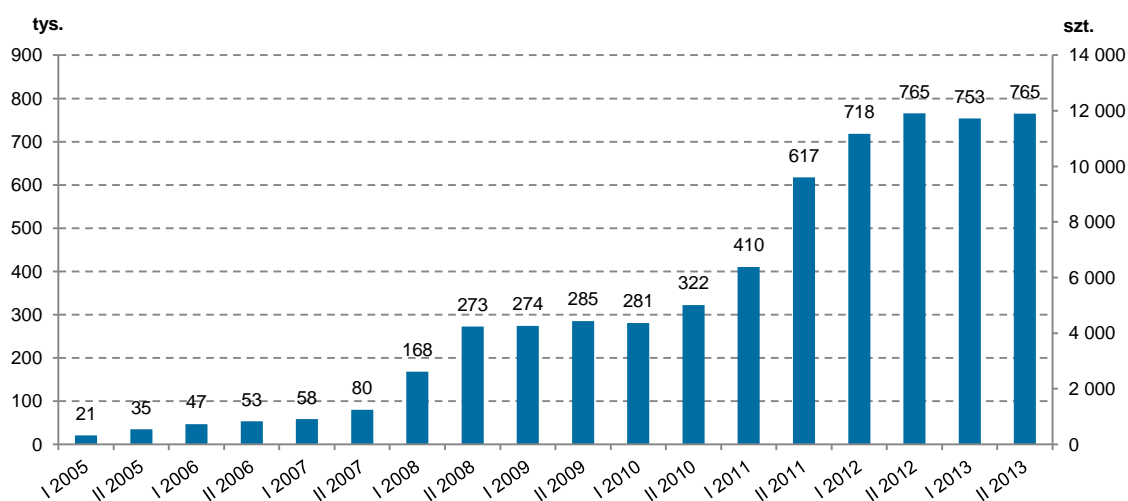
wprowadzenia standardu ISO 20022 w systemie TARGET2 (*ISO20022 strategy for TARGET2*), w ramach których uczestnicy opiniowali dokument *General Functional Specification of the MX/ISO 20022 migration*. W obydwu konsultacjach uczestniczyła Krajowa Grupa Użytkowników TARGET2, której przewodniczy przedstawiciel PKO BP S.A.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

W II półroczu 2013 r. w systemie TARGET2-NBP został odnotowany 1,5% wzrost ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro oraz 11,4% wzrost ich wartości w stosunku do wcześniejszego półrocza³. Wzrost liczby zleceń zrealizowanych w systemie w II półroczu 2013 r. wynikał z większej liczby dni operacyjnych, na co wskazuje spadek o 2,4% średniego dziennego wolumenu zrealizowanych zleceń. Wzrost wartości zrealizowanych zleceń skutkował wzrostem średniej wartości zlecenia realizowanego w systemie TARGET2-NBP o 9,7%, tj. do poziomu 0,38 mln euro.

Liczbę, wartość oraz średnią dzienną zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP na przestrzeni lat 2005 – 2013 prezentują wykresy nr 4, 5 i 6. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2013 r. w porównaniu do I półrocza 2013 r., przedstawiają tabele nr 3 i 4.

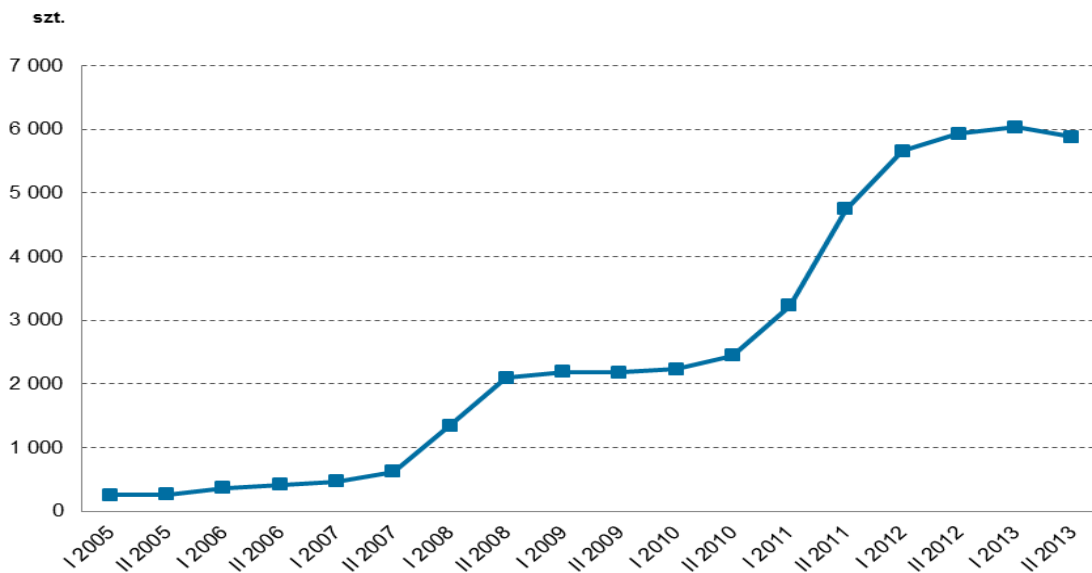
Wykres nr 4. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

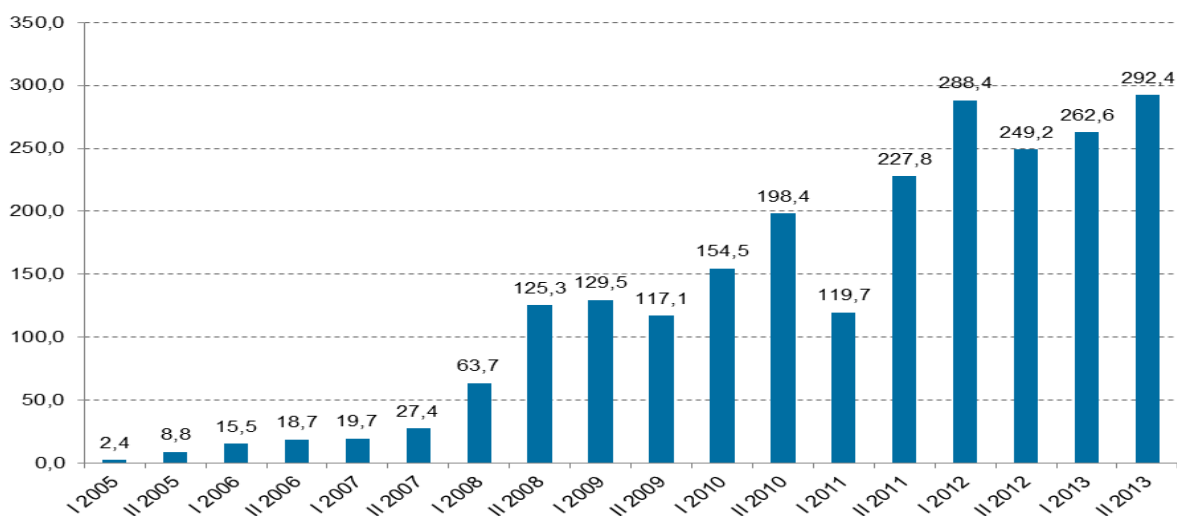
³ Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj. w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC.

Wykres nr 5. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 6. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2013 r.

	I połowa 2013 r.		II połowa 2013 r.		Zmiana
	Liczba zleceń	Udział %	Liczba zleceń	Udział %	
OGÓŁEM	753.480	100%	764.665	100%	↑ 1,48%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	94.876	12,59%	95.098	12,44%	↑ 0,23%
▪ klientowskie	658.604	87,41%	669.567	87,56%	↑ 1,66%
2/ W tym:					
▪ zlecenia krajowe	63.479	8,42%	73.115	9,56%	↑ 15,18%
▪ zlecenia transgraniczne	690.001	91,58%	691.550	90,44%	↑ 0,22%
▪ wysłane	334.784	44,43%	340.054	44,47%	↑ 1,57%
▪ otrzymane	355.217	47,15%	351.496	45,97%	↓ -1,05%
Średnia dzienna liczba zleceń	6.028	-	5.882	-	↓ -2,42%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2013 r.

	I połowa 2013 r.		II połowa 2013 r.		Zmiana
	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział %	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział %	
OGÓŁEM	262.574,4	100%	292.406,8	100%	↑ 11,36%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	237.038,7	90,27%	262.510,9	89,78%	↑ 10,75%
▪ klientowskie	25.535,7	9,73%	29.895,9	10,22%	↑ 17,07%
2/ W tym:					
▪ zlecenia krajowe	33.732,7	12,85%	43.625,7	14,92%	↑ 29,33%
▪ zlecenia transgraniczne	228.841,7	87,15%	248.781,1	85,08%	↑ 8,71%
▪ wysłane	117.852,5	44,88%	127.585,3	43,63%	↑ 8,26%
▪ otrzymane	110.989,2	42,27%	121.195,8	41,45%	↑ 9,20%
Średnie dzienne obroty	2.100,6	-	2.249,3	-	↑ 7,08%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,35	-	0,38	-	↑ 9,73%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W omawianym okresie w systemie TARGET2-NBP zrealizowanych zostało 764.665 zleceń, stanowiąc 1,5% wzrost w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowanych zostało 753.480 zleceń. Na zwiększenie liczby zrealizowanych zleceń miały wpływ płatności klientowskie, których liczba wzrosła o

1,7%, podczas gdy liczba zleceń międzybankowych wzrosła o 0,2%. Najwyższy dzienny wolumen zleceń wyniósł 8.748 zleceń i został zrealizowany w dniu 29 listopada 2013 r.

W II półroczu 2013 r. w porównaniu do I półrocza 2013 r. odnotowany został wzrost liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 15,2%) i jest to kontynuacja tendencji wzrostowej obserwowanej w kilku poprzednich półroczach (tj. od 2010 r.).

W obszarze zleceń transgranicznych odnotowany został 0,2% wzrost ich liczby, przy czym wzrost ten wynikał ze zwiększenia liczby zleceń transgranicznych wysłanych (o 1,6%), podczas gdy liczba zleceń otrzymanych spadła (o 1,1%).

Powyższe zmiany skutkują systematycznym wzrostem udziału zleceń krajowych w stosunku do zleceń transgranicznych i wskazują na rosnące wykorzystanie systemu TARGET2-NBP do realizacji płatności w euro, w szczególności na rynku krajowym.

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2013 r. wyniosła 292.406,8 mln euro i wzrosła o 11,4% w porównaniu do I półrocza 2013 r., w którym wynosiła 262.574,4 mln euro. Wzrosty wartości odnotowane zostały dla każdej kategorii zleceń, tj. zarówno dla zleceń międzybankowych, jak i klientowskich (odpowiednio 10,8% i 17,1%) oraz krajowych i transgranicznych (odpowiednio 29,3% i 8,7%).

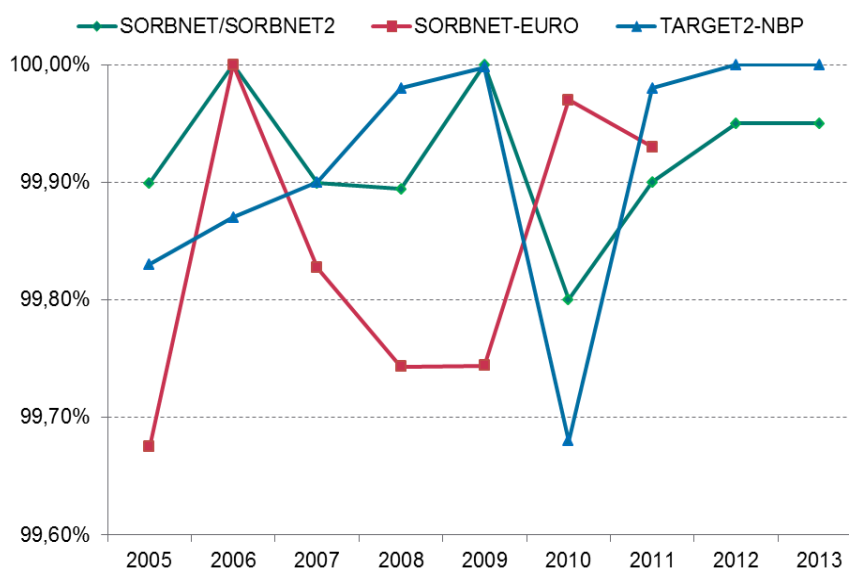
Obserwowane tendencje wskazują na stabilny rozwój systemu TARGET2-NBP i jego ugruntowaną pozycję jako systemu do realizacji płatności w euro, zarówno międzybankowych, jak i klientów banków.

Dostępność systemów prowadzonych przez NBP

Dostępność systemu SORBNET/SORBNET2 w 2013 r. wyniosła 99,95%, systemu TARGET2-NBP zaś 100,00%.

Dane obrazujące dostępność ww. systemów w ujęciu rocznym, począwszy od 2005 r., przedstawia wykres nr 7.

Wykres nr 7. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w poszczególnych latach

Źródło: Opracowanie własne, DSP

2. Systemy płatności detalicznych

2.1 System ELIXIR

Według stanu na koniec grudnia 2013 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie ELIXIR było 46 banków (w tym NBP), tj. liczba uczestników nie uległa zmianie w stosunku do I półrocza 2013 r.

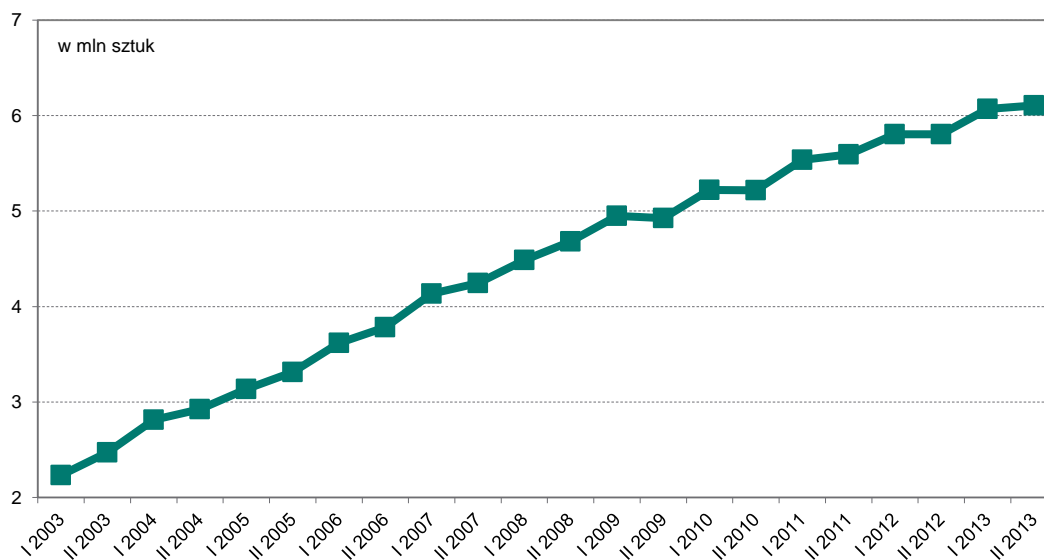
W II półroczu 2013 r., w porównaniu do poprzedniego półrocza, został odnotowany wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 3% przy równoczesnym wzroście wartości obrotów o 8,5%.

Dane statystyczne – system ELIXIR

W II półroczu 2013 r. w systemie ELIXIR obroty wyniosły 2.002,1 mld zł (w poprzednim półroczu 1.845,8 mld zł), co oznacza wzrost o 8,5%, natomiast liczba zleceń wyniosła 775,4 mln szt. (w poprzednim półroczu 752,5 mln), co oznacza wzrost o 3%.

Średnia dzienna liczba transakcji w systemie ELIXIR w omawianym okresie wyniosła 6,1 mln, czyli bez zmian w stosunku do I półrocza 2013 r. Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r. przedstawia wykres nr 8.

Wykres nr 8. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie ELIXIR rozliczono najwięcej transakcji, był grudzień 2013 r. (rozliczono 136,96 mln transakcji). Oznacza to wzrost w porównaniu do kwietnia 2013 r. (130,4 mln szt.), który był dominującym miesiącem w poprzednim półroczu. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń była najwyższa na przestrzeni całego półrocza w grudniu 2013 r. i wyniosła 6,8 mln zleceń (w poprzednim półroczu wielkość ta była najwyższa w kwietniu 2013 r. i wyniosła 6,2 mln zleceń). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2013 r. wyniosła 2.582 zł. Najwięcej zleceń w II połowie 2013 r. rozliczono w dniu 12 listopada 2013 r. tj., 11,5 mln zleceń.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I i II półroczu 2013 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w I i II półroczu 2013 r.

System ELIXIR	I półrocze 2013 r.	ZMIANA	II półrocze 2013 r.
Liczba dni roboczych:	124 dni		127 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	1.845,8 mld	↗+ 8,5%	2.002,1 mld
Średnia miesięczna	307,6 mld	↗+ 8,5%	333,7 mld
Średnia dzienna	14,9 mld	↗+ 5,8%	15,8 mld

Liczba zleceń			
Ogółem	752,5 mln	↗+ 3,0%	775,4 mln
Średnia miesięczna	125,4 mln	↗+ 3,0%	129,2 mln
Średnia dzienna	6,1 mln	↗+ 0,6%	6,1 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	2.453	↗+ 5,3%	2.582
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	1.837,7 mld	↗+ 8,5%	1.993,6 mld
Udział w obrotach KIR	99,6%	→	99,6%
Liczba transakcji	742,1 mln	↗+ 3,1%	765,0 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	98,6%	↗	98,7%
Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	8,1 mld	↗+ 3,9%	8,4 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	0,4%	→	0,4%
Liczba transakcji	10,4 mln	→	10,4 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	1,4%	↘	1,3%

Źródło: Dane KIR S.A.

2.2 System EuroELIXIR

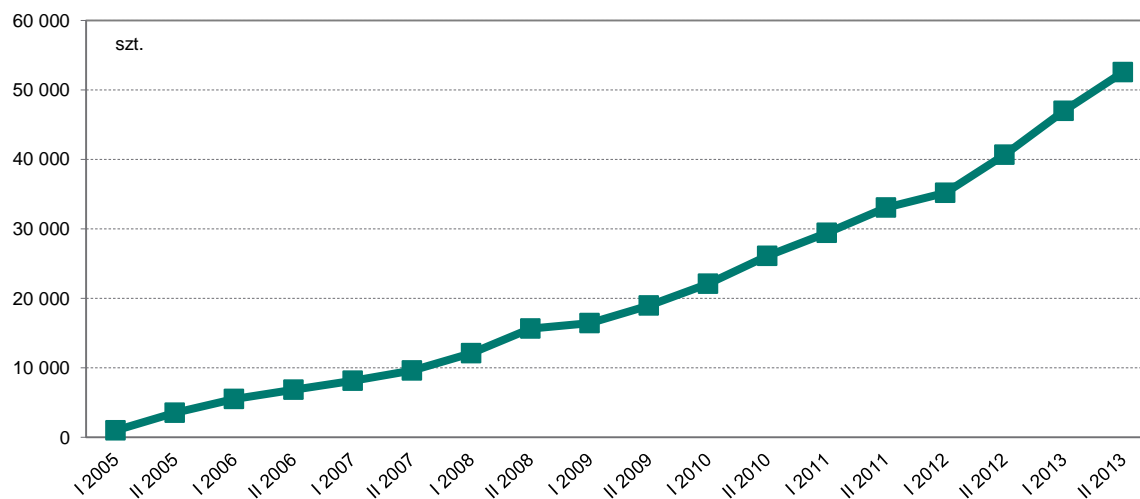
Według stanu na koniec grudnia 2013 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie EuroELIXIR były 24 banki (w tym NBP), tj. liczba uczestników nie uległa zmianie w stosunku do I półrocza 2013 r. Grono uczestników systemu w sierpniu 2013 r. powiększyło się o Idea Bank S.A., natomiast w październiku 2013 r. zostało pomniejszone o MERITUM Bank ICB S.A.

Drugie półrocze 2013 r. w systemie EuroELIXIR stanowiło okres trendu wzrostowego w zakresie wielkości obrotów i liczby rozliczanych płatności, podobnie jak miało to miejsce w I półroczu 2013 r.

Dane statystyczne – system EuroELIXIR

W II półroczu 2013 r. w systemie EuroELIXIR obroty wyniosły 39,2 mld euro (w poprzednim półroczu 31,8 mld euro), co oznacza wzrost o 23%. Natomiast liczba transakcji wyniosła 6,8 mln szt. (w poprzednim półroczu 5,8 mln), co oznacza wzrost o 18%. Średnia dzienna liczba transakcji w systemie EuroELIXIR w omawianym okresie wyniosła 52,5 tys. (co oznacza w stosunku do I półrocza 2013 r. wzrost o 12%). Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w kolejnych półroczach od 2005 r. przedstawia wykres nr 9.

Wykres nr 9. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w kolejnych półroczach od 2005 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie EuroELIXIR rozliczono najwięcej transakcji, był październik 2013 r. (rozliczono 1,236 mln szt.), czyli o 17% więcej niż w dominującym miesiącu w poprzednim półroczu, tj. kwietniu 2013 r. (1,052 mln szt.). Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń była najwyższa na przestrzeni omawianego półrocza w grudniu 2013 r. i wyniosła 58,3 tys. zleceń (dla porównania w czerwcu 2013 r. wyniosła 51,1 tys. zleceń). Najwięcej zleceń w II połowie 2013 r. rozliczono w dniu 16 grudnia 2013 r., tj. 66,9 tys. zleceń.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2013 r. w porównaniu do I półrocza 2013 r., przedstawia tabela nr 6.

Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w I i II półroczu 2013 r.

System EuroELIXIR	I półrocze 2013 r.	ZMIANA	II półrocze 2013 r.
Liczba dni roboczych:	123 dni		130 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	31,8 mld	↗ + 23%	39,2 mld
Średnia miesięczna	5,3 mld	↗ + 23%	6,5 mld
Średnia dzienna	258,5 mln	↗ + 17%	301,6 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	5.779.627	↗ + 18%	6.828.298

Średnia miesięczna	963.271	↗+ 18%	1.138.050
Średnia dzienna	46.989	↗+ 12%	52.525
Średnia kwota zlecenia (euro)	5.502	↗+ 4%	5.742
Transakcje transgraniczne			
Wartość transakcji (euro)	28,0 mld	↗+ 13%	31,6 mld
Udział w EuroELIXIR	88,2%	↘	80,6%
Liczba transakcji	5.386.436	↗+ 11%	5.967.109
Udział w EuroELIXIR	93,2%	↘	87,4%
Średnia dzienna liczba transakcji	43.792	↗+ 5%	45.901
Średnia wartość transakcji (euro)	5.205	↗+ 2%	5.298
Transakcje krajowe			
Wartość transakcji (euro)	3,760 mld	↗+ 22%	4,573 mld
Udział w EuroELIXIR	11,8%	↘	11,7%
Liczba transakcji	393.191	↗+ 29%	508.590
Udział w EuroELIXIR	6,8%	↗	7,4%
Średnia dzienna liczba transakcji	3.197	↗+ 22%	3.912
Średnia wartość transakcji (euro)	9.564	↘ 6%	8.993

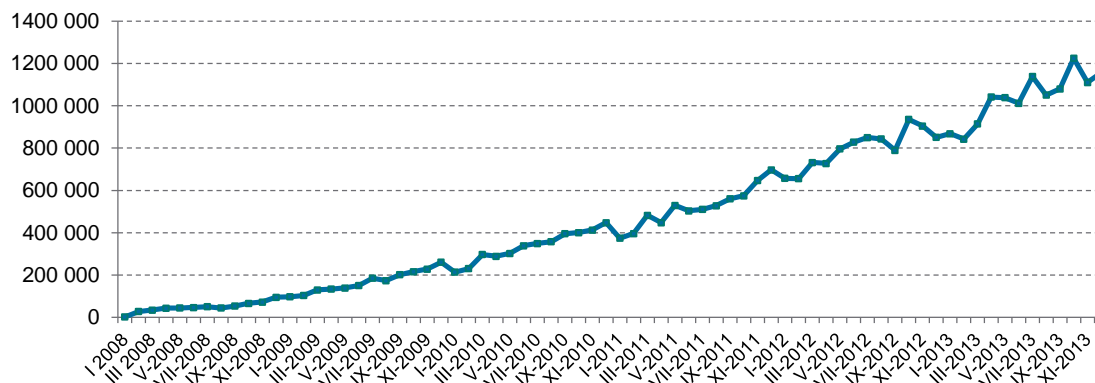
Źródło: Dane KIR S.A.

W zakresie dotyczącym transakcji SEPA w ostatnim miesiącu II półrocza 2013 r., tj. w grudniu 2013 r., udział liczby transakcji SEPA w ogólnej liczbie transakcji rozliczanych przez system EuroELIXIR wyniósł 99,10%. Jednocześnie udział wartości transakcji SEPA w wartości wszystkich płatności rozliczanych w systemie EuroELIXIR w tym samym czasie wyniósł 97,18%, a najwyższą miesięczną wartość (97,51%) osiągnął w listopadzie 2013 r.

W okresie od uruchomienia obsługi SCT w Polsce, tj. od dnia 28 stycznia 2008 r., do grudnia 2013 r., w systemie EuroELIXIR zrealizowano w sumie 34,9 mln przelewów w standardzie SEPA o łącznej wartości 186,2 mld euro, w tym w II półroczu 2013 r. odnotowano 6,8 mln przelewów o łącznej wartości 38,1 mld euro, co stanowi wzrost w stosunku do poprzedniego półrocza odpowiednio o 19,2% i 24,5%. W październiku 2013 r. zrealizowano 1,2 mln poleceń przelewu SEPA, co stanowi najwyższą miesięczną liczbę transakcji w systemie EuroELIXIR od momentu uruchomienia obsługi tego instrumentu.

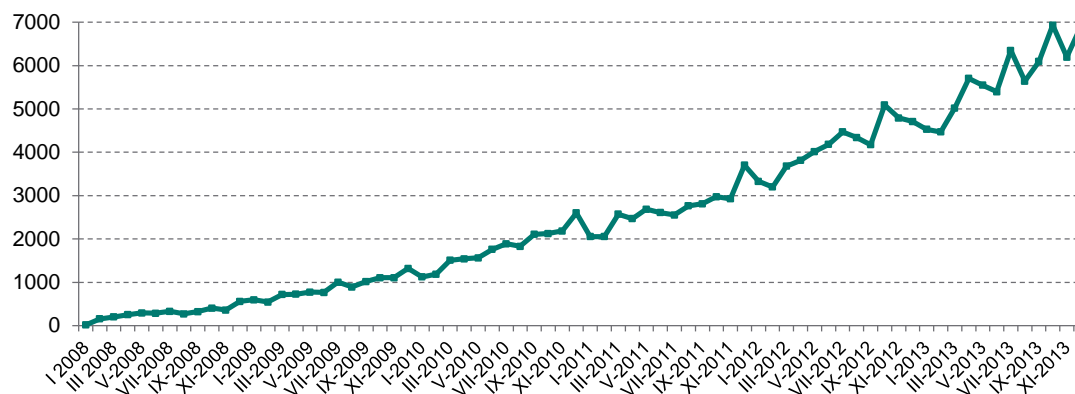
Trend odnoszący się do liczby i wartości transakcji SCT od dnia 28 stycznia 2008 r. odzwierciedlają odpowiednio wykresy 10 i 11 przedstawiające miesięczne dane na nt. tych transakcji w systemie EuroELIXIR.

Wykres nr 10. Liczba transakcji SEPA (wewnątrzsystemowych i międzysystemowych) w systemie EuroELIXIR

Źródło: Dane KIR S.A.

Wykres nr 11. Wartość transakcji SEPA wewnątrzsystemowych i międzysystemowych (w mln euro) w systemie EuroELIXIR

Źródło: Dane KIR S.A.

2.3 System Express ELIXIR

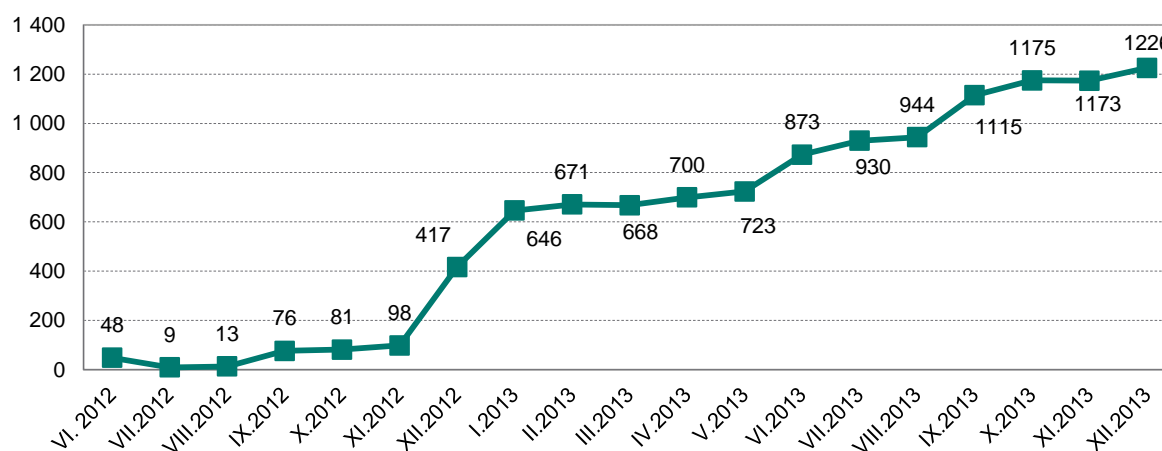
W czerwcu 2012 r. został uruchomiony nowy system płatności o nazwie Express ELIXIR. Jest to system rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwiający bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Operatorem systemu jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Z nowego rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express ELIXIR, które podpisały z KIR S.A.

umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy.

Na koniec grudnia 2013 r. uczestnikami systemu Express ELIXIR było 8 banków, czyli o jeden więcej niż na koniec czerwca 2013 r. Do grona uczestników bezpośrednich systemu dołączył w sierpniu 2013 r. Bank Handlowy w Warszawie S.A.

W II półroczu 2013 r. w systemie Express ELIXIR obroty wyniosły 1.155 mln zł, czyli o 79% więcej niż w I półroczu 2013 r., gdy obroty wyniosły 645,9 mln zł. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express ELIXIR wyniosła 201,1 tys. szt., czyli o 56% więcej niż w I półroczu 2013 r. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni II półroczu 2013 r. wyniosła 1.093 (w poprzedzającym okresie wynosiła 713). Średnia dzienna liczba zleceń rozliczanych w systemie Express ELIXIR wynosiła na przestrzeni kolejnych miesięcy od lipca do grudnia 2013 r. od 930 do 1.226 (co prezentuje wykres nr 12). Najwięcej zleceń w II połowie 2013 r. rozliczono w dniu 8 listopada 2013 r., tj. 2.236 zleceń. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2013 r. wyniosła 5.745 zł.

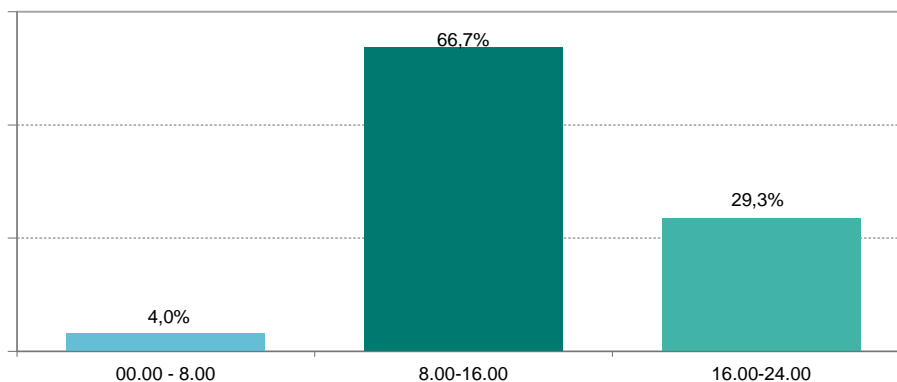
Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express ELIXIR w kolejnych miesiącach od czerwca 2012 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

System Express ELIXIR umożliwia realizację przelewów krajowych przez 24 godziny na dobę. W okresie od lipca do grudnia 2013 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 66,7% wszystkich zleceń realizowanych w systemie. W porównaniu do poprzedniego półrocza zwiększyła się liczba zleceń realizowanych przez klientów systemu w porach wieczornych i wczesnorannych. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 29,3% (w poprzednim półroczu 30,4%), a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 4,0% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu 3,9%). Rozkład zleceń w systemie Express ELIXIR w zależności od godzin ich realizacji w II półroczu 2013 r. przedstawiono na wykresie nr 13.

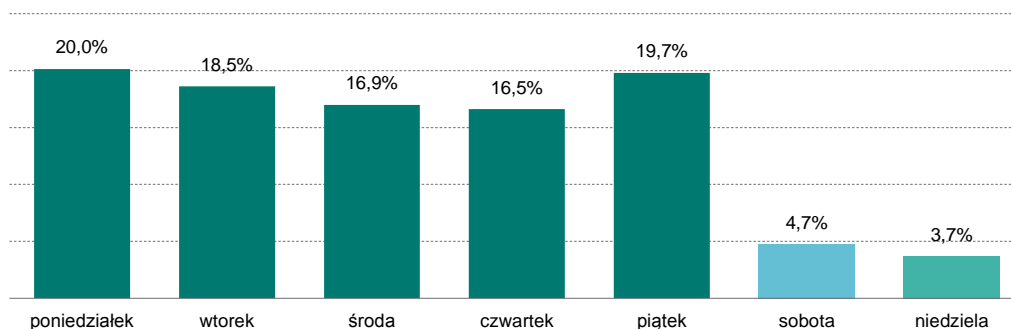
Wykres nr 13. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express ELIXIR w II półroczu 2013 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

W systemie Express ELIXIR zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2013 r. najwięcej zleceń (20%) zostało rozliczonych w poniedziałki. Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,5 do 19,7%. Znacznie mniej zleceń jest realizowanych natomiast w dni wolne, tj. 4,7% wszystkich zleceń jest realizowanych w soboty oraz 3,7% w niedziele. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 14.

Wykres nr 14. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express ELIXIR w II półroczu 2013 r.

Źródło: Dane KIR S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w obydwu półroczach 2013 r., przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express ELIXIR w I i II półroczu 2013 r.

System Express ELIXIR	I półrocze 2013 r.	ZMIANA	II półrocze 2013 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	645,9 mln	↗ + 79%	1.155,6 mln
Średnia miesięczna	107,6 mln	↗ + 79%	192,6 mln
Średnia dzienna	3,568 mln	↗ + 76%	6,280 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	129.125	↗ + 56%	201.126
Średnia miesięczna	21.521	↗ + 56%	33.521
Średnia dzienna	713	↗ + 53%	1.093
Średnia kwota zlecenia (zł)	5.002	↗ + 15%	5.745
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	3,9%	↗	4,0%
w godz. 8.00 – 16.00	65,7%	↗	66,7%
w godz. 16.00 – 24.00	30,4%	↘	29,3%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	18,5%	↗	20,0%
wtorek	17,7%	↗	18,5%
środa	17,4%	↘	16,9%
czwartek	17,2%	↘	16,5%
piątek	20,7%	↘	19,7%
sobota	4,9%	↘	4,7%
niedziela	3,6%	↗	3,7%

Źródło: Dane KIR S.A.

2.4 System BlueCash

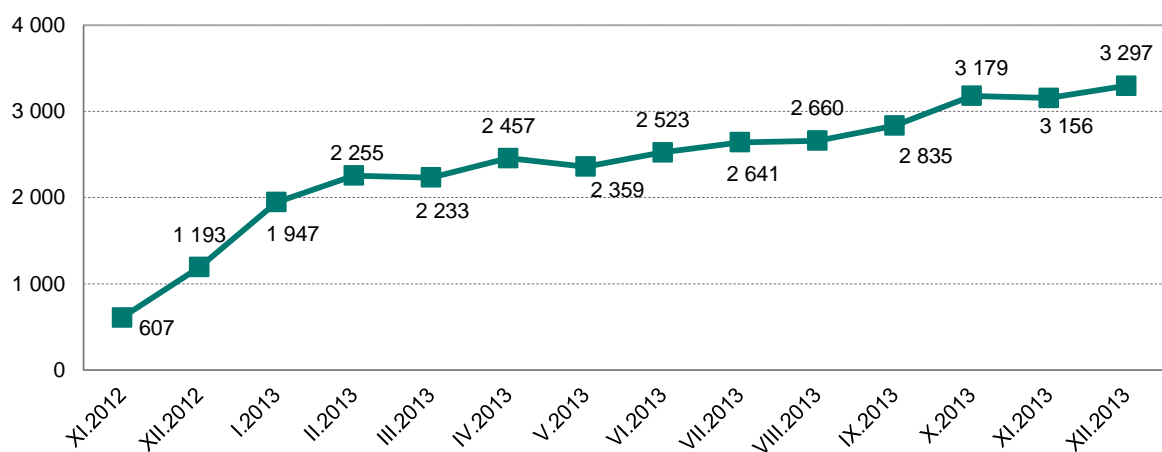
W listopadzie 2012 r. został uruchomiony nowy system płatności natychmiastowych o nazwie BlueCash. Operatorem systemu jest firma Blue Media S.A. z siedzibą w Sopotcie. System płatności natychmiastowych BlueCash jest rozwiązaniem mającym na celu przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy nadawcą a odbiorcą w czasie rzeczywistym.

System obsługuje przekazy pieniężne w formie polecenia przelewu oraz wpłaty gotówkowej. System funkcjonuje 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu (model 7/24/365). Składanie zleceń płatniczych możliwe jest na bieżąco, w każdej chwili funkcjonowania systemu. Zlecenia płatnicze są realizowane w trybie on-line na podstawie kryterium pierwszeństwa ich złożenia do systemu płatniczego. Walutą rozrachunku jest złoty polski (PLN).

Uczestnikiem systemu może być wyłącznie bank posiadający siedzibę i prowadzący działalność w Polsce, który zawarł z Blue Media S.A. umowę o uczestnictwo w systemie. Na koniec grudnia 2013 r. aktywnymi uczestnikami systemu BlueCash było 16 banków, czyli czterokrotnie więcej niż na koniec czerwca 2013 r. W tym samym okresie liczba banków, do których można było wysyłać zlecenia płatnicze za pośrednictwem systemu BlueCash, wzrosła z 23 podmiotów do 35.

W II półroczu 2013 r. w systemie płatności natychmiastowych BlueCash obroty wyniosły 400,9 mln zł, czyli w porównaniu do I półrocza 2013 r. nastąpił wzrost o 35%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BlueCash wyniosła 544,9 tys. szt., czyli o 31% więcej niż w I półroczu 2013 r. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni II półrocza 2013 r. wyniosła 2.961 (w poprzednim okresie wynosiła 2.294). Najwięcej zleceń w II połowie 2013 r. rozliczono w dniu 29 listopada 2013 r., tj. 5.837 zleceń. Średnia dzienna liczba zleceń rozliczanych w systemie BlueCash wzrastała od lipca do grudnia 2013 r. z poziomu 2.641 szt. do 3.297 szt. (co prezentuje wykres nr 15). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2013 r. wyniosła 736 zł.

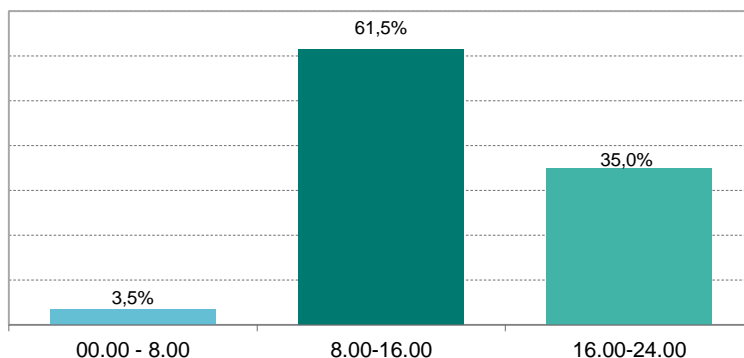
Wykres nr 15. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych miesiącach od listopada 2012 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

BlueCash, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych 24 godziny na dobę. Na przestrzeni II półrocza 2013 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 61,5% wszystkich zleceń realizowanych w systemie. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 35,0%, a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 3,5% wszystkich zleceń. Rozkład zleceń w systemie BlueCash w zależności od godzin ich realizacji w II półroczu 2013 r. przedstawiono na wykresie nr 16.

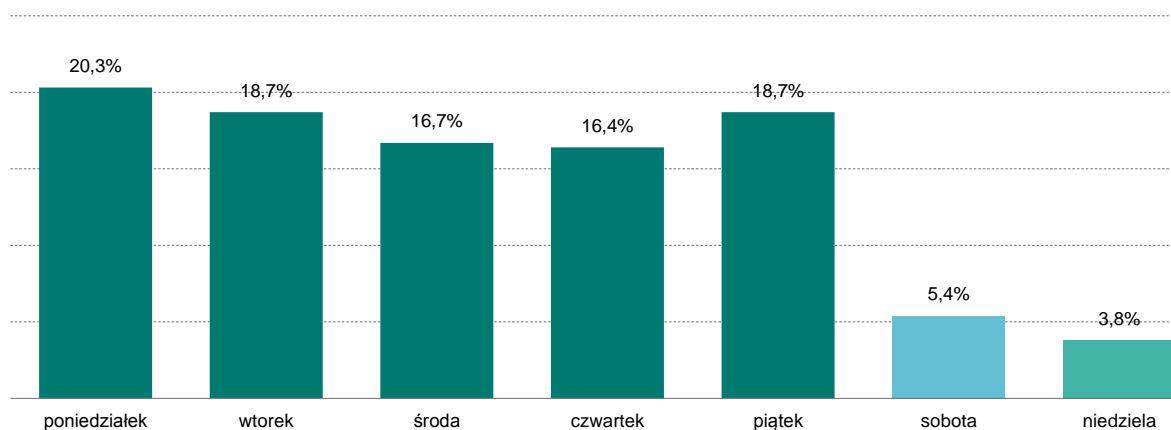
Wykres nr 16. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w II półroczu 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

W systemie BlueCash zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2013 r. najwięcej zleceń (20,3%) zostało rozliczonych w poniedziałki. Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,4 do 18,7%. Znacznie mniej zleceń jest realizowanych w dni wolne, tj. 5,4% wszystkich zleceń jest realizowanych w soboty oraz 3,8% w niedziele. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 17.

Wykres nr 17. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w II półroczu 2013 r

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2013 r. w porównaniu do I półrocza 2013 r., przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I i II półroczu 2013 r.

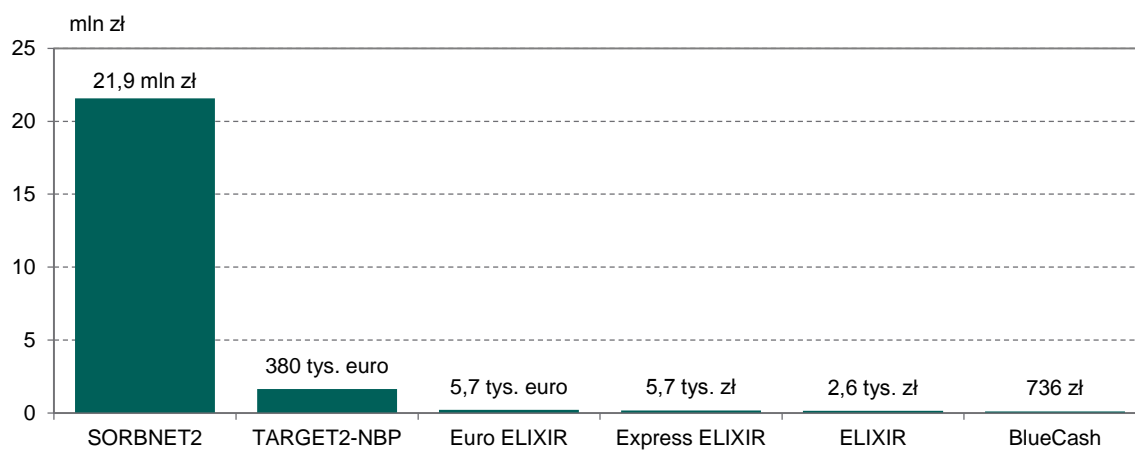
System BlueCash	I półrocze 2013 r.	ZMIANA	II półrocze 2013 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	296,3 mln	↗+35%	400,9 mln
Średnia miesięczna	49,4 mln	↗+ 35%	66,8 mln
Średnia dzienna	1,6 mln	↗+38%	2,2 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	415.272	↗+ 31%	544.861
Średnia miesięczna	69.212	↗+ 31%	90.810
Średnia dzienna	2.294	↗+ 29%	2.961
Średnia kwota zlecenia (zł)	713	↗+ 3%	736
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	3,8%	↘	3,5%
w godz. 8.00 – 16.00	60,5%	↗	61,5%
w godz. 16.00 – 24.00	35,7%	↘	35,0%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	18,0%	↗	20,3%
wtorek	17,8%	↗	18,7%
środa	17,5%	↘	16,7%
czwartek	17,5%	↘	16,4%
piątek	19,2%	↘	18,7%
sobota	6,0%	↘	5,4%
niedziela	4,0%	↘	3,8%

Źródło: Dane Blue Media S.A.

2.5 Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia

Średnią dzienną wartość zlecenia rozliczanego w tych systemach przedstawiono na wykresie nr 18.

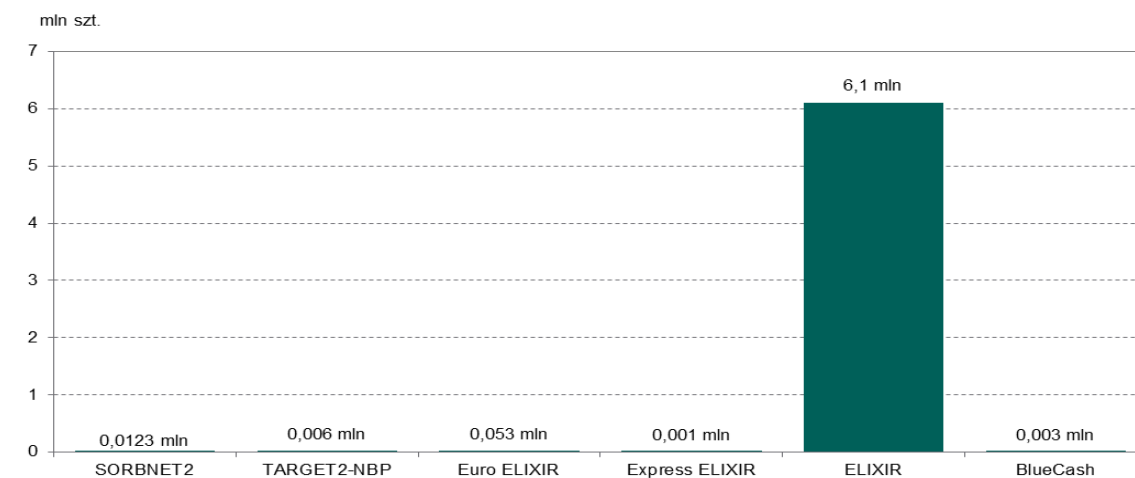
Wykres nr 18. Średnia dzienna wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2013 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Na wykresie nr 19 przedstawiono średnią dzienną liczbę zleceń realizowanych w w systemach płatności w II półroczu 2013 r.

Wykres nr 19. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

1. Systemy rozrachunku papierów wartościowych

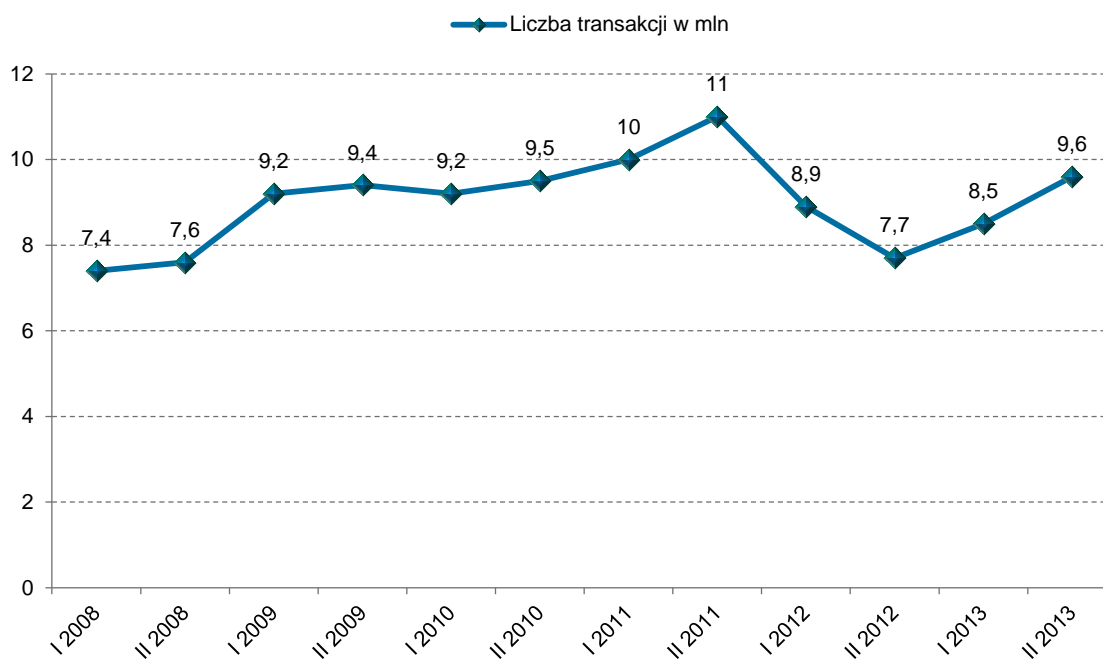
1.1 System kdpw_stream

W II półroczu 2013 r. w funkcjonowaniu systemu kdpw_stream prowadzonego przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. nastąpiły niżej wymienione zmiany:

1. W dniu 10 lipca 2013 r. wdrożone zostały nowe zasady funkcjonowania pożyczek papierów wartościowych zawieranych w ramach systemu pożyczek automatycznych, obejmujące w szczególności:
 - przyznanie pożyczkobiorcy uprawnienia do dokonywania częściowego zwrotu pożyczonych papierów wartościowych,
 - zmianę zasad zaspokajania wierzytelności pożyczkodawcy z przedmiotu zabezpieczenia ustanowionego przez pożyczkobiorcę, w razie niedokonania zwrotu papierów wartościowych we właściwym terminie albo w razie nieuzupełnienia zabezpieczenia, polegającą na przekazaniu zabezpieczenia przez KDPW pożyczkodawcy, niezwłocznie po zaistnieniu przypadku niewywiązania się pożyczkobiorcy z umowy pożyczki,
 - zniesienie zasady wzajemnej anonimowości stron pożyczki.
2. Od dnia 8 października 2013 r. w ramach rozrachunku transakcji przetargów zamiany obligacji skarbowych umożliwiono zakup gotówkowy dodatkowych obligacji dokonany bezpośrednio po przetargu zamiany obligacji przez uczestników biorących udział w tym przetargu. Rozrachunki dotyczące zakupu gotówkowego nie są przeprowadzane w trybie przewidzianym dla transakcji złożonych.

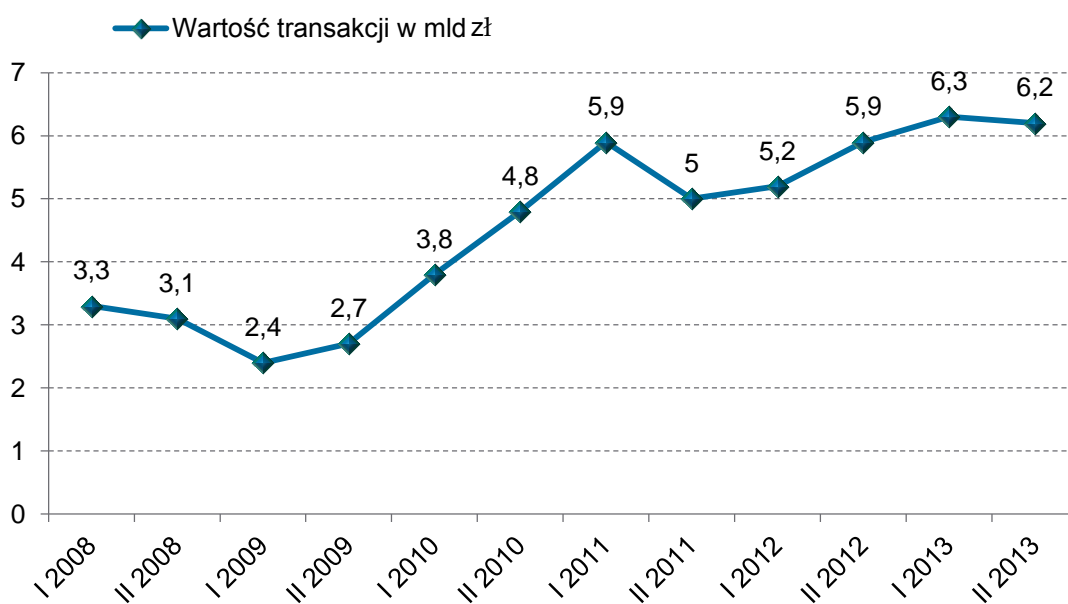
W przedmiotowym okresie w systemie kdpw_stream zostało przetworzonych 9.640.840 transakcji o łącznej wartości 6.231,3 mld zł (w I półroczu 2013 r. wielkości te kształtowały się na poziomie 8.552.909 transakcji o wartości 6.276,1 mld zł), co oznacza odpowiednio wzrost liczby o 12,7% i nieznaczny spadek wartości o 0,7%. Na wykresach 20 i 21 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji przetworzona przez system kdpw_stream w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 20. Liczba transakcji zaewidencjonowanych w systemie kdpw_stream w latach 2008 – 2013

Źródło: Dane KDPW S.A.

Wykres nr 21. Wartość transakcji zaewidencjonowanych w systemie kdpw_stream w latach 2008 – 2013

Źródło: Dane KDPW S.A.

1.2 Rejestr Papierów Wartościowych

W II półroczu 2013 r. w funkcjonowaniu Rejestru Papierów Wartościowych, tj. systemu rozrachunku papierów wartościowych (RPW) obsługiwanego przez NBP, zaszyły zmiany w obszarze przeprowadzania przetargów skarbowych papierów wartościowych, tj.:

- w przetargach sprzedaży i odkupu bonów i obligacji skarbowych zastosowano nowy sposób przeprowadzania redukcji - nominal redukowanej oferty mnożony jest przez stopę redukcji, zaś wynik zaokrąglany jest w górę do najbliższej wielokrotności 1 mln PLN (obligacje) i 100 tys. PLN (bony skarbowe);
- w przetargach zamiany obligacji skarbowych wprowadzono możliwość składania ofert niekonkurencyjnych (bez ceny) - zastosowano formułę jednej ceny, tzn. że przyjęta przez Ministra Finansów cena minimalna staje się ceną rozliczenia dla wszystkich przyjętych ofert;
- wprowadzono możliwość dodatkowego zakupu obligacji za gotówkę.

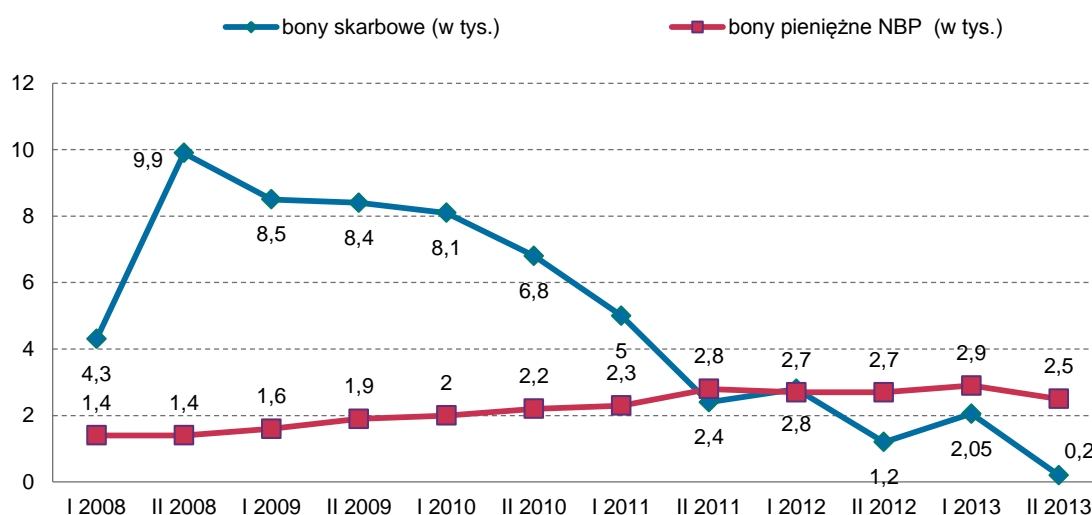
Powyższe zmiany weszły w życie od dnia 1 października 2013 r.

W omawianym okresie RPW przetworzył:

- 226 transakcji bonami skarbowymi o wartości 12,9 mld zł (w I półroczu 2013 r. wielkości te kształtowały się na poziomie 2.050 transakcji o wartości 135,8 mld zł). W II półroczu 2013 r. obrót na rynku wtórnym bonami skarbowymi odbywał się w okresie od 1 lipca do 27 sierpnia 2013 r. Po tym terminie Ministerstwo Finansów nie wznowiło emisji.
- 2.545 transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 6.806,4 mld zł (w I półroczu 2013 r. przetworzono 2.883 transakcji o wartości 6.811,6 mld zł).

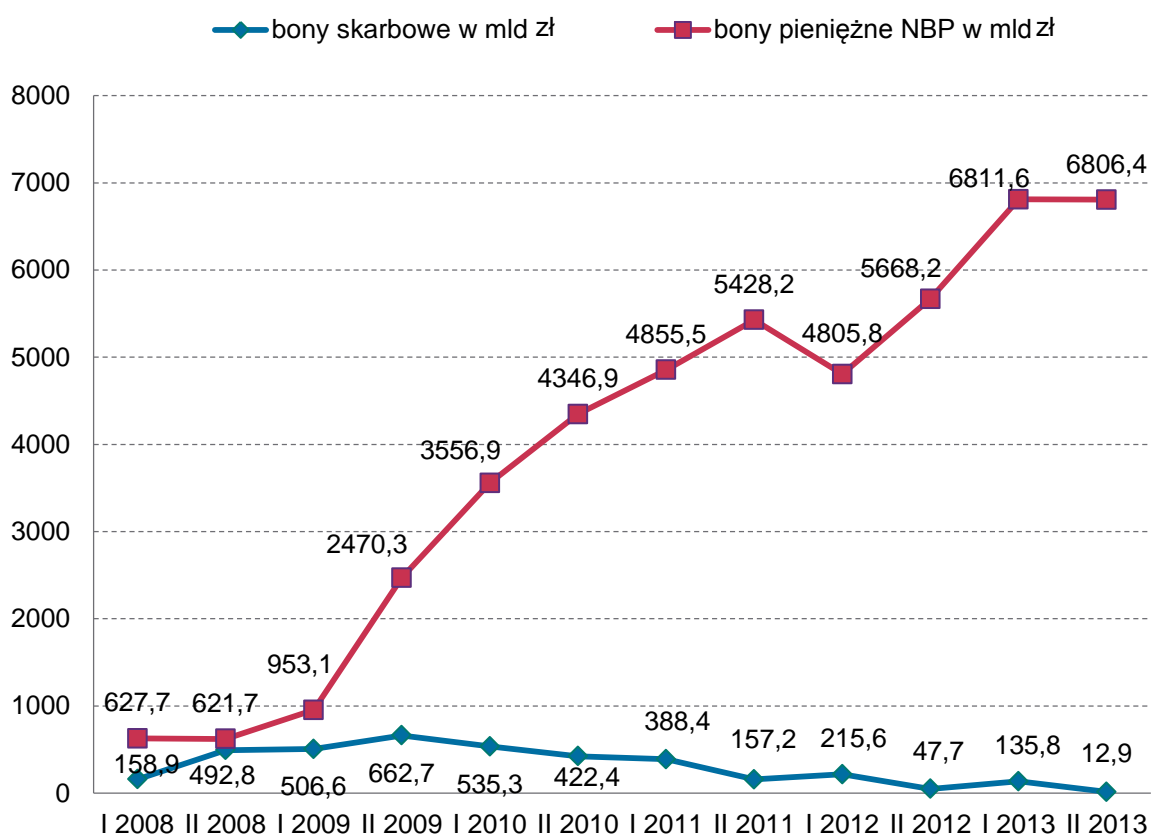
Na wykresach 22 i 23 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzona w RPW w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 22. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP zrealizowanych w RPW w latach 2008 – 2013

Źródło: Dane NBP

Wykres nr 23. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP zrealizowanych w RPW w latach 2008 – 2013

Źródło: Dane NBP

2. Systemy rozliczeń papierów wartościowych

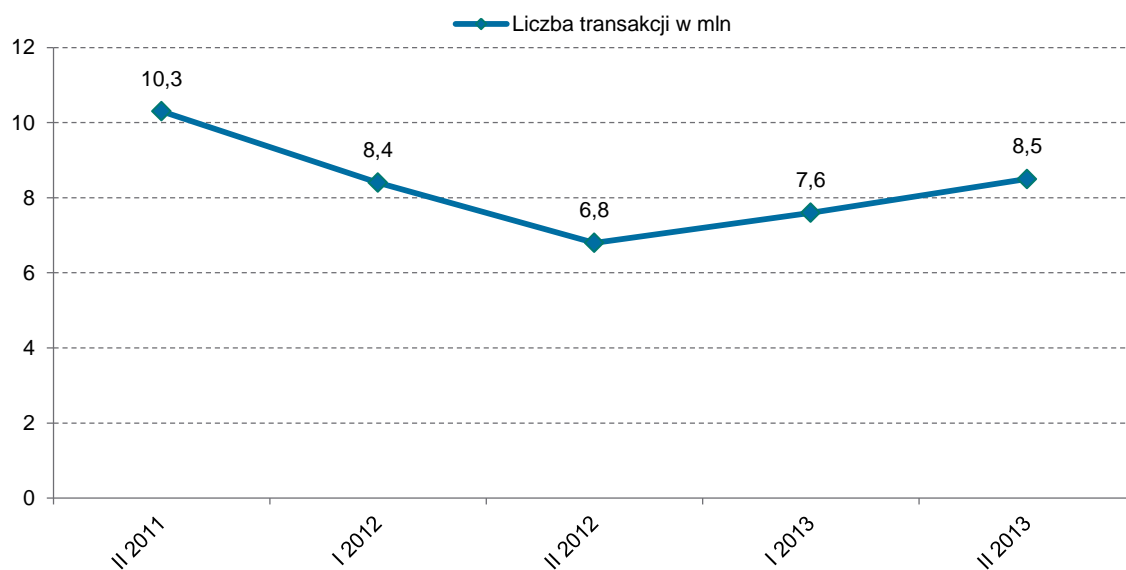
2.1 System rozliczeń transakcji w KDPW_CCP S.A.

W II półroczu 2013 r. w funkcjonowaniu systemu rozliczeń transakcji prowadzonego przez KDPW_CCP S.A. nastąpiły niżej wymienione zmiany:

- od dnia 18 października 2013 r. system objął rozliczeniami i gwarantowaniem rozliczeń nowe instrumenty wprowadzone do obrotu na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW), tj.: kontrakty terminowe na stawki referencyjne WIBOR oraz kontrakty terminowe na obligacje skarbowe;
- w grudniu 2013 r. wdrożono oprogramowanie automatyzujące proces wyliczania wartości alokowanych części zasobu celowego systemu w stosunku do wielkości poszczególnych funduszy, tj. Funduszu Rozliczeniowego i Funduszy Zabezpieczających ASO oraz OTC.

W omawianym okresie KDPW_CCP S.A. przetworzył 8.540.676 transakcji o wartości 216,9 mld zł (w I półroczu 2013 r. wielkości te kształtowały się na poziomie 7.584.396 transakcji o wartości 224,2 mld zł), co oznacza odpowiednio wzrost liczby transakcji o 12,6% i nieznaczny spadek wartości transakcji o 3,25%. Na wykresie 24 przedstawiona została liczba transakcji rozliczona przez KDPW_CCP S.A. w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 24. Liczba transakcji rozliczona przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2013

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

Pod pojęciem pozostałych elementów infrastruktury systemu płatniczego rozumiane są, dla potrzeb niniejszego materiału, w szczególności: instytucje świadczące usługi płatnicze, punkty handlowo-usługowe akceptujące transakcje wykonywane kartami płatniczymi, bankomaty oraz punkty świadczące usługę *cash back*.

1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 5 listopada 2009 r., które od października 2012 r. objęte zostały nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.
- Poczta Polska S.A. wykonująca niektóre usługi bankowe na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska” oraz zgodnie ze statutem Spółki. Spółka ta posiada możliwość wykonywania niektórych czynności bankowych, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Poczтового S.A., którego jednym z głównych akcjonariuszy jest Poczta Polska S.A.
- agenci rozliczeniowi, których podstawowa działalność została, zgodnie z ustawą o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą. Od dnia 7 października 2013 r., tj. od wejścia w życie ustawy z dnia 12 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych, która uchyliła ustawę z dnia 12 września 2012 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych, pełny nadzór nad działalnością agentów rozliczeniowych pełni KNF (do tego terminu systemy autoryzacji i rozliczeń prowadzone przez niebankowych agentów rozliczeniowych były przedmiotem nadzoru typu oversight ze strony NBP).
- pośrednicy finansowi, wykonujący usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Podmioty te mogą działać jako instytucje płatnicze na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF lub jako biura usług płatniczych, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza równowartości 500 tys. euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.

- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki, w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale świadczące je również w zakresie przekazów krajowych.

Poza ww. katalogiem podmiotów świadczących podstawowe usługi płatnicze mogą funkcjonować, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, również inne podmioty działające jako:

- instytucje płatnicze, czyli podmioty oferujące różne usługi płatnicze, w tym także usługi zarezerwowane do czasu wejścia w życie ww. ustawy dla banków, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizacja przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach.

1.1 Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w omawianym półroczu zanotowano niewielkie zmiany liczby banków komercyjnych, tj. spadek o 2 banki do poziomu 41, przy jednoczesnym wzroście (o 1) oddziałów instytucji kredytowych. Zanotowano spadek o 1 w liczbie banków spółdzielczych działających na terenie Polski, również spadła liczba oddziałów banków z 7.402 do 7.334, tj. o 0,9%. Nastąpił niewielki wzrost liczby mniejszych placówek i filii bankowych z 4.972 na koniec czerwca 2013 r. do 4.974 na koniec grudnia 2013 r., czyli o 0,04 %.

Nastąpił spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych z 1.887 do 1.837, co stanowi spadek o 2,6%.

Poczta Polska zmniejszyła sieć placówek z 8.091 do 7.675, co stanowi spadek w porównaniu do czerwca 2013 r. o 5,1%.

W II półroczu 2013 r. wzrosła liczba pośredników finansowych (z 903 do 946) i ich placówek (z 20.220 do 22.641).

Powyższy wzrost sprawił, że liczba instytucji świadczących usługi płatnicze wzrosła w omawianym półroczu z 1.601 do 1642 (wzrost o 2,6%), zaś ich placówek z 42.572 do 44.461 (wzrost o 4,4%).

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek w czerwcu i grudniu 2013 r. przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2013 r. i grudnia 2013 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi	VI 2013	XII 2013
Liczba banków i oddziałów instytucji kredytowych		
Liczba banków komercyjnych	43	41
Liczba banków spółdzielczych	572	571
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	27	28
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	7 402	7 334
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	4 972	4 974
SKOK-i		
Liczba instytucji	55	55
Liczba placówek	1 887	1 837
Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	8 091	7 675
Pośrednicy finansowi		
Liczba instytucji	903	946
Liczba placówek	20 220	22 641
RAZEM		
Liczba instytucji	1 601	1 642
Liczba placówek	42 572	44 461

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, NBP, Poczty Polskiej, SKOK

1.2 Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe

Dane przekazane przez podmioty przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe za II półrocze 2013 r. pokazują, że na koniec grudnia 2013 r. funkcjonowało 946 podmiotów, które dysponowały siecią 22.641 punktów. Liczba pośredników zwiększyła się w II półroczu 2013 r. o 43, zaś ich placówek o 2.421. W II półroczu 2013 r. przyjęły one 41,7 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości 6,1 mld zł, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2013 r. o 0,2% oraz spadek wartości transakcji o 0,5%.

Wejście w życie ustawy o usługach płatniczych wpływa na rozwój działalności podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe. Część podmiotów działających do tej pory na rynku z powodu obowiązków, jakie narzuciła ustawa o usługach płatniczych, rezygnuje z działalności. Obserwuje się również powstawanie nowych podmiotów świadczących przedmiotowe usługi. Należy zaznaczyć, że podobnie jak w poprzednim półroczu, niektórzy pośrednicy finansowi (np. BillBird S.A., Wygodne Rachunki, BluePay S.A.) w dalszym ciągu rozwijają swoją działalność i powiększają liczbę swoich placówek. Pomimo niewielkiego spadku liczby i wartości transakcji powstają wciąż nowe podmioty i placówki, co wskazuje, że na rynku nadal jest zapotrzebowanie na tańsze sposoby opłacania rachunków przy użyciu gotówki, niż jest to możliwe w bankach lub na poczcie.

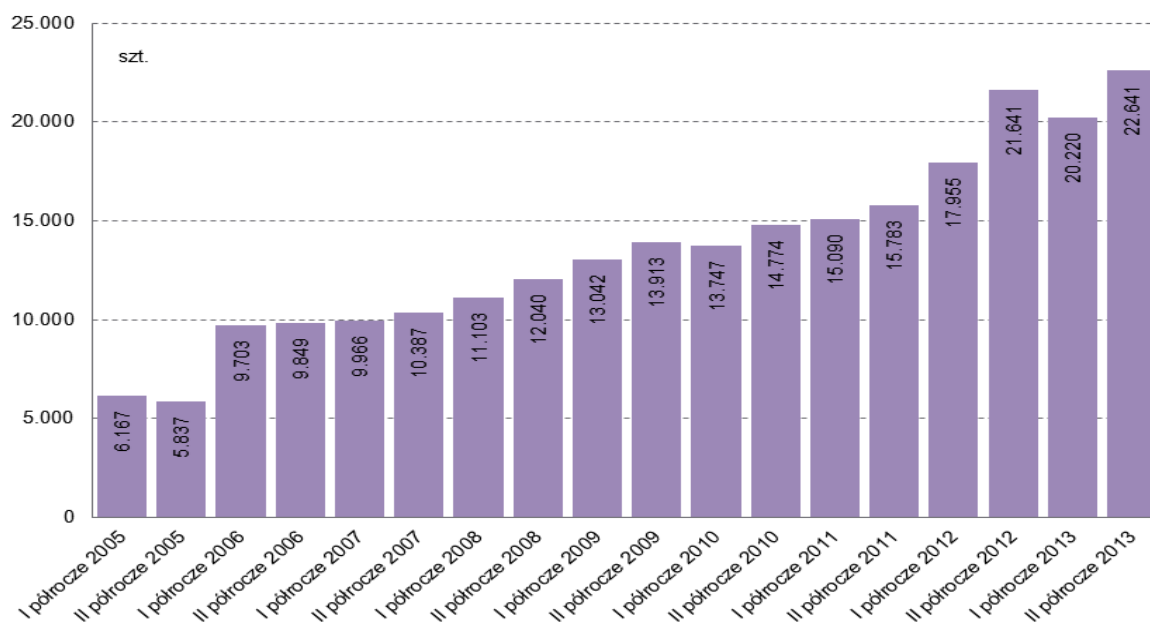
Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe od 2005 roku prezentuje tabela 10 oraz wykresy nr 25, 26 i nr 27.

Tabela nr 10. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2005 – 2013

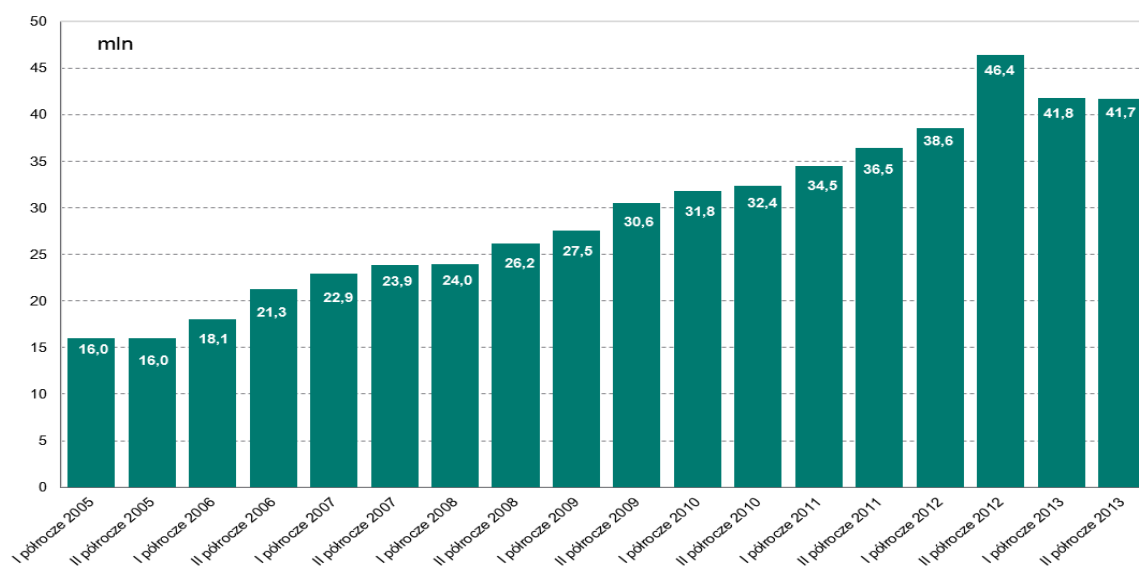
Okresy rozliczeniowe	Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wpłaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Średnia wartość /w zł/	
2005	I półrocze	154	6.167	15.964.263	1.962.433.615	122,9
	II półrocze	169	5.837	15.978.429	1.732.170.943	108,4
	Razem 2005	x	x	31.942.692	3.694.604.558	115,7
2006	I półrocze	157	9.703	18.054.560	1.901.404.091	105,3
	II półrocze	151	9.849	21.287.427	2.275.686.408	106,9
	Razem 2006	x	x	39.341.987	4.177.090.499	106,2
2007	I półrocze	150	9.966	22.903.124	2.545.604.239	111,1
	II półrocze	141	10.387	23.855.532	3.017.652.675	126,5
	Razem 2007	x	x	46.758.656	5.563.256.914	119,0
2008	I półrocze	132	11.103	23.999.112	2.939.627.710	122,5
	II półrocze	143	12.040	26.187.502	3.316.641.582	126,6
	Razem 2008	x	x	50.186.614	6.256.269.292	124,7
2009	I półrocze	171	13.042	27.533.890	3.671.120.500	133,3
	II półrocze	224	13.913	30.565.380	4.136.912.900	135,3
	Razem 2009	x	x	58.099.270	7.808.033.400	134,4
2010	I półrocze	196	13.747	31.836.987	4.365.345.734	137,1
	II półrocze	237	14.774	32.355.455	4.311.083.151	133,2
	Razem 2010	x	x	64.192.442	8.676.428.885	135,2
2011	I półrocze	346	15.090	34.543.162	4.968.312.401	143,8
	II półrocze	397	15.783	36.463.580	4.886.281.198	134,0
	Razem 2011	x	x	69.982.220	9.450.707.050	135,0
2012	I półrocze	710	17.955	38.588.622	5.428.341.941	140,7
	II półrocze	1.039	21.641	46.403.471	6.628.965.493	142,9
	Razem 2012	x	x	83.503.038	11.827.810.258	141,6
2013	I półrocze	903	20.220	41.829.399	6.083.698.881	145,4
	II półrocze	946	22.641	41.728.128	6.055.717.135	145,1
	Razem 2013	x	x	83.557.527	12.139.416.016	145,3

*w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

Źródło: Opracowanie własne, DSP

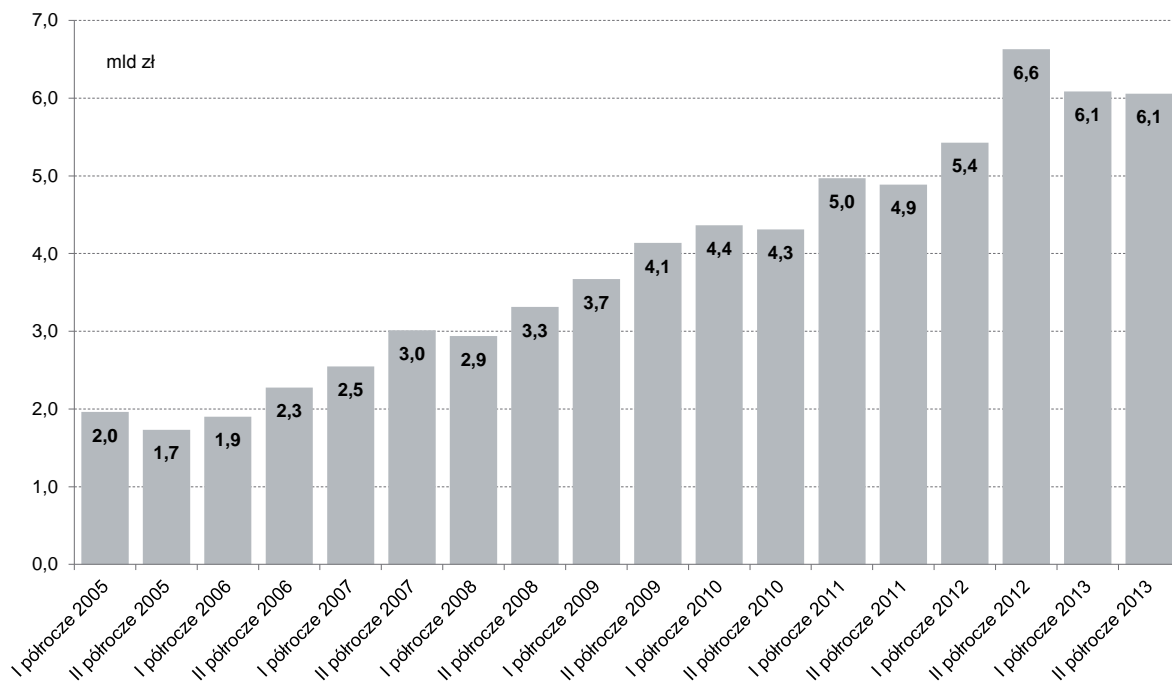
Wykres nr 25. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 26. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 27. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013

Źródło: Opracowanie własne DSP

1.3 Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

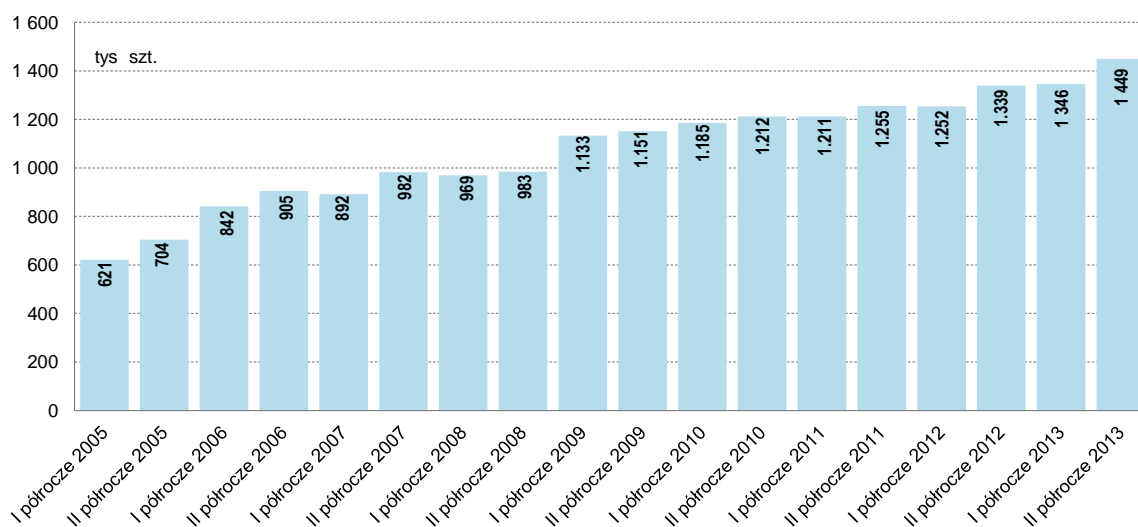
Dane za II półrocze 2013 r. przekazało do NBP 40 podmiotów pośredniczących w przekazach transgranicznych. W II półroczu 2013 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 229.368 szt. transakcji wysłanych, co oznacza wzrost liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2013 r. o 13,3%. W wartości transakcji wysłanych nastąpił także wzrost z 436,5 mln zł do 448,7 mln zł, tj. o 2,8%. Wzrosty odnotowano także w liczbie transakcji otrzymanych o 103,7 tys. szt. do poziomu 1,449 mln oraz wartości transakcji otrzymanych o 105,4 mln zł do poziomu 1,8 mld zł, co oznacza odpowiednio wzrost w liczbie transakcji otrzymanych o 7,7% oraz wzrost w wartości o 6,3% w porównaniu do I półrocza 2013 r.

Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2005 roku prezentuje tabela nr 11 oraz wykresy nr 28 i nr 29.

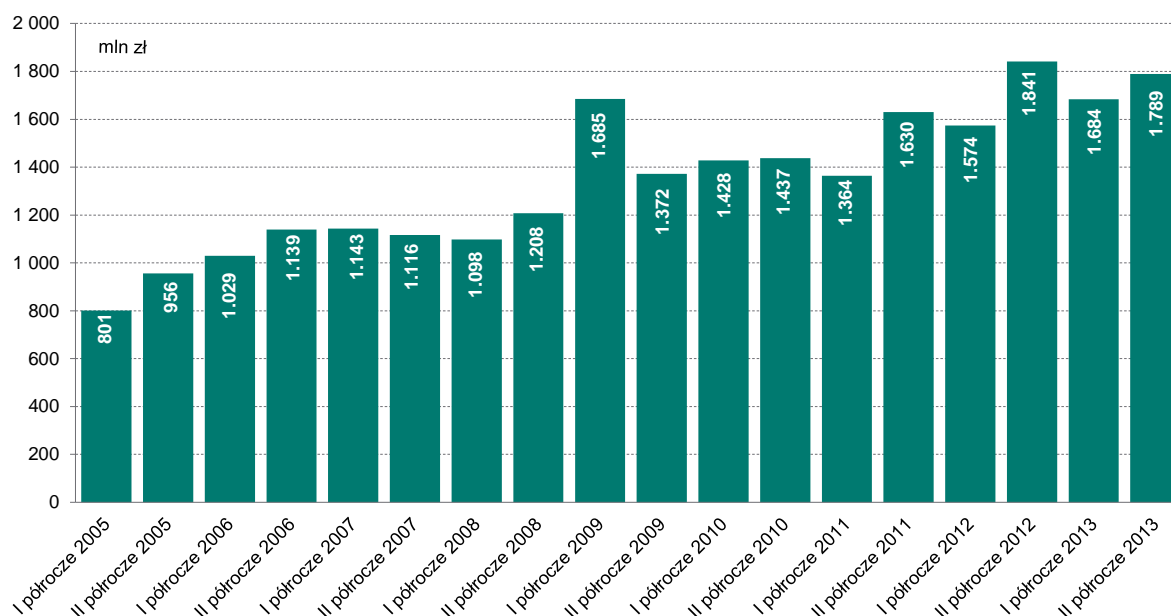
Tabela nr 11. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2005 – 2013

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2005	51 140	88 988 226,73	621 371	800 892 633,26
II półrocze 2005	59 783	117 965 605,48	703 980	956 302 171,00
I półrocze 2006	65 239	136 440 513,22	841 908	1 029 074 986,00
II półrocze 2006	79 170	185 340 920,69	904 699	1 139 072 558,77
I półrocze 2007	79 330	177 101 254,57	891 613	1 143 173 849,54
II półrocze 2007	103 480	180 464 029,55	982 236	1 116 388 122,55
I półrocze 2008	120 413	239 531 433,42	969 021	1 098 021 951,38
II półrocze 2008	137 310	286 888 894,24	983 460	1 207 506 036,22
I półrocze 2009	123 756	245 843 399,21	1 133 340	1 685 179 542,43
II półrocze 2009	141 337	263 967 899,82	1 151 113	1 371 592 877,83
I półrocze 2010	137 896	234 005 269,52	1 185 343	1 428 090 894,20
II półrocze 2010	152 909	272 682 916,62	1 211 665	1 437 017 509,01
I półrocze 2011	157 824	254 387 415,80	1 211 457	1 364 144 807,02
II półrocze 2011	166 778	305 503 482,21	1 255 415	1 629 927 692,97
I półrocze 2012	166 156	306 649 154,96	1 252 464	1 573 931 205,58
II półrocze 2012	193 655	488 742 549,96	1 339 280	1 841 095 564,97
I półrocze 2013	202 498	436 512 051,48	1 345 552	1 683 940 618,91
II półrocze 2013	229 368	448 673 142,56	1 449 204	1 789 380 503,15

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 28. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2013

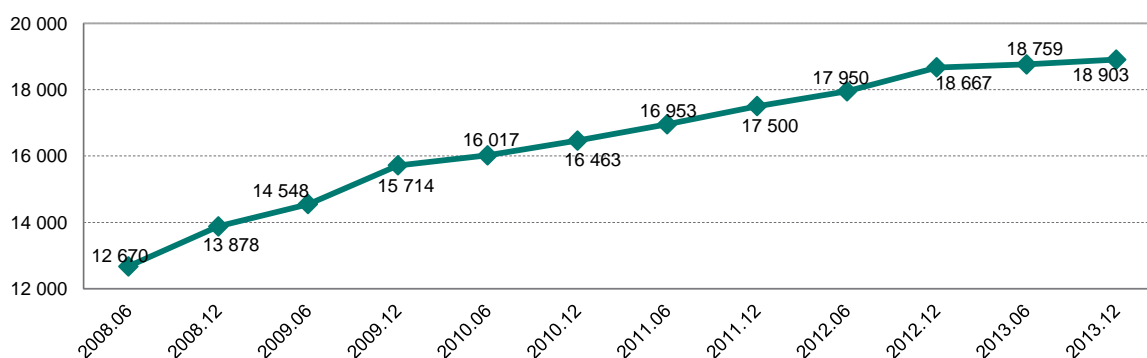
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 29. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2013 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

2. Bankomaty

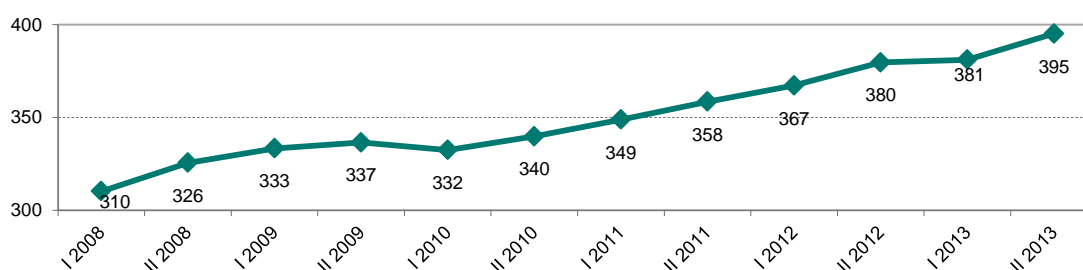
Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec grudnia 2013 r. liczba bankomatów w Polsce wyniosła 18.903, co oznacza wzrost o 144 urządzenia w porównaniu do czerwca 2013 r. (18.759), tj. wzrost o 0,8%.

Wykres nr 30. Liczba bankomatów na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2013 r. transakcje w bankomatach zostały zrealizowane w liczbie 395 mln sztuk i było ich o 14 mln więcej w porównaniu do I półrocza 2013 r. (381 mln), co oznacza wzrost o 3,7%. Trend wzrostowy jest obserwowany od początku 2010 roku, gdy systematycznie w kolejnych półroczach liczba przeprowadzanych transakcji rośnie, co przedstawiono na wykresie 31. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2013 r. do analogicznego okresu w roku 2012 oraz 2011, odnotowano wzrost odpowiednio o 4,1% oraz 10,2%.

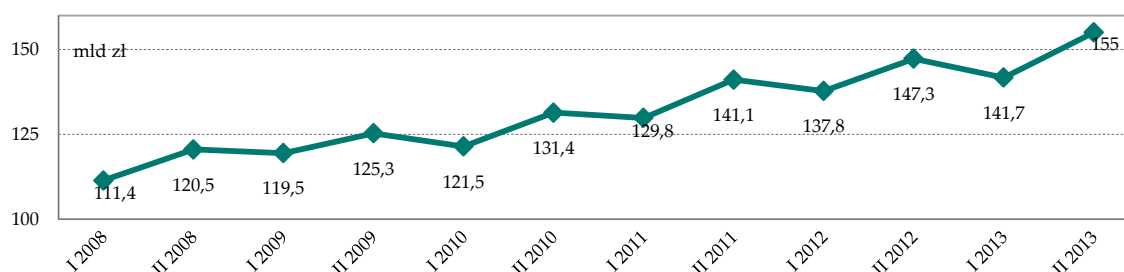
Wykres nr 31. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w mln)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2013 r. odnotowano również wzrost wartości transakcji przeprowadzonych w bankomatach. Łączna wartość transakcji wyniosła 155 mld zł, co oznacza wzrost o 9,4% w stosunku do poprzedniego półrocza (141,7 mld zł). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji w II półroczu 2013 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2012 i 2011, obserwujemy wzrost odpowiednio o 5,2% i 9,9%. Wartość transakcji przeprowadzanych w bankomatach na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawiono na wykresie nr 32.

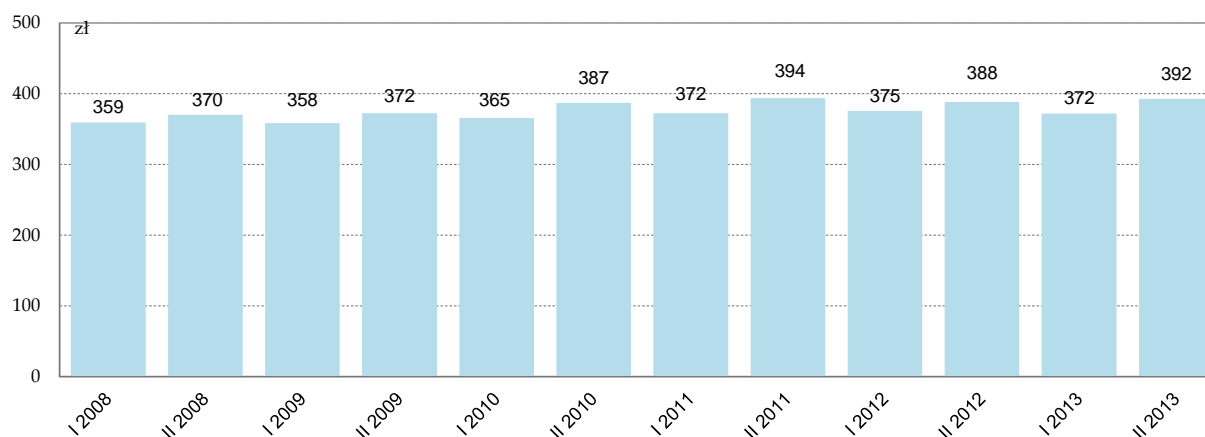
Wykres nr 32. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia wartość pojedynczej transakcji w bankomacie wynosiła 392 zł, czyli o 20 zł więcej niż w poprzednim półroczu (372 zł). Na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2008 roku średnia wartość transakcji przeprowadzonej w bankomacie mieściła się w przedziale od 358 do 394 złotych, co zaprezentowano na wykresie 33.

Wykres nr 33. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w zł)

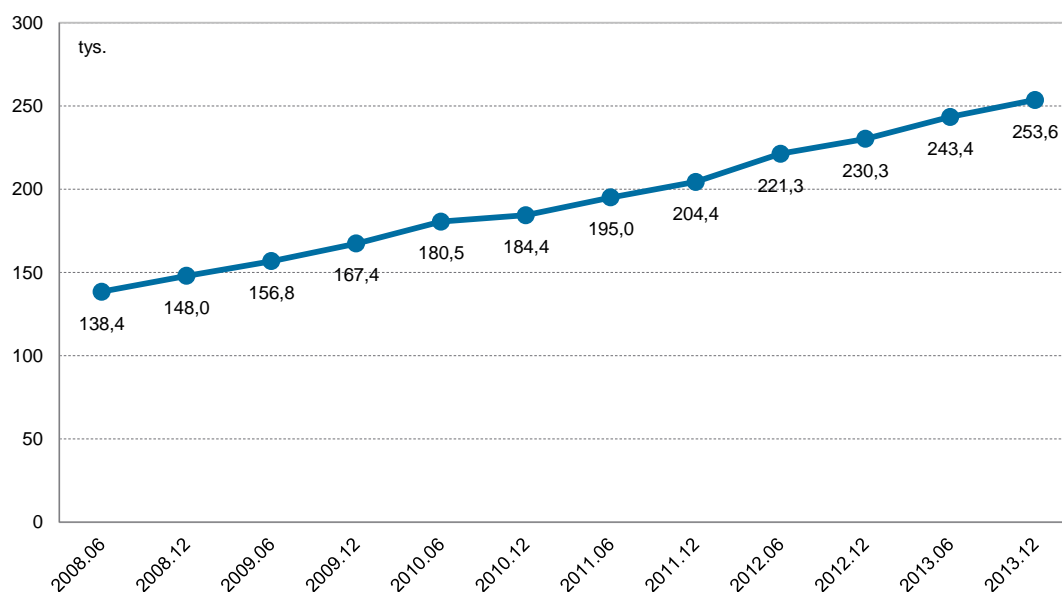

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec grudnia 2013 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 253,6 tys. punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS. W stosunku do czerwca 2013 r. (243,4 tys. punktów) liczba tych punktów zwiększyła się o 10,2 tys. placówek, co stanowi wzrost o 4,2%. W ciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS wzrosła o 10,1%, a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 24,1%. Liczbę punktów handlowo-usługowych w Polsce, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 34.

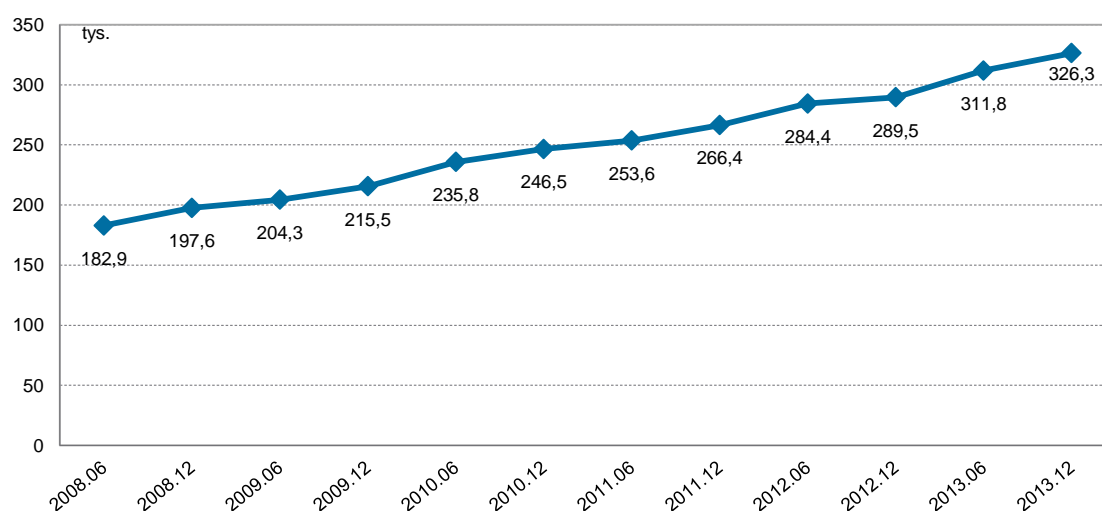
Wykres nr 34. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec grudnia 2013 r. funkcjonowało na polskim rynku 326,3 tys. terminali POS i w porównaniu do czerwca 2013 r. (311,8 tys. terminali) było ich więcej o 14,5 tys. szt., co stanowiło wzrost o 4,7%. W ciągu ostatniego roku liczba terminali POS wzrosła o 12,7%, a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 22,5%. Liczbę terminali POS dostępnych na terenie Polski na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 35.

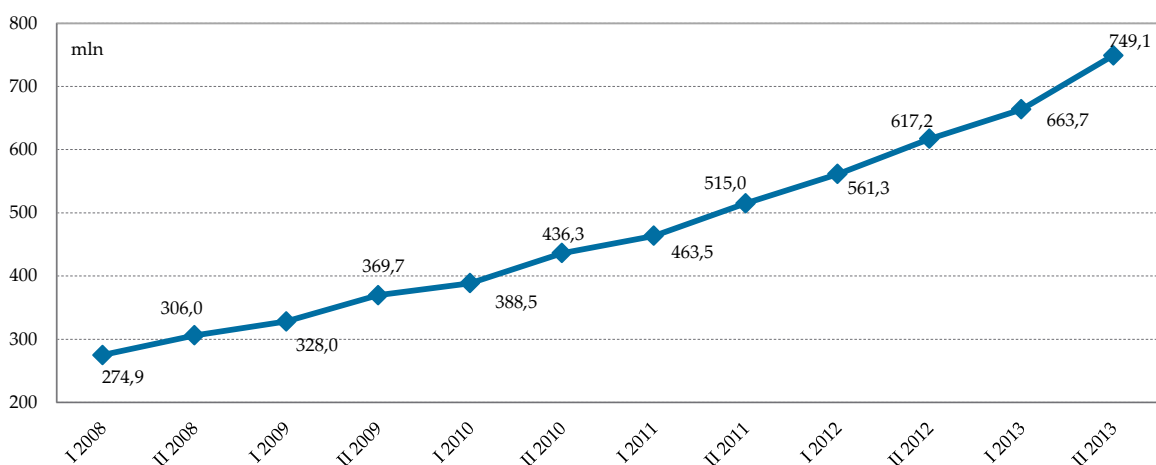
Wykres nr 35. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

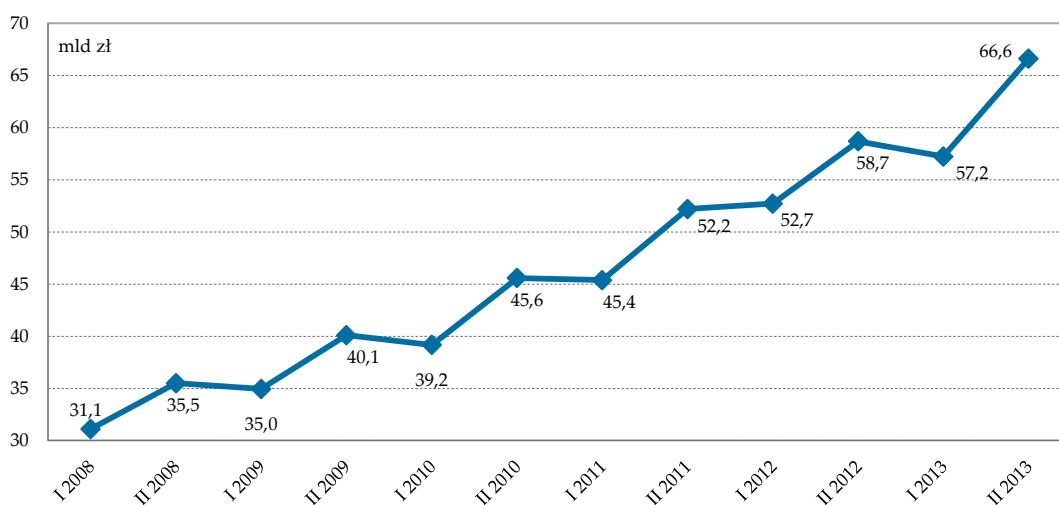
Wraz ze wzrostem liczby dostępnych na rynku terminali POS zwiększa się również liczba transakcji dokonywanych kartami w tych urządzeniach. I tak, w drugim półroczu 2013 roku klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 749,1 mln transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli więcej o 85,4 mln transakcji niż w poprzednim półroczu (663,7 mln transakcji) (vide wykres nr 36). Stanowiło to wzrost na poziomie 12,9%. Wzrost liczby transakcji jest obserwowany na przestrzeni pięciu ostatnich lat. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2013 r. do analogicznego okresu w roku 2012 oraz 2011, odnotowano wzrost odpowiednio o 21,4% oraz 45,5%.

Wykres nr 36. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

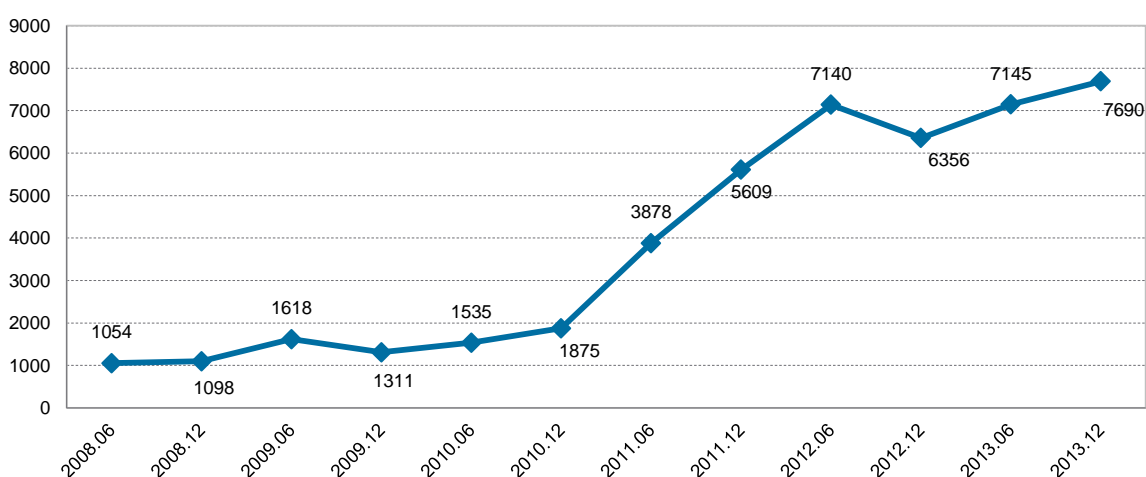
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W II półroczu 2013 r. wartości transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych w terminalach POS w porównaniu do okresu ubiegłego uległa zwiększeniu, podobnie jak w przypadku liczby transakcji. I tak, w II półroczu 2013 roku dokonano transakcji na łączną kwotę 66,6 mld zł, czyli więcej o 9,4 mld zł niż w poprzednim półroczu (57,2 mld zł) (vide wykres nr 37). Stanowiło to wzrost na poziomie 16,4%. Natomiast porównując wartość przeprowadzonych transakcji w II półroczu 2013 r. z analogicznymi okresami w roku 2012 oraz 2011 odnotowano wzrosty odpowiednio o 13,5% oraz 27,6%.

Wykres nr 37. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

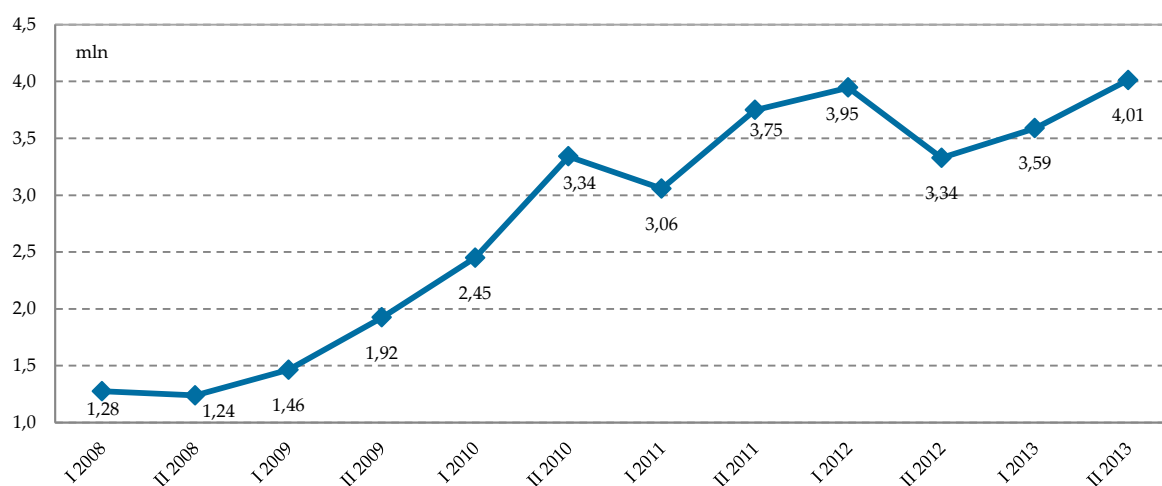
Możliwość płacenia kartą oferuje swoim klientom coraz więcej sklepów internetowych. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na koniec grudnia 2013 r. liczba punktów sprzedaży w internecie obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych wynosiła 7.690. Na przestrzeni sześciu miesięcy liczba ta zwiększyła się o 545, co stanowi wzrost o 7,6%. Liczbę punktów sprzedaży w internecie, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 38.

Wykres nr 38. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

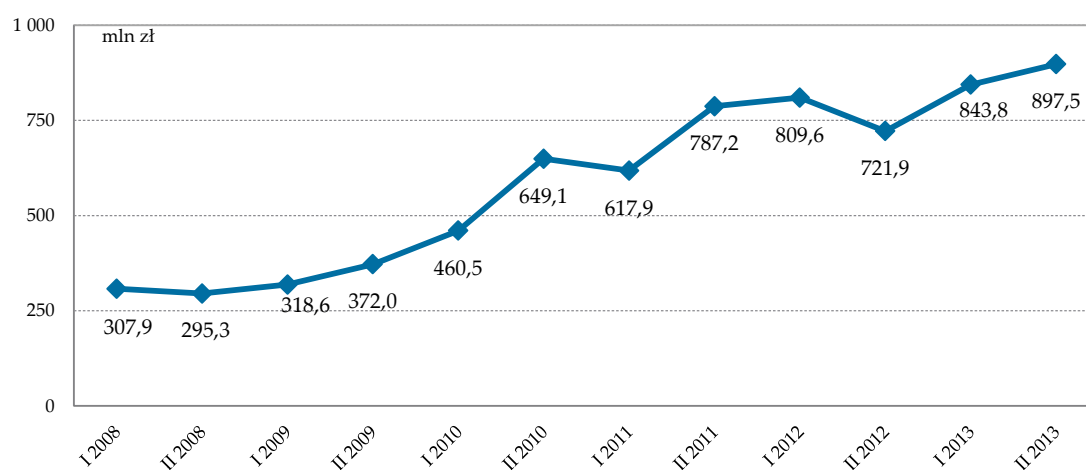
Wzrosła także na przestrzeni ostatniego półrocza liczba i wartość transakcji przeprowadzanych w internecie. I tak, na przestrzeni II półrocza 2013 r. rozliczono 4,01 mln transakcji na łączną kwotę 897,5 mln zł. W stosunku do poprzedniego półrocza odnotowano wzrost w liczbie transakcji o 11,8% oraz w wartości transakcji o 6,4%. Liczbę transakcji w sklepach internetowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 roku przedstawia wykres nr 39, zaś wartość wykres nr 40.

Wykres nr 39. Liczba transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wykres nr 40. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

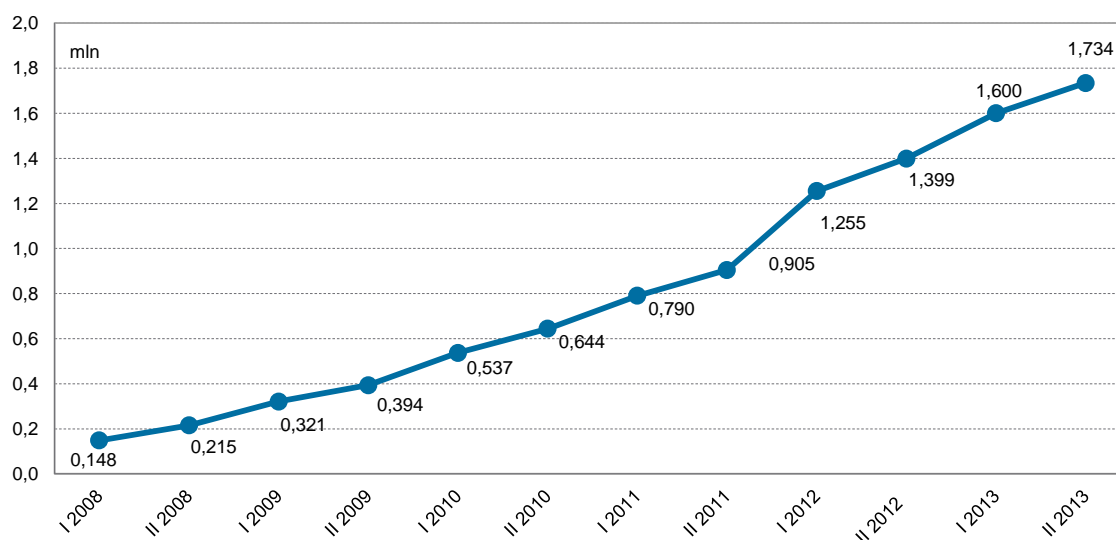

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

4. Punkty *cash back*

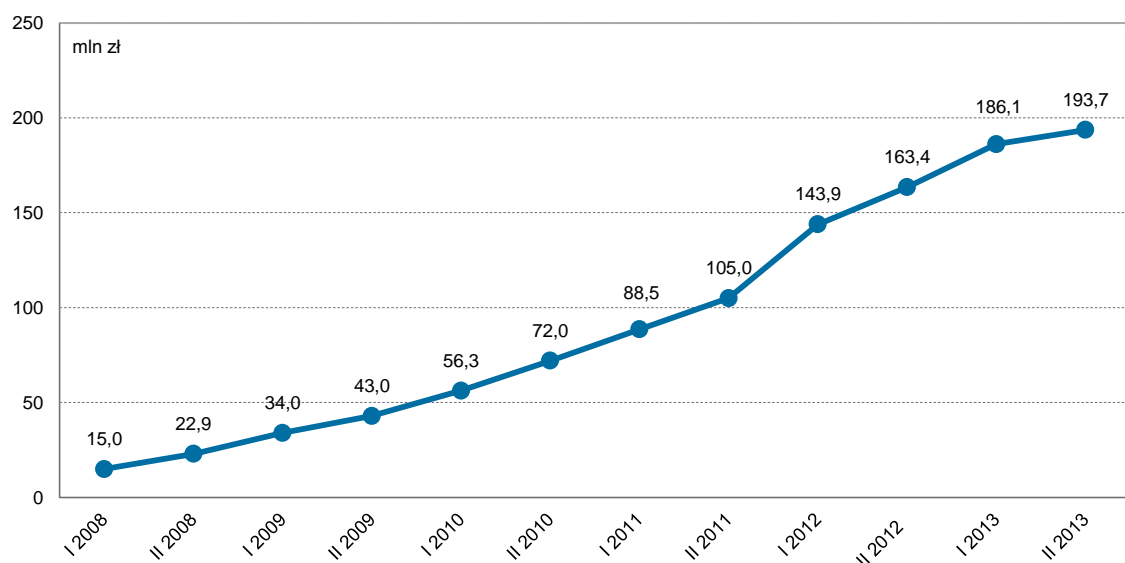
Od kilku lat na rynku polskim jest dostępna usługa *cash back*, która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki przy okazji płacenia za zakupy w placówce handlowej. Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą wypłacić do 200 zł (dla kart VISA) lub 300 zł (dla kart MasterCard) gotówki w ramach usługi *cash back*, niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą. Usługę tę oferowało na koniec grudnia 2013 r. około 30 tys. placówek handlowych (sklepy i supermarkety, stacje benzynowe, hotele, salony prasowe i inne punkty handlowo-usługowe). W II półroczu 2013 r. dokonano 1,7 mln transakcji *cash back*. Odnotowano zatem, w porównaniu do I półrocza 2013 r. (1,6 mln transakcji), wzrost o 8,4% liczby transakcji. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2013 r. do analogicznego okresu w roku 2012 oraz 2011, odnotowano wzrost odpowiednio o 24% oraz 91,7%, co przedstawia wykres nr 41.

Wykres nr 41. Liczba transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2013 r. dokonano transakcji *cash back* o łącznej wartości 193,7 mln zł. Oznacza to wzrost o 4,1% w porównaniu do półrocza poprzedniego. Przedstawia to wykres nr 42. Porównując wartość transakcji dokonanych w II półroczu 2013 r. do analogicznego okresu w roku 2012 oraz 2011, odnotowano wzrost odpowiednio o 18,5% oraz 84,4%.

Wykres nr 42. Wartość transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2013 r. wartość pojedynczej transakcji *cash back* dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 112 zł, czyli o 4 zł mniej niż w poprzednim półroczu (116 zł).

5. Repozytorium transakcji (KDPW_TradeRepository, KDPW_TR)

Jednym z najnowszych elementów infrastruktury rynkowej w Polsce, prowadzonym przez KDPW SA, jest repozytorium transakcji. W II półroczu 2013 r. KDPW S.A. kontynuowała prace dotyczące rozwijania usługi repozytorium transakcji⁴. Działania w tym zakresie polegały na:

- dostosowaniu do wytycznych europejskiego urzędu nadzoru nad rynkiem kapitałowym (ESMA);
- rozbudowie systemu informatycznego o nowe funkcjonalności;
- zmianach organizacyjnych, modyfikacjach procedur, komunikacji, oraz regulacji wewnętrznych;
- oraz rozbudowie serwisu internetowego poświęconego KDPW_TR.

W ramach powyższych działań w dniu 7 listopada 2013 r. repozytorium KDPW_TR uzyskało rejestrację w ESMA. Rejestracja KDPW_TR w ESMA umożliwia działanie na terenie całej Unii Europejskiej. Repozytorium KDPW_TR jest jednym z pierwszych czterech tego typu instytucji zarejestrowanych w Europie i jedynym działającym w regionie Europy Środkowej i Wschodniej.

Zgodnie z wymogami EMIR-a, szczegółowe informacje na temat każdego zawartego kontraktu pochodnego oraz na temat wszelkich zmian lub rozwiązania tego kontraktu powinny być zgłaszane do repozytorium transakcji od 12 lutego 2014 r., czyli od dnia wejścia w życie obowiązku zgłaszania do repozytorium transakcji takich raportów. Obowiązek raportowania do repozytorium transakcji dotyczy wszystkich podmiotów prawnych (nie dotyczy osób fizycznych) zawierających kontrakty pochodne niezależnie gdzie taki kontrakt zostaje zawarty (czy na rynku regulowanym, czy OTC). Powinność gromadzenia tych informacji zaistniała z dniem 16 sierpnia 2012 r., po wejściu w życie rozporządzenia EMIR. Obowiązek ten można spełnić w dwojaki sposób:

- bezpośrednio raportując do wybranego repozytorium transakcji (sposób ten wymaga uczestnictwa w repozytorium transakcji) lub
- poprzez delegowanie raportowania do innego podmiotu (wybranie pośrednika), który zrobi to za zobowiązaną do raportowania firmę, w tym poprzez izbę rozliczeniową.

Niezbędnym do poprawnego spełnienia obowiązku raportowania informacji o zawartych kontraktach pochodnych do repozytorium transakcji jest - zgodnie z rozporządzeniem⁵ - posiadanie specjalnego/odpowiedniego numeru identyfikującego dany podmiot. Jedynym identyfikatorem spełniającym wszystkie wymogi i obejmującym wszystkich zobowiązanych do raportowania jest LEI (*Legal*

⁴ Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. w dniu 2 listopada 2012 r. uruchomił usługę repozytorium transakcji KDPW_TR. Jest to nowy element infrastruktury rynku finansowego i nowa usługa KDPW S.A., której podstawę stanowi nowelizacja ustawy o obrocie instrumentami finansowymi (weszła w życie z dniem 4 sierpnia 2012 r.). Działania prowadzone przez KDPW S.A. w tym zakresie były ściśle związane z wymogami rozporządzenia EMIR oraz jego aktów wykonawczych (RTS weszły w życie w dniu 15 marca 2013 r.).

⁵ Zgodnie z EMIR-em oraz Rozporządzeniem Wykonawczym Komisji (UE) Nr 1247/2012 r., w celu prawidłowej identyfikacji stron transakcji na potrzeby zgłaszania transakcji konieczne jest nadanie im unikalnego identyfikatora podmiotu prawnego (LEI), ewentualnie w przypadku braku takiego kodu, innego numeru spełniającego wymogi tego Rozporządzenia.

Entity Identifier)⁶, albo tymczasowy numer LEI (pre-LEI) (pod warunkiem jednak uznania instytucji nadającej pre-LEI jako globalne pre-LOU)⁷.

W Polsce instytucją, która uzyskała status pre-LOU⁸ (docelowo LOU) do nadawania kodów LEI w ramach globalnego systemu GLEIS⁹ jest KDPW S.A. Do momentu uformowania się ostatecznego kształtu systemu GLEI kod LEI funkcjonuje w postaci kodu pre-LEI. Zgodnie z wytycznymi ESMA (Q&A, 22.10.2013, ESMA/2013/1527) kod pre-LEI jest jedynym kodem, który powinien być użyty przez kontrahenta w celu jego identyfikacji.

W dniu 19 sierpnia 2013 r. *Regulatory Oversight Committee* (ROC) przydzielił KDPW S.A. prefix (2594) niezbędny do nadawania w przyszłości osobom prawnym identyfikatorów LEI. O numer prefix dla Krajowego Depozytu do ROC wystąpił Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, który działa jako tzw.

⁶ LEI - *Legal Entity Identifier* - to 20-znakowy kod alfa-numeryczny, który jednoznacznie identyfikuje podmioty zawierające transakcje na światowych rynkach finansowych.

⁷ W listopadzie 2011 r. Grupa G20 zwróciła się do *Financial Stability Board* (FSB) o podjęcie prac mających na celu wypracowanie rekomendacji dla zbudowania globalnego systemu identyfikatorów osób prawnych (*Legal Entity Identifier*, LEI). W czerwcu 2012 r. Grupa G20 zatwierdziła rekomendacje FSB dotyczące utworzenia globalnego systemu LEI dla stron transakcji finansowych. Następnie FSB wypracowała i zatwierdziła Kartę Regulacyjnego Komitetu Nadzorczego - ROC (*Charter of the Regulatory Oversight Committee for the Global Entity Identifier System*). Komitet ROC został powołany w dniu 25 stycznia 2013 r., jako globalny komitet odpowiedzialny za wdrożenie i nadzór nad globalnym systemem LEI. Jego pełnym członkiem, od dnia powołania, jest UKNF. Docelowo w skład globalnego systemu LEI (GLEIS) będzie wchodził:

- ROC - *Regulatory Oversight Committee* - globalny Komitet Regulacyjny; regulacyjne ciało nadzorcze, powołane przez *Financial Stability Board* (Rada Stabilności Finansowej), czuwające nad globalnym systemem nadawania kodów LEI;
- COU - *Central Operating Unit* - centralna instytucja koordynująca nadawanie kodów LEI i zapewniająca aby kody te były unikalne w skali globalnej;
- LOU - *Local Operating Unit* - lokalne instytucje uprawniona do nadawania kodów/numerów LEI.

Do czasu ustanowienia COU oraz LOU, mogą powstawać tymczasowe instytucje lokalne (pre-LOU) nadające tymczasowe kody (pre-LEI).

Podmiot planujący nadawać jednostkom identyfikatory, które zostaną w przyszłości uznane jako LEI, musi wystąpić do ROC o otrzymanie oficjalnego prefixu (czterocyfrowego numeru). Nadanie prefixu nie oznacza, że identyfikatory wydawane przez taki podmiot są globalnie uznawanym numerem pre-LEI. W celu otrzymania statusu globalnie uznawanego pre-LOU, podmiot musi spełnić wymogi określone przez ROC w dokumencie *Principles to be observed by PRE-LOUs that wish to integrate into the Interim Global Legal Entity Identifier System*. Podmiot taki składa wniosek do ROC o zatwierdzenie go jako pre-LOU, za pośrednictwem krajowej instytucji publicznej, która jest członkiem ROC (tzw. instytucja sponsorująca) – w Polsce UKNF. Po pozytywnym rozpatrzeniu przez ROC wniosku dotyczącego krajowego podmiotu starającego się o uzyskanie statusu pre-LOU, podmiot taki zostaje oficjalnie uznanym przez ROC pre-LOU, a identyfikatory przez niego nadawane są od tego momentu uznawane jako globalne pre-LEI.

⁸ W dniu 27 grudnia 2013 r. ROC poinformował, że KDPW S.A. uzyskała status tzw. jednostki pre-LOU w okresie przejściowym, tzn. do czasu wejścia w życie obowiązku raportowania do repozytorium, tj. do 12 lutego 2014 r.

⁹ GLEIS - *Global LEI System* - funkcjonowanie tego systemu opiera się na współpracujących ze sobą lokalnych jednostkach operacyjnych (tzw. LOU) nadających kody uczestnikom rynku na całym świecie w ramach jednego systemu.

sponsoring authority - podmiot pośredniczący w procesie zatwierdzania przez ROC instytucji krajowej jako globalnie uznawanej jednostkę pre-LOU w ramach globalnego systemu LEI.

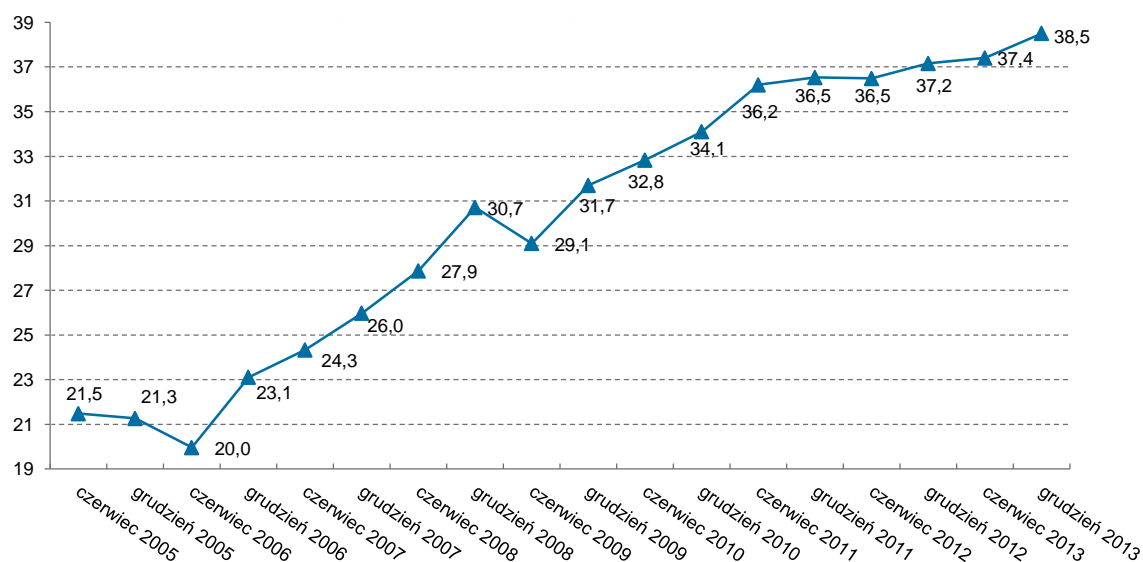
W dniu 29 listopada 2013 r. KDPW S.A. rozpoczęła działalność operacyjną w zakresie nadawania kodów identyfikujących zgodnych ze standardem LEI. Taki kod w dniu 12 grudnia 2013 r. został przydzielony izbie rozliczeniowej KDPW_CCP S.A.

Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze

1. Rachunki bankowe

Wykorzystywanie bankowych instrumentów obrotu bezgotówkowego, zarówno tych klasycznych, jak i internetowych, wymaga posiadania rachunku bankowego. Dlatego jednymi z podstawowych mierników rozwoju obrotu bezgotówkowego są liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki oraz liczba transakcji bezgotówkowych, przypadających średnio na jeden taki rachunek. Wg danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych od czerwca 2005 r. kształtuje się następująco:

Wykres nr 43. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) w okresie czerwiec 2005 r. – grudzień 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

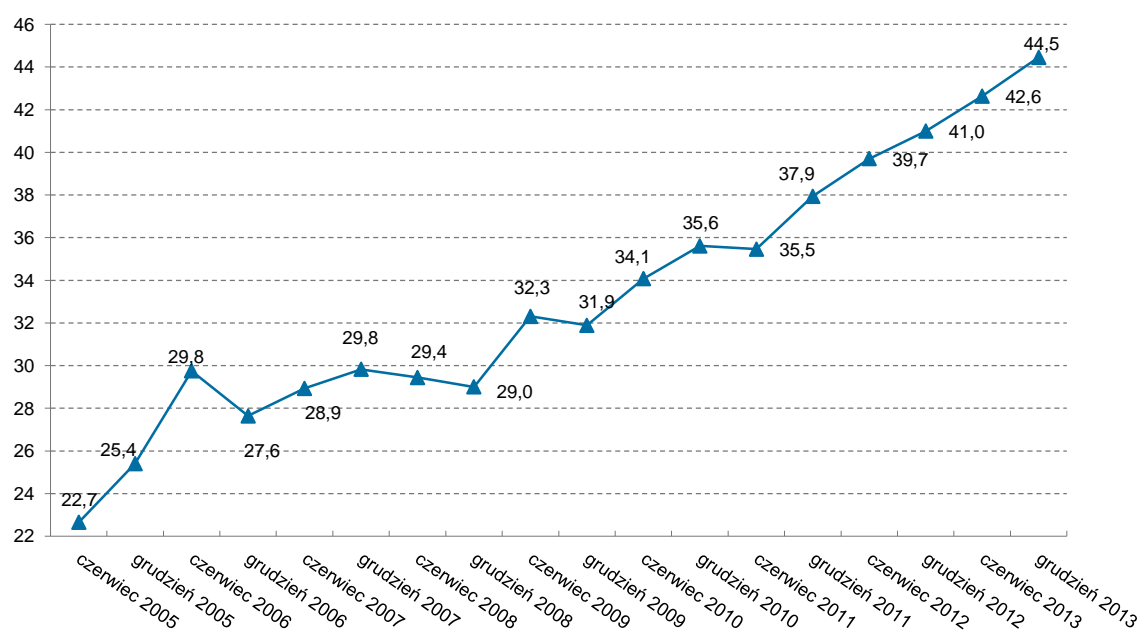
Liczba bieżących rozliczeniowych rachunków bankowych dla osób fizycznych wg stanu na koniec grudnia 2013 r. wyniosła 38,5 mln i w porównaniu do stanu na koniec czerwca 2013 r. (37,4 mln) wzrosła o 1,1 mln, tj. o 2,9%. Tempo wzrostu w II półroczu 2013 r. było zatem znacznie wyższe niż w I półroczu 2013 r., w którym odnotowano wzrost o 0,2 mln rachunków, czyli o 0,7%. Tak duży wzrost liczby rachunków bankowych należy uznać za bardzo pozytywne zjawisko.

W II połowie 2013 r., w porównaniu do I półroczu 2013 r., wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł do poziomu 44,5 transakcji (w I półroczu 2013 r. było to 42,6 transakcji). Zatem dużemu wzrostowi liczby rachunków bankowych, tj. o 1,1 mln, czyli o 2,9% (vide wykres 43), towarzyszył

jednocześnie znaczny wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek, tj. o 1,9 transakcji, czyli o 4,3%. Również i ten wzrost należy uznać za bardzo pozytywne zjawisko.

Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w okresie od czerwca 2005 r. do grudnia 2014 r. w ciągu danego półrocza została przedstawiona na wykresie nr 44.

Wykres nr 44. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o okresie czerwiec 2005 – grudzień 2013

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Transakcje bezgotówkowe obejmują transakcje dokonywane przy użyciu polecenia przelewu, polecenia zapłaty, kart płatniczych i innych bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2005-2013 przedstawia tabela nr 12.

Tabela nr 12. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2005 - 2013

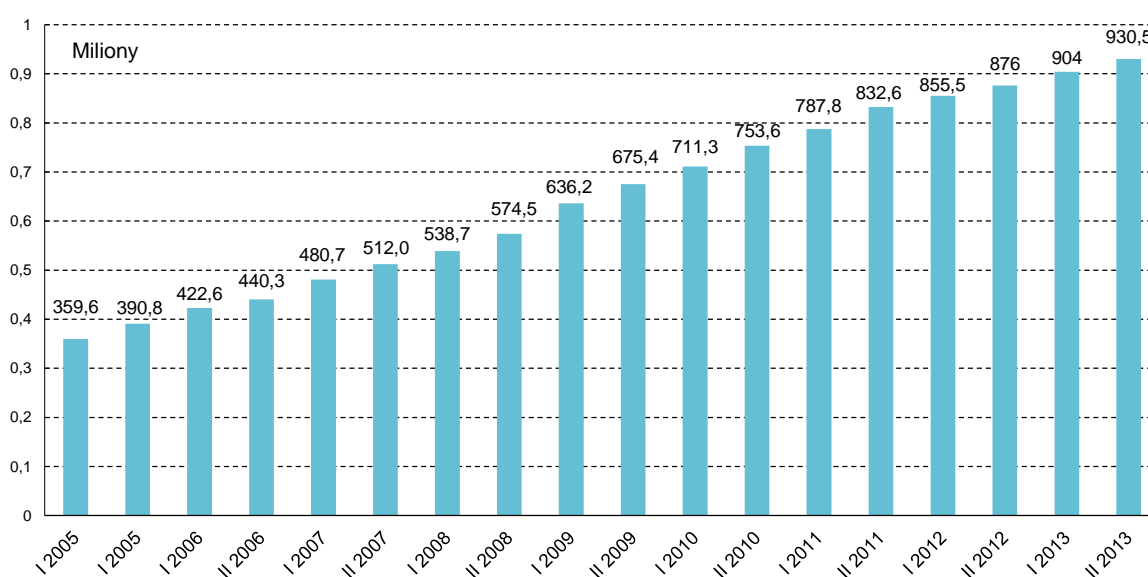
Okres	Przelewy		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM
	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)
I 2005	359 555	73,88	163	0,034	121 490	24,96	5 439	1,12	486 648
II 2005	390 783	72,32	144	0,027	142 987	26,46	6 434	1,19	540 348
2005	750 338	73,06	308	0,030	264 477	25,75	11 873	1,16	1 026 996
I 2006	422 611	71,18	106	0,018	163 721	27,58	7 290	1,23	593 728
II 2006	440 292	68,93	90	0,014	190 185	29,78	8 156	1,28	638 722
2006	862 903	70,02	196	0,016	353 906	28,72	15 446	1,25	1 232 451
I 2007	480 728	68,29	71	0,010	213 871	30,38	9 245	1,31	703 914
II 2007	512 036	66,49	68	0,009	247 901	32,19	10 048	1,30	770 052
2007	992 764	67,35	139	0,009	461 772	31,33	19 292	1,31	1 473 967
I 2008	538 694	65,65	71	0,009	271 539	33,09	10 270	1,25	820 574
II 2008	574 531	64,49	120	0,014	305 134	34,25	11 035	1,24	890 821
2008	1 113 224	65,05	191	0,011	576 673	33,70	21 306	1,24	1 711 395
I 2009	636 191	65,04	110	0,011	330 726	33,81	11 149	1,14	978 177
II 2009	675 402	63,71	115	0,011	373 201	35,20	11 373	1,07	1 060 091
2009	1 311 593	64,35	226	0,011	703 927	34,54	22 522	1,10	2 038 268
I 2010	711 269	63,59	100	0,009	395 995	35,40	11 203	1,00	1 118 567
II 2010	753 607	62,11	100	0,008	448 239	36,94	11 390	0,94	1 213 337
2010	1 464 876	62,82	201	0,009	844 234	36,20	22 593	0,97	2 331 904
I 2011	787 707	61,35	53	0,004	484 669	37,75	11 547	0,90	1 283 976
II 2011	832 640	60,09	55	0,004	541 330	39,06	11 736	0,85	1 385 760
2011	1 620 347	60,69	108	0,004	1 025 999	38,43	23 283	0,87	2 669 737
I 2012	855 542	59,12	51	0,004	579 851	40,07	11 633	0,80	1 447 077
II 2012	875 959	57,50	54	0,004	635 736	41,73	11 619	0,76	1 523 369
2012	1 731 501	58,29	105	0,004	1 215 587	40,92	23 252	0,78	2 970 446
I 2013	904 011	56,68	41	0,003	679 313	42,60	11 450	0,72	1 594 815
II 2013	930 453	54,37	56	0,003	769 257	44,95	11 659	0,68	1 711 424
2013	1 834 464	55,48	97	0,003	1 448 570	43,81	23 109	0,70	3 306 240

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i KIR S.A.

2.1 Polecenie przelewu

Polecenie przelewu jest najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. Ilościowo stanowi 54,4% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, choć udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje. W II półroczu 2013 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 930,5 mln, co stanowi wzrost o 2,9% w stosunku do I półrocza 2013 r. (wykres 45).

Wykres nr 45. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r. zrealizowanych w systemie ELIXIR oraz w ramach rozrachunków międzyoddziałowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i KIR S.A.

2.2 Polecenie zapłaty

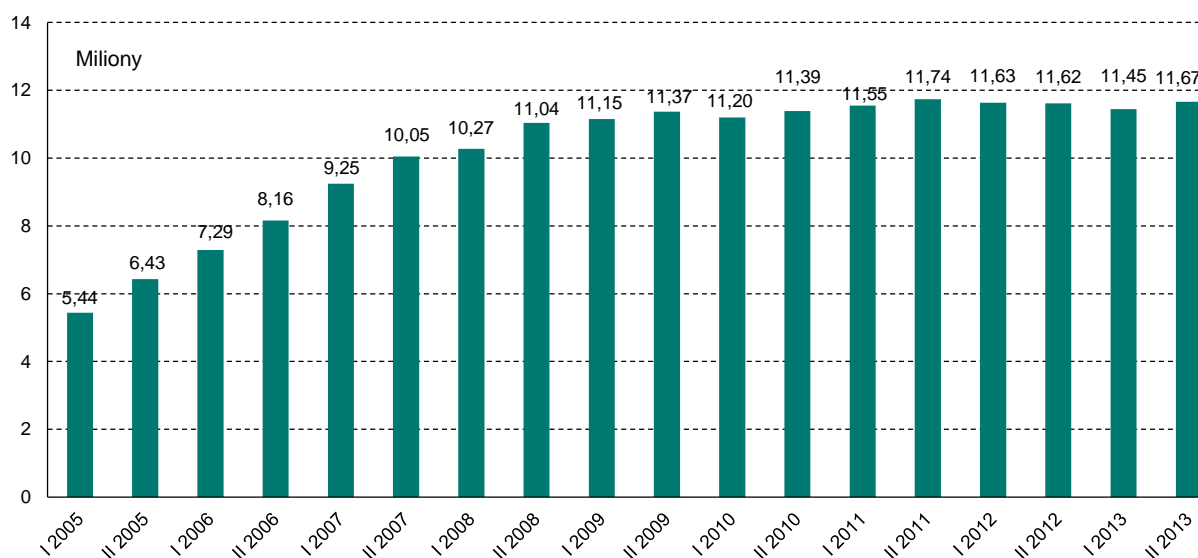
Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki typu energia elektryczna, gaz, czynsz, telefon czy abonament telewizyjny.

Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W II półroczu 2013 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 11,7 mln szt. i była wyższa o 1,8% w stosunku do I półrocza 2013 r. (wykres 46). Należy jednak zauważyć, że polecenie zapłaty stanowi jedynie 0,7% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych. Jedną z głównych przyczyn małej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu wykorzystania tego instrumentu wydaje się niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez osoby trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy

obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego. Inną przyczyną jest przyzwyczajenie konsumentów do płacenia rachunków gotówkowo w banku, na poczcie lub w innym miejscu, np. w kasie wierzyciela lub w punkcie przyjmującym wpłaty na rachunki bankowe, jak również brak ze strony wierzycieli zachęt dla klientów do korzystania z tej formy rozliczeń i właściwej kampanii promocyjnej.

Wykres nr 46. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r.

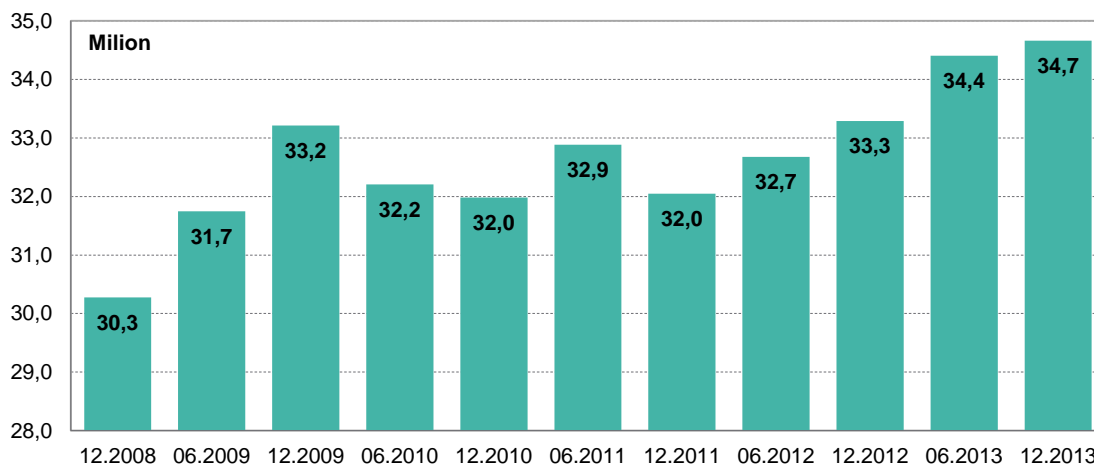
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i KIR S.A.

2.3 Karty płatnicze

Narodowy Bank Polski w zakresie kart płatniczych analizuje dane statystyczne zbierane zarówno od wydawców kart płatniczych, jak i od agentów rozliczeniowych. W II półroczu 2013 r. na rynku kart płatniczych odnotowano następujące zmiany:

1. nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych, gdyż wg stanu na koniec grudnia 2013 r. było ich w Polsce 34,7 mln, tj. o 0,3 mln kart więcej niż na koniec czerwca 2013 r. (34,4 mln). Oznacza to, że w ciągu półrocza liczba kart wzrosła o 0,9% - przedstawia to wykres nr 47. Do wzrostu łącznej liczby kart przyczynił się wzrost liczby kart debetowych o 469 tys. przy równoczesnym spadku liczby kart kredytowych o 200 tys. sztuk.

Wykres nr 47. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

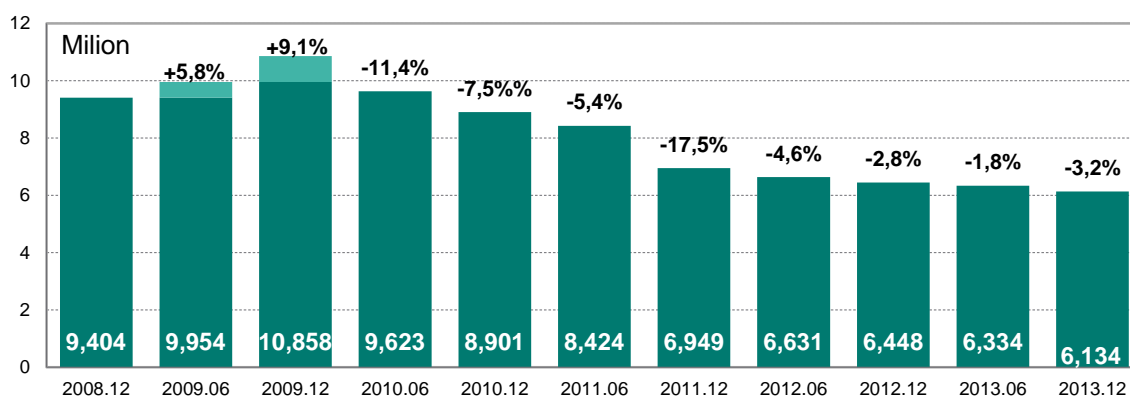

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

- utrzymywała się tendencja spadkowa dotycząca liczby kart kredytowych, gdyż na koniec II półrocza 2013 r. było ich mniej o 200 tys. sztuk, czyli o 3,2% w porównaniu do czerwca 2013 r. Tendencję spadkową obserwujemy od początku 2010 r., gdy zmianie uległa polityka banków w zakresie sprzedaży kart kredytowych polegająca na zaostrzeniu kryteriów ich przyznawania.

W tym okresie, tj. od grudnia 2009 roku, liczba kart kredytowych zmniejszyła się z 10,9 mln szt. do 6,1 mln szt., czyli z rynku ubyło łącznie 4,7 mln kart kredytowych. Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r. przedstawia wykres nr 48.

Wykres nr 48. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

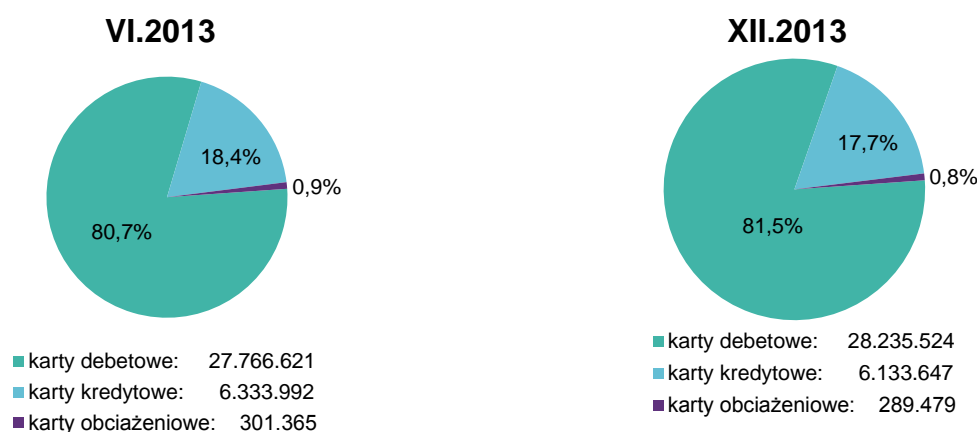

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Fakt ten w sposób istotny wpływa na zmianę struktury kart płatniczych obecnych na rynku polskim. Na koniec grudnia 2013 r. udział kart debetowych wynosił 81,5%, czyli w ciągu ostatnich sześciu miesięcy wzrósł o 0,8 punktu procentowego (80,7%). Równocześnie na koniec grudnia 2013 r. udział kart kredytowych wynosił 17,7%, co oznacza, że zmniejszył się o 0,7 punktu procentowego (18,4%). Strukturę kart płatniczych na koniec czerwca 2013 r. oraz grudnia 2013 r. przedstawia wykres nr 49.

Różnica jest jeszcze bardziej zauważalna, gdy dokonuje się porównania z grudniem 2009 r., tj. z początkiem okresu wprowadzania zmienionej polityki banków wobec wydawania kart kredytowych. Na przestrzeni ostatnich czterech lat udział kart kredytowych w ogólnej liczbie kart płatniczych zmalał o 15 punktów procentowych z poziomu 32,7% (grudzień 2009 r.) do poziomu 17,7% (grudzień 2013 r.).

Wykres nr 49. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec czerwca 2013 r. oraz grudnia 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

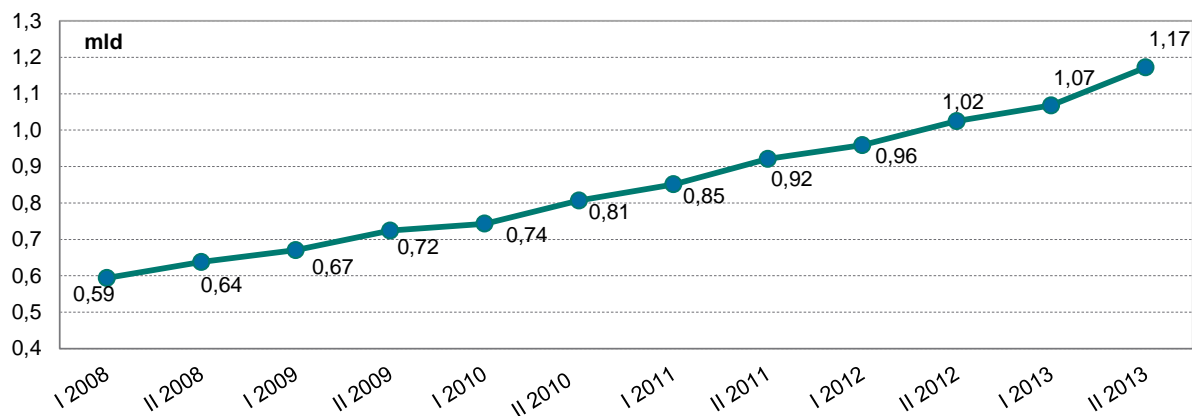
3. na rynku dominują karty hybrydowe oparte na standardzie EMV, które oprócz paska magnetycznego wyposażone są również w mikroprocesor. Na koniec grudnia 2013 r. stanowiły one 89,5% wszystkich kart, podczas gdy w grudniu 2011 r. ich udział wynosił 73,3%. Oznacza to w przeciągu dwóch lat wzrost o 16,2 punktu procentowego. Wzrost kart płatniczych wyposażonych w mikroprocesor wynika z dostosowywania rynku polskiego do określonego w ramach programu SEPA standardu EMV, co ma na celu zwiększenie bezpieczeństwa transakcji kartowych.

Drugą pod względem liczebności kategorią kart obecnych na polskim rynku są karty oparte wyłącznie o technologię paska magnetycznego. Ich udział na koniec grudnia 2013 r. wynosił 10,1%. Liczba kart opartych na technologii paska magnetycznego systematycznie zmniejsza się, a ich udział w rynku systematycznie maleje (z poziomu 50,1% w grudniu 2010 r. do 10,1% w grudniu 2013 r.).

4. wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W II półroczu 2013 r. kartami zrealizowano 1,2 mld transakcji, co oznacza wzrost o 9,8% w stosunku do ubiegłego półrocza (1,1 mld transakcji). Natomiast, porównując liczbę przeprowadzonych transakcji w II półroczu 2013 r. do liczby transakcji w analogicznych okresach w roku 2012 i 2011, obserwujemy

wzrost odpowiednio o 14,4% i 27,3%. Wzrost liczby transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres 50.

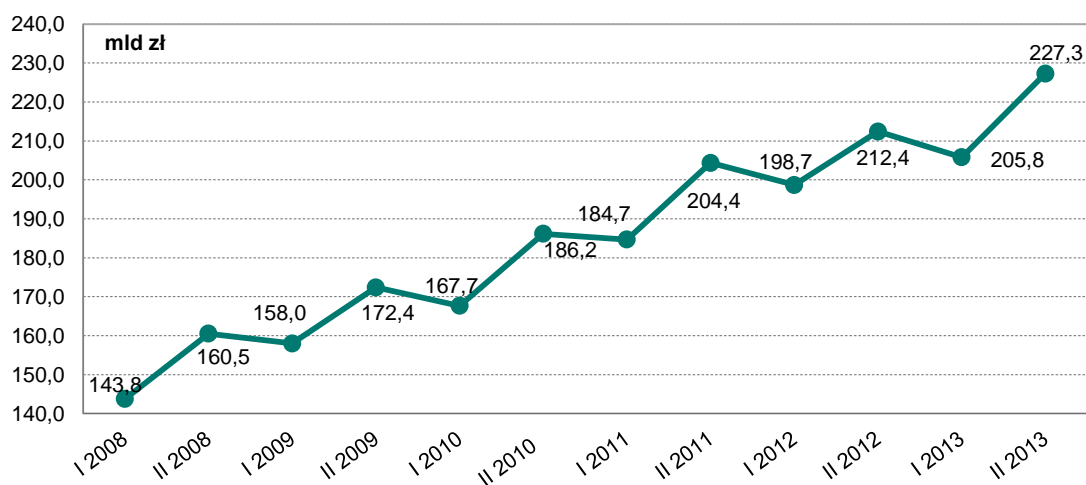
Wykres nr 50. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2013 r. odnotowano wzrost wartości transakcji przeprowadzonych przy użyciu kart. Wartość transakcji wyniosła 227,3 mld złotych, co oznacza wzrost o 10,4% w stosunku do ubiegłego półrocza (205,8 mld złotych). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji w II półroczu 2013 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2012 i 2011, obserwujemy wzrost odpowiednio o 7% i 11,2%. Wzrost wartości transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres nr 51.

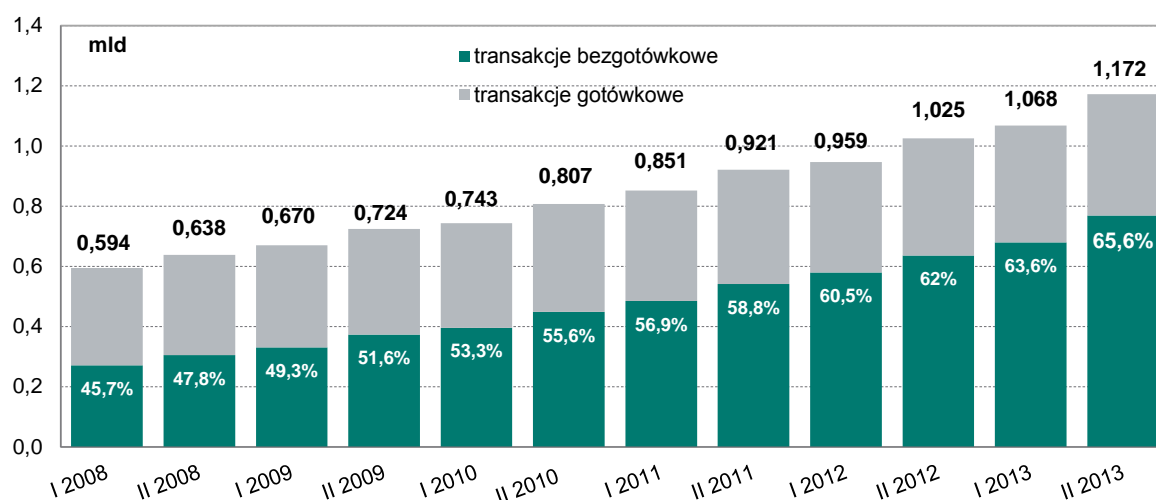
Wykres nr 51. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5. W II półroczu 2013 r. wzrastała liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w II półroczu 2013 r. przy użyciu kart wyniosła 769,3 mln. Oznacza to wzrost o 13,2% w stosunku do I półrocza 2013 r. (679,3 mln transakcji). Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wynosił 65,6%. Na przestrzeni ostatnich lat udział ten systematycznie zwiększał się. W poprzednim półroczu wskaźnik ten wynosił 63,6%, a w analogicznym okresie roku ubiegłego (II półrocze 2012 r.) 62%, co przedstawia wykres 52. Oznacza to stałą tendencję rosnącą utrzymującą się na przestrzeni ostatnich lat.

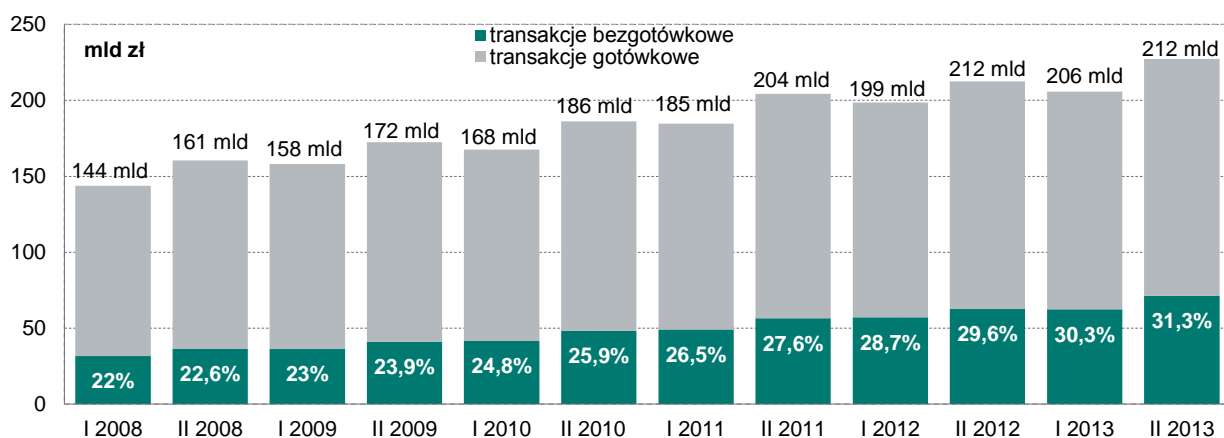
Wykres nr 52. Liczba transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w II półroczu 2013 r. przy użyciu kart wyniosła 71,1 mld zł, czyli wzrosła o 14,2% w porównaniu do I półrocza 2013 r. (62,3 mld zł). Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi wynosił 31,3% (w I półroczu 2013 r. udział wynosił 30,3%). W analogicznych okresach w roku 2012 i 2011 udział w transakcji bezgotówkowych w wartości wszystkich rozliczonych transakcji kartowych wynosił odpowiednio 29,6% i 27,6%. Na przestrzeni ostatnich lat wielkość tego wskaźnika systematycznie zwiększała się, co przedstawia wykres 53.

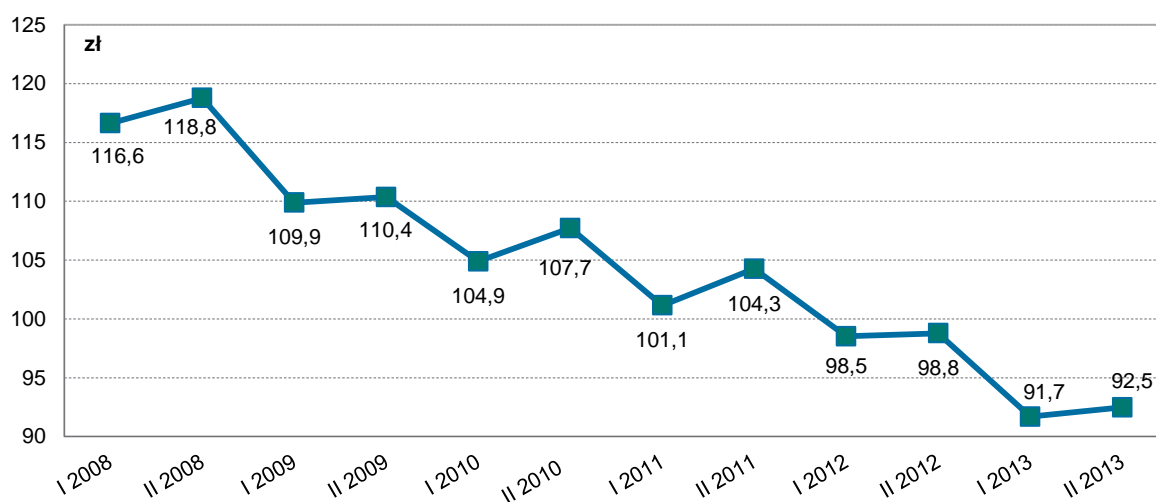
Wykres nr 53. Wartość transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2013 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej wyniosła 92,5 zł, natomiast pięć lat wcześniej wynosiła 119 zł. Spadek wartości tego wskaźnika na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2008 roku prezentuje wykres 54. Stały trend spadkowy wartości omawianego wskaźnika obserwowany w długiej perspektywie czasu ma związek ze zmianą nawyków płatniczych. Zwiększona popularność kart zbliżeniowych powoduje większą skłonność posiadaczy kart do dokonywania takimi kartami płatności za drobne wydatki (do 50 zł) zamiast tradycyjnego płacenia gotówką.

Wykres nr 54. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

2.4 Innowacyjne instrumenty płatnicze

W ostatnich latach pojawiło się na rynku polskim wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, które zostaną poniżej krótko opisane.

Karty zbliżeniowe (bezstykowe)

Rozwiązaniem, które ma szansę zastąpić w dużym stopniu gotówkę w transakcjach niskokwotowych, są karty zbliżeniowe (ang. contactless). Technologia zbliżeniowa została wykorzystana przez międzynarodowe organizacje płatnicze, przy czym w ramach MasterCard rozwiązanie to funkcjonuje pod marką PayPass, a w ramach VISA pod marką payWave.

Karta zbliżeniowa wyposażona jest w umieszczony wewnątrz karty mikroprocesor wraz z anteną, umożliwiającą komunikację radiową z terminalem. W celu dokonania płatności klient zbliża kartę do specjalnego czytnika, bez konieczności podawania karty sprzedawcy i umieszczania jej w czytniku kart mikroprocesorowych bądź przeciągania jej przez czytnik kart z paskiem magnetycznym. Główną zaletą kart zbliżeniowych jest wprowadzona przez organizacje kartowe zasada, że transakcje poniżej określonej kwoty (w Polsce 50 zł, w strefie euro 20 EUR) nie są potwierdzane kodem PIN lub podpisem, co znacznie skraca czas ich realizacji.

Polska należy do grona krajów europejskich o najwyższym wykorzystaniu tego typu kart. Według szacunków NBP na koniec 2013 r. liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową sięgnęła 20 mln, a liczba terminali obsługujących takie karty 170 tys. Warto również wspomnieć, że we wrześniu 2013 roku Rada ds. Systemu Płatniczego wydała rekomendację w sprawie kart zbliżeniowych, zalecając bankom umożliwienie od kwietnia 2014 r. użytkownikom kart płatniczych, na ich życzenie, rezygnacji z funkcji płatności zbliżeniowych, a w razie braku takiej możliwości ponoszenie przez banki pełnej odpowiedzialności za nieautoryzowane transakcje.

Płatności mobilne

Płatności z wykorzystaniem telefonów komórkowych znajdują się w Polsce we wstępnej fazie rozwoju. Telefony komórkowe oferują możliwość płacenia za nabywane towary i usługi na zasadach podobnych jak korzystanie z kart płatniczych. Płatność można zrealizować w sklepach internetowych, jak również w tradycyjnych punktach sprzedaży.

Płatności mobilne zbliżeniowe są rozwiązaniem bazującym na technologii komunikacji krótkiego zasięgu (NFC, *Near Field Communication*). W I półroczu 2013 r. na rynku polskim usługa ta była uruchomiona w kilku bankach w ramach systemu MasterCard oraz dwóch sieci telefonii komórkowej (T-Mobile i Orange). Płatności mobilne zdalne umożliwiają dokonywanie transakcji bez względu na miejsce przebywania użytkownika. W Polsce jako pierwsza płatności mobilne zdalne uruchomiła spółka mPay S.A. System ten bazuje na portmonetce elektronicznej, wymagającej wcześniejszego zasilenia środkami pieniężnymi przez użytkownika, oraz na karcie płatniczej w ramach usługi MasterCard Mobile. Użytkownicy mPay mogą w wybranych miejscowościach np. kupować bilety na przejazdy komunikacją publiczną lub zapłacić za parking oraz za towary w wybranych punktach handlowo-usługowych. Kolejnym systemem płatności

mobilnych w Polsce jest system uruchomiony przez SkyCash Poland S.A. System ten umożliwia przy pomocy telefonu komórkowego, który posiada dostęp do Internetu, doładowanie karty pre-paid, opłacenie biletów komunikacji miejskiej, płatności za przejazd taxi, przelewy środków pieniężnych pomiędzy użytkownikami, wypłatę gotówki z bankomatu czy opłacenie rachunków. Użytkownicy SkyCash mają dostęp do środków pieniężnych zgromadzonych w portmonetce elektronicznej lub za pośrednictwem karty płatniczej (MasterCard Mobile). Warto dodać, że zapłaty za bilety komunikacji miejskiej można dokonywać bezpośrednio z salda rachunku bankowego, bez konieczności zasilania mobilnej portmonetki.

MasterCard zaprezentował nową usługę o nazwie MasterPass. Jest to usługa, która umożliwia klientom korzystanie z każdej karty płatniczej lub aktywowanego w tym celu urządzenia do dokonywania transakcji, niezależnie od miejsca, w którym się znajdują. Płatność odbywa się za pomocą jednego kliknięcia. MasterPass obejmuje: usługi kasowe (obsługa NFC, kodów QR, tagów oraz urządzeń mobilnych), portfele połączone z MasterPass (sprzedawcy, banki, partnerzy będą mogli oferować własne portfele) oraz usługi dodatkowe (proces płatności zostanie urozmaicony o dodatkowe informacje, np. saldo konta, specjalne oferty oraz komunikaty w czasie rzeczywistym).

Również Visa przedstawiła nową usługę – V.me. Jest to portfel elektroniczny, który umożliwia klientom banków dokonywanie w łatwy sposób płatności internetowych bez ujawniania sprzedawcy wrażliwych danych takich jak numer oraz data ważności karty. Usługa dostępna jest za pośrednictwem przeglądarki internetowej z tabletu, smartfonu, laptopa oraz komputera osobistego. Użytkownicy usługi V.me mogą umieścić w portfelu każdą dostępną kartę płatniczą z głównych systemów płatniczych.

Uruchomiona przez PKO Bank Polski S.A. w marcu 2013 r. usługa IKO, która jest oparta na aplikacji w telefonie komórkowym, umożliwia dokonanie zapłaty w punktach handlowo-usługowych, w sklepach internetowych, transfer środków pieniężnych do innego użytkownika systemu (P2P) oraz wypłatę gotówki w bankomacie. W początkowej fazie wdrażania tego rozwiązania przewidziano tylko dostępność aplikacji płatniczej na smartfony z systemem Android i iOS, gdzie źródłem pieniądza jest rachunek osobisty w PKO BP S.A. z dostępem przez internet. Obecnie aplikacja płatnicza dostępna jest również dla telefonów komórkowych z systemem Windows. Ponadto PKO BP S.A. udostępniło IKO dla dzieci poniżej 13 roku życia. Za jej pomocą najmłodszy będą mogli płacić za drobne zakupy oraz wypłacać pieniądze z bankomatów. Wszystko odbywać się będzie pod kontrolą rodziców. Limit dziennych transakcji domyślnie ustawiony jest na 150 zł.

W czerwcu 2013 r. swoje rozwiązanie płatności mobilnych o nazwie PeoPay zaprezentował Bank Polska Kasa Opieki S.A. Jest ono dostępne zarówno dla klientów dokonujących płatności, jak i dla sprzedawców akceptujących płatności. Działanie tego rozwiązania bazuje na przedpłaconych rachunkach lub kartach oraz kodach QR, które użytkownik skanuje podczas dokonywania transakcji za pomocą aparatu fotograficznego wbudowanego w telefonie komórkowym. Płatności PeoPay mogą być akceptowane przez sprzedawców wyposażonych w tradycyjne terminale POS Banku Pekao S.A. lub poprzez aplikację na smartfona PeoPay mPOS. Kody QR zawierające informacje o płatności są wyświetlane na ekranie terminala sprzedawcy lub jego smartfona. Usługa PeoPay umożliwia dokonywanie płatności w punktach handlowo-usługowych, w sklepach internetowych i pomiędzy użytkownikami (P2P) oraz od niedawna wypłatę gotówki w bankomacie. Płatności PeoPay zostały zaakceptowane przez sieć sklepów spożywczych Biedronka.

W październiku 2013 r. sieć sklepów Biedronka udostępniła klientom nowy system płatności mobilnych – iKasa. Ściągnięcie aplikacji, jej obsługa oraz wykonywanie transakcji są bezpłatne. Aplikacja generuje jednorazowy kod, który kasjer wprowadza do systemu kasowego, a klient akceptuje transakcje w swoim telefonie. Aplikacja zabezpieczona jest kodem PIN ustalonym przez użytkownika. Aplikacja jest obsługiwana przez większość telefonów na rynku (Android, iOS, BlackBerry, Symbian, Java czy Bada). Płatności za pomocą aplikacji iKASA będą mogli dokonywać klienci posiadający rachunek w Alior Banku lub Getin Banku oraz klienci Banku Pekao SA. Taka forma płatności, akceptowana we wszystkich sklepach Biedronka, jest dostępna dla użytkowników aplikacji iKASA posiadających rachunek w Alior Banku bądź Getin Banku lub dla użytkowników aplikacji PeoPay posiadających rachunek w Banku Pekao S.A. Na początku lipca 2013 r. 6 banków (Alior Bank S.A., Bank Millennium S.A., Bank Zachodni WBK S.A., mBank S.A., ING Bank Śląski S.A. oraz PKO Bank Polski S.A.), które łącznie obsługują ok. 70% klientów z dostępem do bankowości elektronicznej, ogłosiło rozpoczęcie prac nad utworzeniem wspólnego standardu płatności mobilnych o nazwie Polski Standard Płatności, opartego na rozwiązaniu IKO.

Płatności internetowe

PayU wdrożył nową metodę płatności za zakupy internetowe - PayU Express. Metoda ta polega na powiązaniu konta PayU z rachunkiem bankowym, dzięki czemu płatność sprowadza się do jednego kliknięcia. Usługę można aktywować podczas dokonania pierwszej płatności za pośrednictwem konta PayU. Polega to na tym, że po wyborze towaru lub usługi użytkownik wybiera formę płatności przelewem za pośrednictwem banku (obecnie usługa została wdrożona we współpracy z Alior Bank oraz Alior Sync) i zostaje przekierowany do serwisu bankowości internetowej wybranego banku, gdzie po zalogowaniu pojawia się wypełniony formularz przelewu. Dodatkowo pojawia się opcja „chcę włączyć usługę PayU Express”. Po zaznaczeniu tej opcji i zatwierdzeniu jej SMS-em konto bankowe zostaje powiązane z PayU, a w ramach konta PayU pojawia się nowa forma płatności PayU Express. Od tego momentu płatność sprowadza się do wyboru formy płatności PayU, zalogowaniu do konta PayU, a następnie kliknięciu przycisku „płać”. Dzięki tej formie płatności nie ma potrzeby logowania się do konta bankowego, zatwierdzania formularza przelewu oraz potwierdzania przelewu jednorazowym hasłem, np. SMS-em.

Usługi bankomatowe

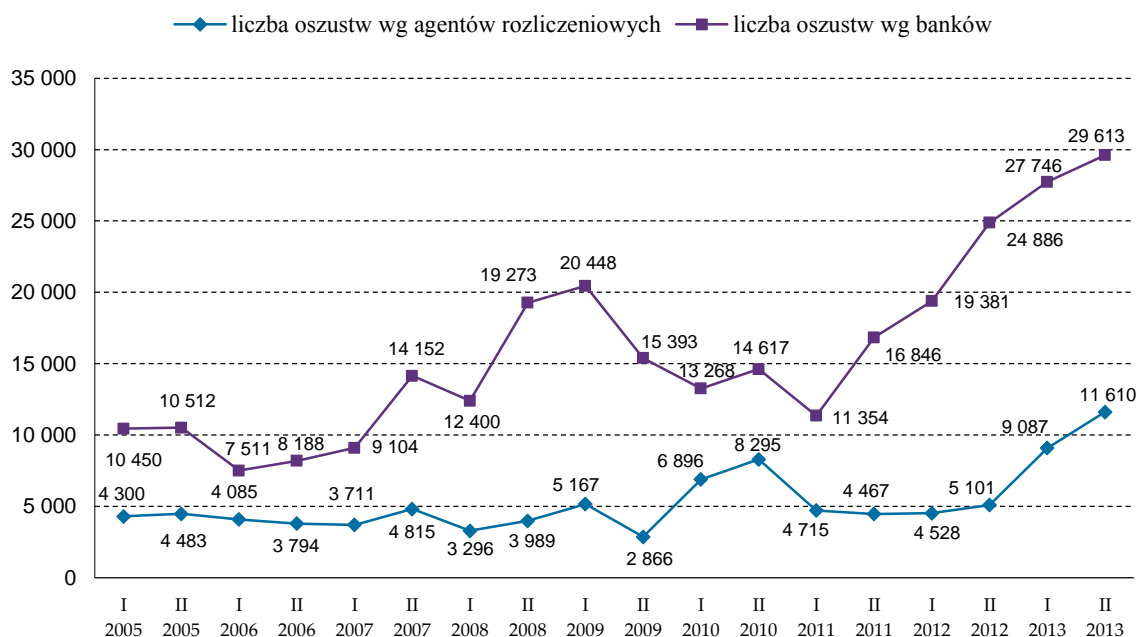
ING Bank Śląski S.A. zaoferował klientom technologię zbliżeniowych wypłat gotówki. Jest to jedno z najnowocześniejszych rozwiązań w Polsce oraz na świecie. Taki sposób wypłaty gotówki (którego jednym z etapów jest zbliżenie karty płatniczej do czytnika kart zbliżeniowych zainstalowanego w bankomacie) skraca czas podejmowania gotówki o 25% oraz zapewnia wyższy poziom wygody i bezpieczeństwa.

3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w II półroczu 2013 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 29,6 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba ta osiągnęła poziom 11,6 tys.

Liczbę operacji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi według danych otrzymanych od banków i agentów rozliczeniowych przedstawiono na wykresie nr 55.

Wykres nr 55. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2005 –2013

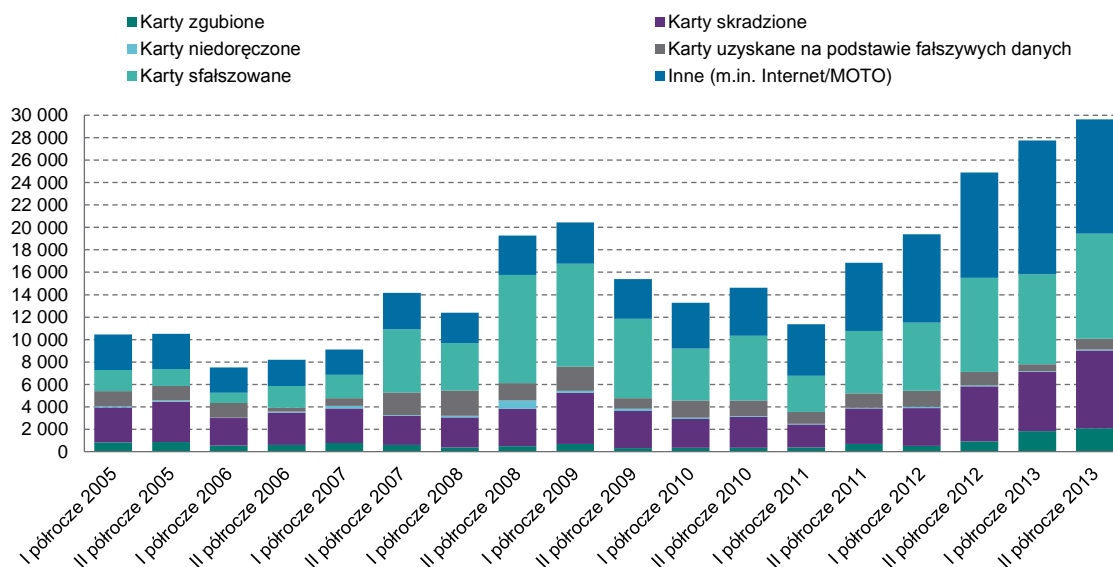

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i agentów rozliczeniowych

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami sfałszowanymi wraz z PIN-kodem oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji dokonanych kartami płatniczymi w II półroczu 2013 r. (29,6 tys.) wzrosła o 6,7% w porównaniu do I półrocza 2013 r. (27,7 tys.). Na wykresie 56 zaprezentowano liczbę operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych, zgodnie z danymi otrzymanymi od banków.

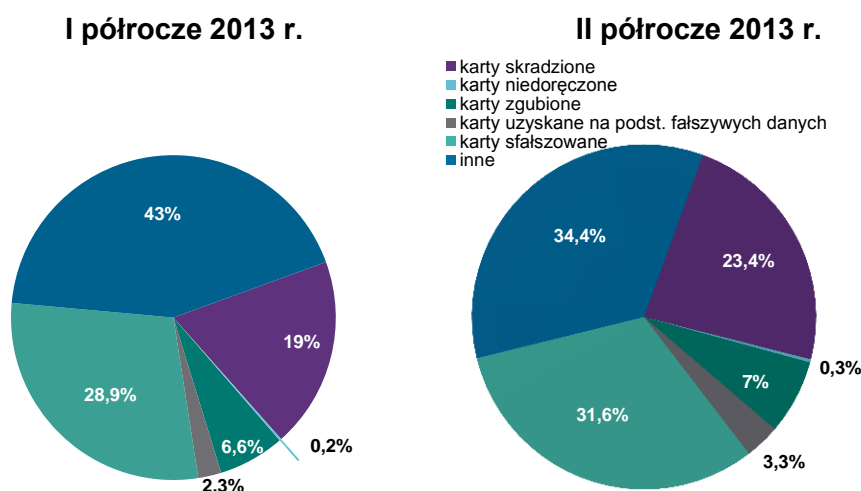
Wykres nr 56. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Natomiast na wykresie 57 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich liczby w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r.

Wykres nr 57. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r.

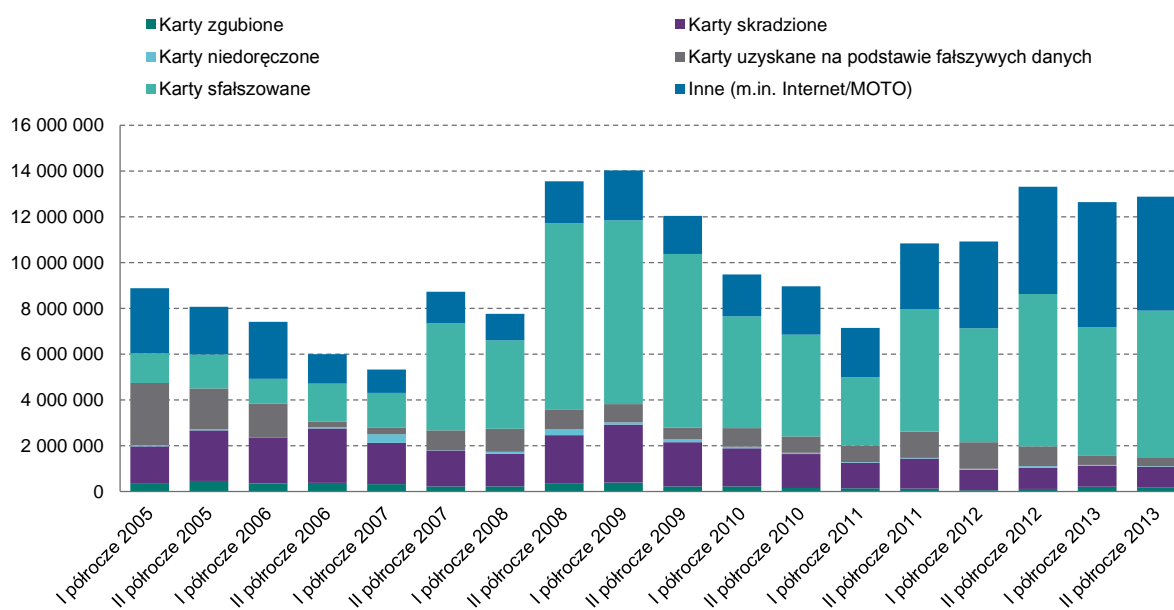

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2013 r. najwięcej transakcji oszukańczych pod względem liczby (wykres 57) wystąpiło w kategorii Inne, w której banki przekazują informacje o oszustwach dokonanych w transakcjach Internet/MOTO. Udział tych transakcji w ogólnej liczbie wyniósł 34,4%, czyli w stosunku do poprzedniego kwartału (w którym wynosił 43%) spadł o 8,6 pp. Drugą kategorią pod względem liczby operacji oszukańczych były transakcje dokonane kartami sfałszowanymi (31,6%), a następnie karty skradzione (23,4%). W II półroczu 2013 r., największy wzrost liczby operacji oszukańczych odnotowano kartami zgubionymi. Przy użyciu tej kategorii kart dokonano 92 operacje oszukańcze. W porównaniu do poprzedniego półrocza odnotowano wzrost liczby tych operacji o 39, czyli o 74%.

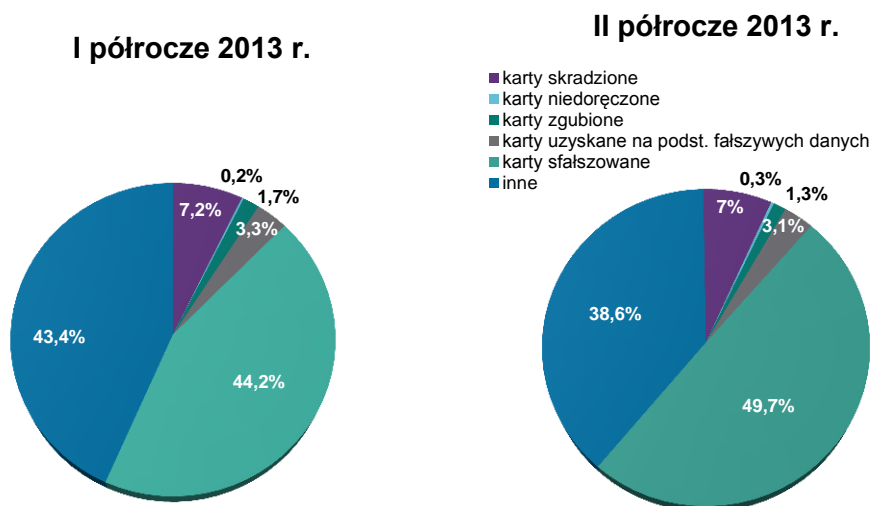
Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych zaprezentowano na wykresie 58, a na wykresie 59 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich wartości w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r. Na obu wykresach przedstawiono dane uzyskane od banków.

Wykres nr 58. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 59. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

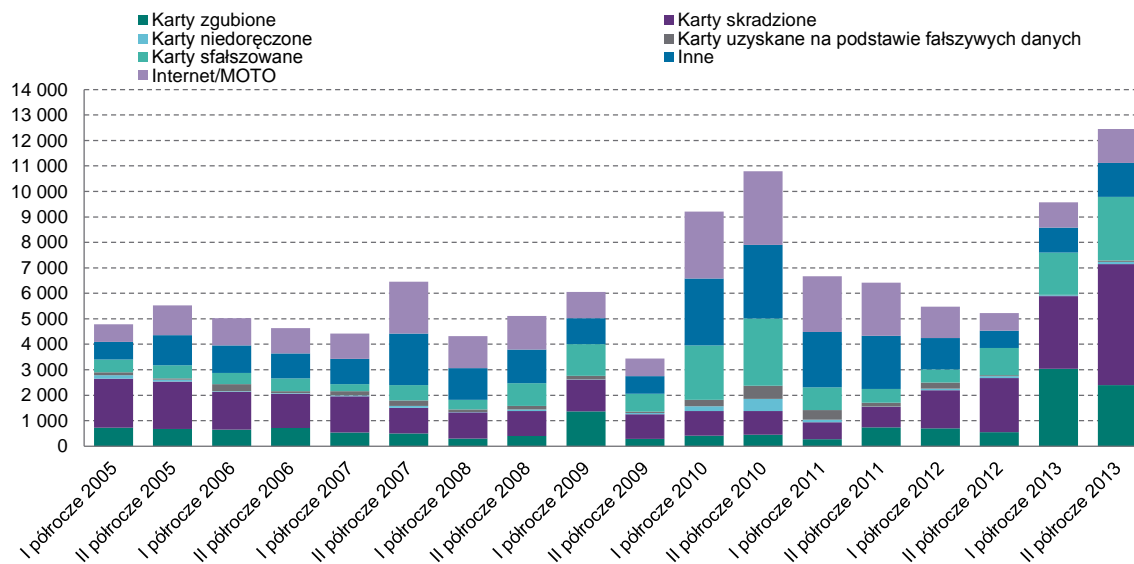
Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2013 r. wyniosła 12,9 mln zł i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 1,8% (12,6 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych, zarówno w II półroczu 2013 r., jak również w I półroczu 2013 r., odnotowano w transakcjach kartami sfalszowanymi, stanowił on odpowiednio 49,7% i 44,2%. Największy wzrost pod względem wartości operacji oszukańczych wystąpił w kategorii karty sfalszowane. W II półroczu 2013 r. wartość operacji oszukańczych kartami sfalszowanymi wyniosła 6.404,4 tys. zł i była wyższa o 14,5% niż w poprzednim kwartale (5.478,6 tys. zł).

W II półroczu 2013 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonana kartą płatniczą wynosiła 435 zł i była niższa o 4,6% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu 456 zł). Najwyższy spadek średniej wartości transakcji oszukańczej odnotowano w kategorii operacje kartami uzyskanymi na podstawie fałszywych danych o 39,9%, z 671 zł w I półroczu 2013 r. do 403 zł w II półroczu 2013 r. Wzrost średniej wartości transakcji oszukańczej o 6,4% odnotowano jedynie w kategorii Inne.

W II półroczu 2013 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,004% liczby i 0,02% wartości wszystkich transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi wydanymi przez raportujące do NBP banki, w poprzednim półroczu zanotowano analogiczne dane.

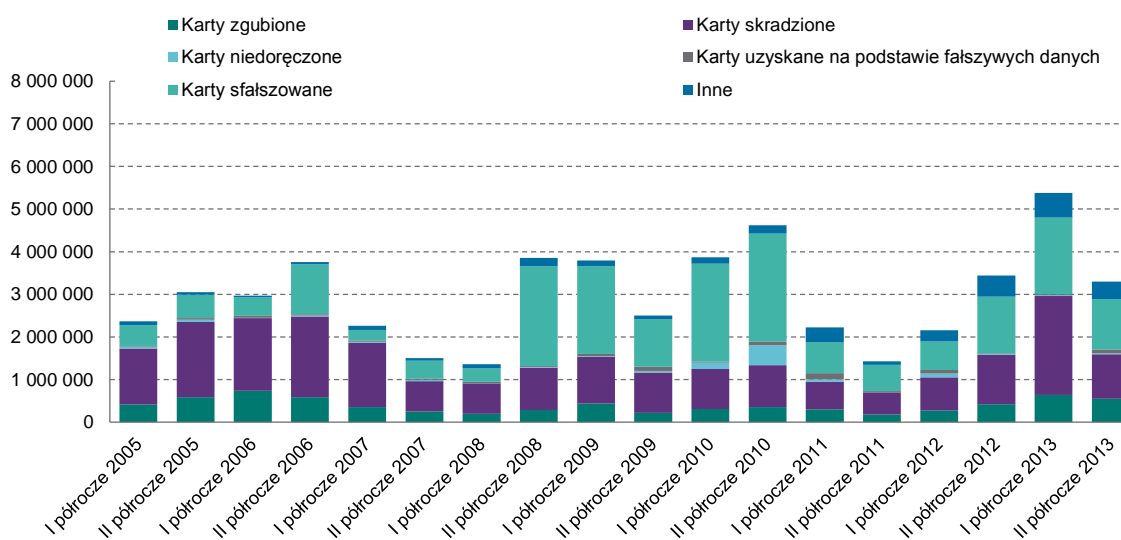
Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w II półroczu 2013 r. dokonano 11,6 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi (wykres 60) na kwotę 4,6 mln zł (wykres 61), co oznacza wzrost liczby operacji oszukańczych o 28,5%, a ich wartości spadek o 36,6%. Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,003% ogólnej liczby i 0,01% wartości transakcji kartami płatniczymi obsługiwanymi przez agentów rozliczeniowych.

Wykres nr 60. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

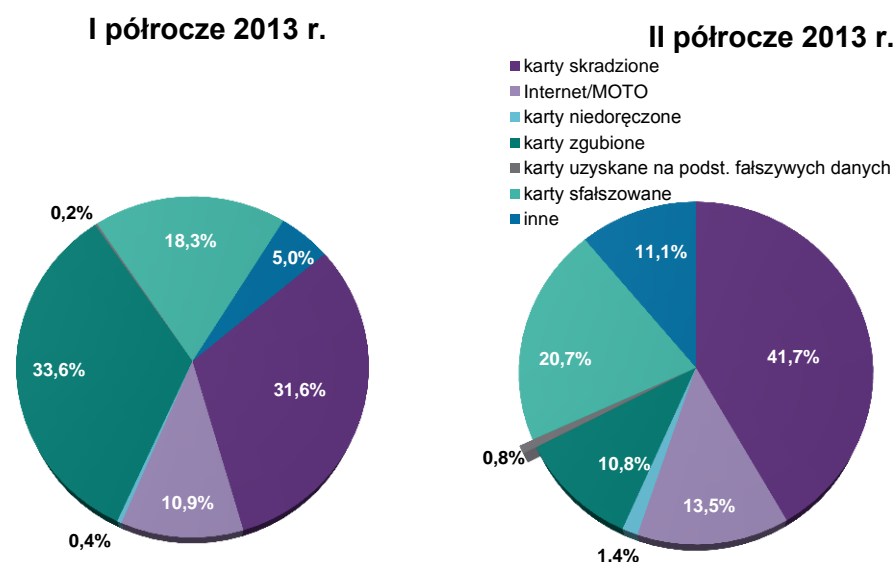
Wykres nr 61. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Strukturę liczby i wartości operacji oszukańczych kartami płatniczymi odnotowanych przez agentów rozliczeniowych w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r. zaprezentowano odpowiednio na wykresach 62 i 63.

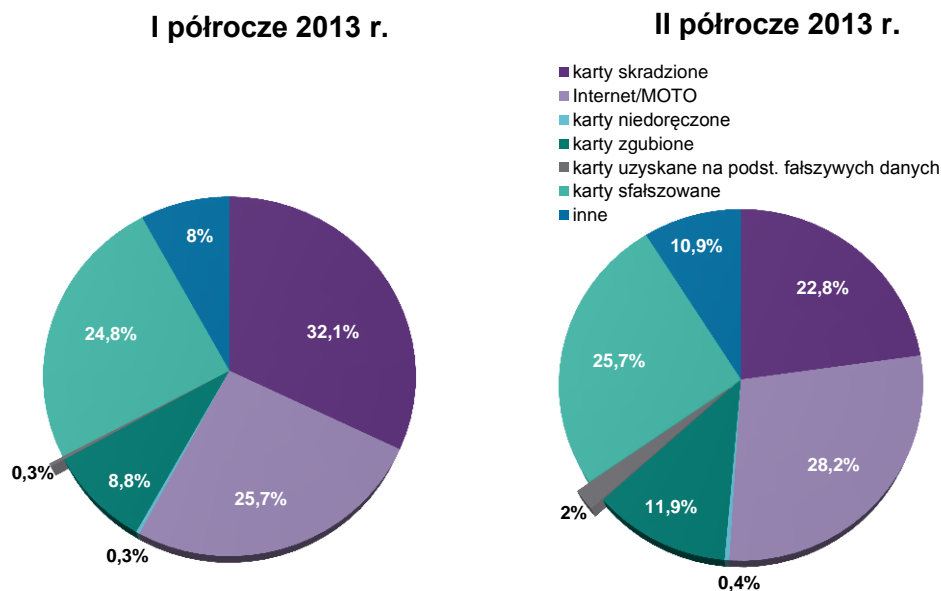
Wykres nr 62. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r. – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W II półroczu 2013 r. najczęściej transakcje oszukańczych pod względem liczby dokonano kartami skradzionymi (wykres 62). Udział tych transakcji w ogólnej liczbie wyniósł 41,7%, tj. znacząco więcej w stosunku do poprzedniego półrocza, w którym wynosił on 31,6%. W poprzednim półroczu najczęściej transakcje oszukańczych dokonano kartami zgubionymi (33,6%). W II półroczu 2013 r. największy wzrost liczby operacji zanotowano w kategorii operacje oszukańcze kartami uzyskanymi na podstawie fałszywych danych. Przy użyciu tych kart dokonano 47 operacji oszukańczych. W porównaniu do poprzedniego półrocza odnotowano wzrost tych operacji o 29, czyli o 161%.

Wykres nr 63. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2013 r. i w I półroczu 2013 r. – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2013 r. wyniosła (4,6 mln zł) i była niższa niż w poprzednim kwartale o 37% (7,2 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych odnotowano w kategorii Internet/MOTO (28,2%). Wartość tych operacji wyniosła 1,3 mln zł. Nieco mniejszy udział pod względem wartości miały transakcje typu Internet/MOTO (22,8%). Wzrost wartości transakcji zanotowano jedynie w transakcjach kartami uzyskanymi na podstawie fałszywych danych. W II półroczu wartość operacji oszukańczych w tej kategorii wyniosła 91,8 tys. zł i była wyższa o 321% niż w poprzednim kwartale (21,8 tys. zł).

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w II półroczu 2013 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 395 zł i była niższa o 51% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu 801 zł).

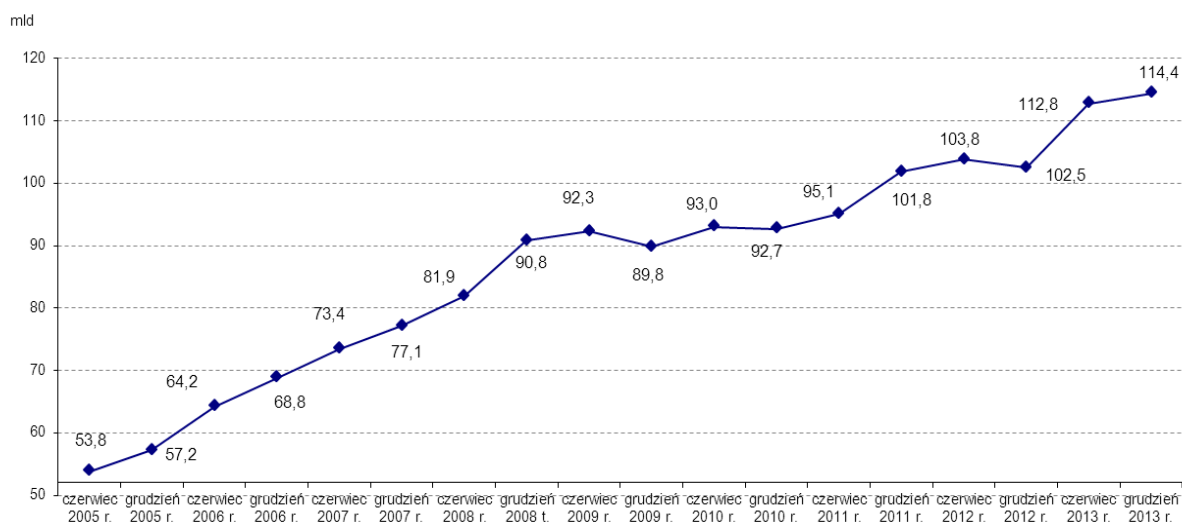
W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 692 takie przypadki w porównaniu do 526 w poprzednim półroczu. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 15.241 zł do 14.124 zł. W II półroczu 2013 r. wystąpiła 1 operacja oszukańcza z wykorzystaniem czeków na kwotę 19 tys. zł (w poprzednim półroczu odnotowano 3 oszustwa w tym zakresie na kwotę 6,2 tys. zł). Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i poprzednich analizowanych okresach.

Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy

Wielkość pieniądza (podaż pieniądza) mierzona jest różnymi agregatami pieniężnymi. Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, stanowiący sumę wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) za okres od czerwca 2005 r. do grudnia 2013 r. według stanów na koniec danego półrocza, została przedstawiona na wykresie 64.

Wykres nr 64. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2005-2013 w (mld zł)

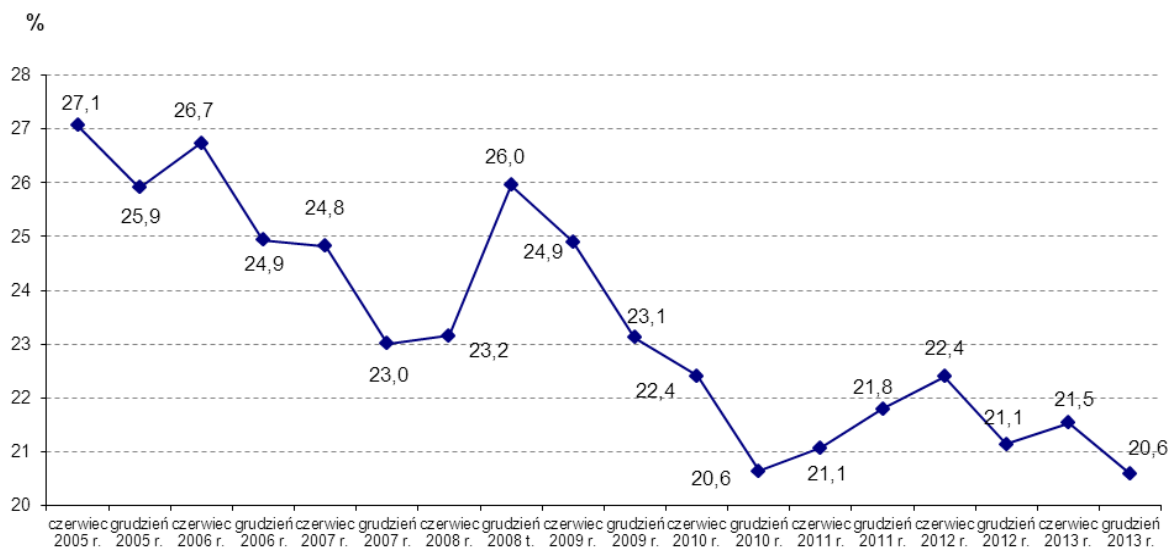

Źródło: Opracowanie własne, DSP

W II półroczu 2013 r. wielkość gotówki w obiegu wzrosła ze 112,8 mld zł w czerwcu 2013 r. do 114,4 mld zł w grudniu 2013 r. Warto zaznaczyć, że znaczący przyrost gotówki w grudniu (jej poziom w listopadzie ub.r. wynosił 113,7 mld zł) jest zjawiskiem sezonowym i przejściowym. Grudniowy przyrost, jak co roku, był rezultatem zwiększonego popytu na pieniądz transakcyjny (zakupy przedświąteczne, dodatkowe wypłaty dla pracowników).

Opisywana powyżej większa ilość gotówki w obiegu na koniec 2013 r. nie wpłynęła jednak na zwiększenie jej udziału w agregacie podaży pieniądza M1, co pokazuje poniższy wykres.

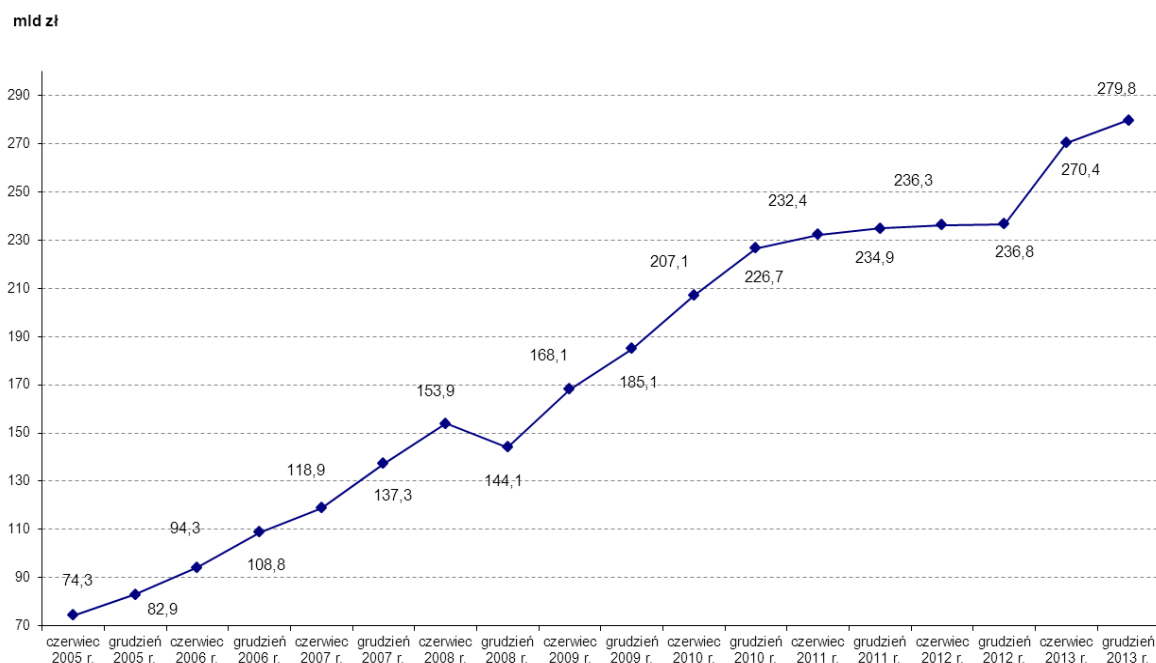
Wykres nr 65. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2005-2013 w (%)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Jak wynika z danych przedstawionych w formie powyższego wykresu, wskaźnik udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 od grudnia 2008 r., kiedy to odnotowano gwałtowny wzrost, przez dwa kolejne lata, tj. do grudnia 2010 r. systematycznie malał. Od tego czasu, wskaźnik ten ponownie stopniowo wzrastał aż do czerwca 2012 r. Ostatni półtoraroczny okres jest powrotem do tendencji spadkowej, z poziomu 22,4% w czerwcu 2012 r. poprzez 21,1% w grudniu 2012 r. i 21,5% w czerwcu 2013 r., aż do najniższego od 3 lat poziomu 20,6% w grudniu 2013 r.

Pieniądz bezgotówkowy, który jest formą pieniądza występującego głównie w postaci zapisów na bankowych rachunkach depozytowych, płatnych na każde żądanie, dokumentujących otrzymywane należności lub regulowanie zobowiązań przez właścicieli tych rachunków, w ujęciu ogólnym mierzony jest wielkością depozytów w agregacie podaży pieniądza M1. W omawianym okresie wielkość depozytów gospodarstw domowych na każde żądanie kształtowała się w sposób przedstawiony na wykresie 66.

Wykres nr 66. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2005-2013 w (mld zł)

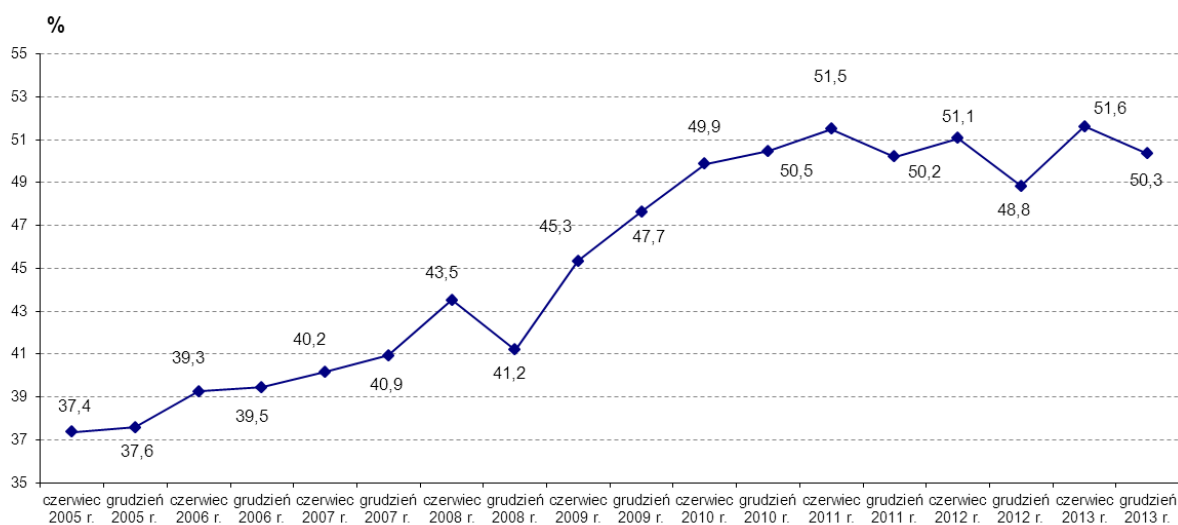
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Ilość środków pieniężnych znajdujących się w dyspozycji banków ma wpływ na zakres prowadzonej przez nie akcji kredytowej, co z reguły stanowi istotny czynnik dla inwestycji i wzrostu gospodarczego. Powyższy wykres wskazuje na dość wysoką dynamikę wzrostu depozytów gospodarstw domowych na żądanie w 2013 r., która wystąpiła po blisko dwuletnim okresie stabilizacji poziomu tej danej, jaki notowano od grudnia 2010 r. Po największym skokowym wzroście w ciągu półrocza, jaki od 4 lat (tj. od czerwca 2009 r.) zanotowano w czerwcu 2013 r., wielkość depozytów na żądanie ulokowanych przez gospodarstwa domowe w grudniu ponownie zwiększyła się, osiągając wartość 279,8 mld zł.

Jednym ze wskaźników wielkości obrotu bezgotówkowego w Polsce jest udział depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądz gotówkowy oraz depozyty osób fizycznych i przedsiębiorstw.

W omawianym okresie wskaźnik ten przedstawiał się następująco:

Wykres nr 67. Udział depozytów gospodarstw domowych w M1

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wskaźnik wielkości udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, po wyraźnym wzroście w I połowie 2013 r. i osiągnięciu w czerwcu 2013 r. wartości 51,6%, czyli swojego 8-letniego maksimum, ponownie spadł w II półroczu 2013 r. do poziomu 50,3%. Warto odnotować fakt, iż wynik ten został osiągnięty przy dynamicznym wzroście obu wartości – zarówno wielkości depozytów gospodarstw domowych, jak i samego wskaźnika M1 (do poziomu 555,9 mld zł) – w stosunku do poziomów z czerwca 2013 r. Wysoki przyrost depozytów ludności w grudniu należy wiązać m.in. z wypłatami nagród i premii świątecznych. Wzrost wskaźnika M1 był głównie spowodowany przez kompleksowe rozliczenie wszystkich operacji, związane z końcem roku obrachunkowego, co zwykle skutkuje przyrostem środków na rachunkach bieżących podmiotów, w szczególności sektora przedsiębiorstw. Z początkiem kolejnego roku, część środków z rachunków bieżących ponownie jest ujmowana na kontach rozliczeń międzybankowych, co powoduje spadek M1. Zatem spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, przy jednoczesnym dużym wzroście wielkości tych depozytów (tj. o 9,5 mld zł w ciągu drugiego półrocza 2013 r.), wynika z równoległego wzrostu pozostałych komponentów wskaźnika M1, tj. depozytów przedsiębiorstw, które od czerwca 2013 r. do grudnia 2013 r. wzrosły o 17,8 mld zł (osiągając poziom 112,5 mld zł, podczas gdy na koniec pierwszego półrocza 2013 r. było to 94,7 mld zł), zaś ich udział w agregacie podaży pieniądza M1 podniósł się z poziomu 18,1% w czerwcu 2013 r. do 20,2% w grudniu 2013 r.

Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

1. Zagadnienia prawne

1.1 Nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175)

- a) Nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych związana z implementacją do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniającej dyrektywę 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylającej dyrektywę 2000/46/WE (EMD II)

W drugim półroczu 2013 r. zakończyły się prace legislacyjne związane z implementacją dyrektywy 2009/110/WE, która została ostatecznie dokonana ustawą z dnia 12 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1036). Ustawa ta weszła w życie z dniem 7 października 2013 r. Należy wskazać, że w związku z tym, że dyrektywa 2009/110/WE została zaprojektowana jako akt komplementarny w stosunku do dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego¹⁰, której krajowy odpowiednik stanowi ustawa o usługach płatniczych, prawodawca przewidział uchycenie ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1232) i przeniesienie znacznej części przepisów tej ustawy do ustawy o usługach płatniczych. Ustawa nowelizująca wprowadza nowe, bardziej zliberalizowane w stosunku do wcześniejszych przepisów, zasady wydawania, wykupu i dystrybucji pieniądza elektronicznego oraz tworzenia, organizacji i działalności instytucji pieniądza elektronicznego, a także nadzoru nad tymi podmiotami. Znajduje to swoje odbicie w zmniejszeniu ustawowych wymogów dotyczących formy prowadzenia działalności w charakterze instytucji pieniądza elektronicznego oraz wymogów kapitałowych odnoszących się do tych podmiotów¹¹. Wprowadza się regułę, że instytucja pieniądza elektronicznego może prowadzić każdą działalność, która nie będzie musiała być powiązana z wydawaniem, przechowywaniem lub wykupem pieniądza elektronicznego. W nowelizacji przewidziano także włączenie do ustawy o usługach płatniczych regulacji dotyczących kart oraz podmiotów uczestniczących w obrocie kartowym. Wraz z uchyceniem ww. ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych oraz zmianą definicji usług *acquiringu*, połączoną z poddaniem podmiotów świadczących tą usługę płatniczą pod nadzór sprawowany przez KNF, ustawa uchyliła przepisy dotyczące systemów autoryzacji i rozliczeń, a w efekcie również nadzoru Prezesa NBP nad tymi systemami. Jednocześnie jednak NBP uzyskała uprawnienie do opiniowania wniosków składanych przez podmioty zamierzające prowadzić działalność agenta rozliczeniowego do Komisji Nadzoru Finansowego o udzielenie zgody na prowadzenie usług *acquiringu*

¹⁰ Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE (Dz. U. UE L 319 z 5.12.2007, s. 1).

¹¹ Obniżono wysokość obowiązkowego kapitału założycielskiego dla instytucji pieniądza elektronicznego do 350 000 euro.

(określonych w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy). Zmiana definiowania usługi płatniczej, określonej w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy o usługach płatniczych (*acquiring*), polega na tym, że obecnie przez tę usługę należy rozumieć umożliwienie wykonania transakcji płatniczych, zainicjowanych przez akceptanta lub za jego pośrednictwem, instrumentem płatniczym płatnika, w szczególności zaś obsługę autoryzacji transakcji inicjowanych przy pomocy instrumentów płatniczych oraz przesyłanie zleceń płatniczych do podmiotu, który zapewnia rozliczenie i rozrachunek w systemach płatności, których jest uczestnikiem. Warto zaznaczyć, że definicja *acquiringu* została skonstruowana w taki sposób, aby nie obejmowała czynności właściwych wyłącznie dla systemów płatności, które są nadzorowane przez NBP.

b) Nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych związana z zagadnieniem obniżenia opłat *interchange* w Polsce do wysokości średniej w UE

Równocześnie z ww. nowelizacją z dnia 12 lipca 2013 r. zmierzającą do implementowania dyrektywy EMD II, trwały prace nad nowelizacją mającą na celu uregulowanie maksymalnych stawek opłat *interchange* nakładanych nad transakcje krajowe. Zakończyły się one ostatecznie przyjęciem ustawy z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych (Dz. U. poz. 1271). Ustawa weszła w życie od początku 2014 r., jednak przepis dostosowujący (art. 2 nowelizacji) stanowi, iż organizacja kartowa, wydawca kart płatniczych oraz agent rozliczeniowy będą mieli dodatkowe 6 miesięcy, aby dostosować swoją działalność, w tym zawarte umowy, do wprowadzanych przepisów. Stawki opłat *interchange* w Polsce obowiązujące do 2012 r. były oceniane jako najwyższe w Europie, co negatywnie przekładało się na rozwój sieci akceptacji i tym samym wzrost obrotu bezgotówkowego. Jednocześnie, w wyniku odmowy uczestniczenia przez MasterCard w samoregulacji wypracowanej przez Zespół Roboczy ds. Opłaty Interchange przy Radzie ds. Systemu Płatniczego, pojawiła się potrzeba uregulowania maksymalnych stawek opłat *interchange* w drodze przepisów ustawowych. Ostatecznie stawki te uregulowano ww. nowelizacją z dnia 30 sierpnia 2013 r. Ustawa przyjęła jednostopniowe zmniejszenie maksymalnej stawki opłat *interchange* do poziomu 0,5% zarówno dla kart debetowych, jak i kart kredytowych ze wspomnianym sześciomiesięcznym okresem na dostosowanie umów na rynku płatności kartowych do wymogów ustawy. Przewidziano wyjątek dla nowo utworzonych organizacji kartowych, które mogą stosować stawki wyższe przez pierwsze 3 lata swojej działalności. Ponadto, wprowadzono obowiązek udostępniania na swoich stronach internetowych informacji o aktualnych stawkach opłaty *interchange*. Adresatami tego obowiązku są organizacje kartowe, agenci rozliczeniowi oraz wydawcy kart. Dodatkowo organizacja kartowa ma obowiązek przekazywania do Komisji Nadzoru Finansowego oraz agentów rozliczeniowych informacji w zakresie zmian stawek opłat stanowiących przychód tej organizacji innych niż opłata *interchange* (o ile opłaty te pobierane są przez agenta rozliczeniowego od akceptanta). Zakazano również pobierania przez organizację kartową opłat z tytułu krajowej transakcji płatniczej przy użyciu karty płatniczej wydanej w ramach umowy z inną organizacją kartową.

1.2 Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie porównywalności opłat za prowadzenie rachunku płatniczego, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego

W dniu 8 maja 2013 r. Komisja Europejska przedstawiła projekt dyrektywy w sprawie przejrzystości i porównywalności opłat związanych z prowadzeniem rachunku płatniczego, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego, który stanowi kontynuację działań podjętych w dziedzinie bankowości detalicznej w ramach dyrektywy 2007/64/WE (dyrektywa o usługach

płatniczych) oraz rozporządzenia 260/2012 (rozporządzenie ustanawiające wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009), a jego zasadniczym celem jest zakończenie budowy jednolitego rynku usług finansowych. Projekt dyrektywy zaproponowany przez Komisję ma przede wszystkim zapewnić każdemu obywatelowi Unii Europejskiej dostęp do rachunku bankowego oraz umożliwić przenoszenie rachunków i stworzyć wiarygodne narzędzia umożliwiające porównywalność opłat za prowadzenie rachunków.

Na początku lipca 2013 r. Prezydencja Litwy rozpoczęła prace nad projektem dyrektywy zaproponowanym przez Komisję Europejską, w ramach których zwróciła się do państw członkowskich UE o przedstawienie uwag i opinii do poszczególnych przepisów. Następnie Rada zwróciła się z prośbą o opinię do ww. projektu dyrektywy do Europejskiego Banku Centralnego, który 19 listopada 2013 r. wydał pozytywną opinię o projekcie i zaproponował wprowadzenie do niego drobnych zmian redakcyjnych.

Projekt dyrektywy był następnie przedmiotem rozważań w komisjach Parlamentu Europejskiego, których efektem było zaproponowanie do niego kolejnych poprawek. Następnie trafił on pod obrady Parlamentu Europejskiego, gdzie poseł sprawozdawca zaproponował odroczenie głosowania nad nim, co zostało zaakceptowane przez Parlament w dniu 12 grudnia 2013 r. i skutkiem czego było odesłanie sprawy do Komisji ds. Gospodarczych i Finansowych w celu ponownego rozpatrzenia. W dniu 20 marca 2014 r. negocjatorzy Rady i Parlamentu uzgodnili kompromisowe brzmienie projektu dyrektywy, który ma być przedmiotem obrad II sesji Parlamentu w kwietniu br.

W ramach kompromisu wypracowanego przez Prezydencję Litewską w Radzie zakłada się wprowadzenie licznych poprawek w stosunku do projektu zaproponowanego przez Komisję Europejską. Należy zauważyć, iż pierwotnie zakładano, że zakresem proponowanej dyrektywy zostaną objęci wszyscy dostawcy usług płatniczych, jednakże obecnie proponuje się, aby dyrektywa ta dotyczyła instytucji kredytowych (banków), przy czym w art. 1 ust. 5 projektu zastrzeżono państwu członkowskiemu możliwość rozszerzenia tych regulacji także na inne podmioty. Ponadto w ramach art. 3 projektu, dotyczącego opracowania listy najbardziej reprezentatywnych usług płatniczych, w celu wypracowania jednolitej terminologii w ramach UE zaproponowano, aby państwa członkowskie były zobowiązane do przedstawienia co najmniej 10, ale nie więcej niż 20 definicji takich terminów (art. 3 ust. 1), a nie jak to było w wersji zaproponowanej przez Komisję Europejską co najmniej 20 definicji.

Dodatkowo zaproponowano, aby EBA (European Banking Association) przedstawiła Komisji Europejskiej opinię odnośnie do kryteriów, jakimi należy się kierować, ustalając listę najbardziej reprezentatywnych usług płatniczych, przy czym Komisja będzie zobowiązana wydać opinię w tym zakresie dla państw członkowskich (Komisja Europejska wstępnie proponowała, aby EBA była upoważniona do przedstawienia opinii bezpośrednio państwu członkowskiemu). W zakresie stron internetowych, które będą zapewniały narzędzia porównawcze odnośnie do oferty rachunków bankowych, zrezygnowano z tzw. „dobrowolnej akredytacji” i pozostawiono spore pole manewru państwom członkowskim w zakresie sposobu wypełnienia obowiązku zapewnienia istnienia co najmniej jednej takiej strony. W zakresie usług pakietowych zrezygnowano z nakładania obowiązku na banki, aby informowały klienta, iż wykorzystał on przysługujący mu limit usług w ramach pakietu oraz zaproponowano, aby informacje o opłatach za usługi oferowane w ramach pakietu były przedstawiane klientom jedynie, gdy jest to możliwe. Ponadto z uwagi

na naciski państw członkowskich zrezygnowano z możliwości transgranicznego przenoszenia rachunków, pozostawiając wszakże regulacje dotyczące przenoszenia rachunków w ramach danego państwa.

Warto także podkreślić, iż w ramach kompromisu wypracowanego w Radzie zaproponowano, aby państwa członkowskie zdecydowały o zakresie dostępu do podstawowego rachunku płatniczego poprzez zamieszczenie w projekcie dyrektywy zapisu, iż liczba instytucji kredytowych oferujących usługę podstawowego rachunku płatniczego w danym państwie powinna być wystarczająca, aby pokryć zasięgiem tej usługi cały jego obszar.

1.3 Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego oraz zmieniającej dyrektywy 2002/65/WE, 2006/48/WE i 2009/110/WE i uchylającej dyrektywę 2007/64/WE (tzw. PSD2)

Wniosek Komisji dotyczący dyrektywy PSD2 znajduje się obecnie na etapie opiniowania w Radzie UE i w Parlamencie Europejskim. Jest to zatem w miarę wczesny etap procesu legislacyjnego. Projekt zakłada, że przepisy dyrektywy PSD2 zastąpią obecnie obowiązującą dyrektywę 2007/64/WE (PSD). Znaczna część przepisów projektu stanowi powtórzenie przepisów PSD. Zmiany dotyczą m.in. rozszerzenia zakresu zastosowania przepisów dyrektywy. Oznacza to, że przepisy dotyczące transparentności oraz wymogów informacyjnych wobec użytkowników usług płatniczych będą miały zastosowanie również do transakcji płatniczych określanych mianem „one-leg transactions”, czyli transakcji wykonywanych przez dostawców usług, z których tylko jeden znajduje się na terytorium UE, drugi zaś znajduje się poza tym terytorium¹². Projekt przewiduje także, że przepisy dotyczące transparentności i obowiązków informacyjnych będą również miały zastosowanie do transakcji we wszystkich walutach, nie zaś jak dotychczas, wyłącznie w walutach krajów UE. Zmianie ma ulec katalog usług płatniczych przez objęcie nim usług polegających na inicjowaniu transakcji płatniczych oraz dostarczaniu informacji o rachunku płatniczych, które bazują na dostępie do rachunku płatniczego, ale są świadczone przez dostawcę, który nie prowadzi tego rachunku płatniczego. Zatem, w przypadku tej usługi, dostawcę świadczącego usługę inicjowania transakcji lub dostarczania informacji o rachunku płatniczym należy odróżnić od dostawcy prowadzącego rachunek płatniczy. Zmienia się również zakres wyłączeń wskazanych w dyrektywie, m.in. przez usunięcie wyłączenia spod obowiązku stosowania przepisów dyrektywy w stosunku do niezależnych operatorów sieci bankomatowych, a także przez zawężenie zakresu wyłączenia dotyczącego transakcji w ramach ograniczonych sieci dostawców usług albo w odniesieniu do ograniczonego asortymentu towarów lub usług, jak również przez ograniczenie wyłączenia mającego zastosowanie do transakcji wykonywanych za pomocą urządzeń telekomunikacyjnych, cyfrowych lub informatycznych. Zmiany dotyczą również wymogów ochronnych w stosunku do środków pieniężnych otrzymanych od użytkowników usług płatniczych lub za pośrednictwem innych dostawców usług płatniczych w celu wykonania transakcji płatniczych. Proponuje się ich ujednoczenie przez ograniczenie metod ochrony tych środków. Projekt przewiduje także utworzenie elektronicznych punktów dostępu w ramach EBA (European Banking Authority), co ma sprzyjać transparentności działania instytucji płatniczych w całej Unii, głównie poprzez umożliwienie połączenia rejestrów krajowych na poziomie unijnym. Proponuje się także poszerzenie

¹² Dotychczasowy zakres terytorialny dyrektywy 2007/64/WE obejmował tzw. *two-leg transactions*, tj. transakcje, przy wykonywaniu których zarówno dostawca płatnika jak i dostawca odbiorcy znajdowali się na obszarze Unii (dawniej Wspólnoty). Warto zwrócić uwagę, że dyrektywa różnicuje swoje zastosowanie w zależności od waluty, w której dokonywana jest transakcja.

wyłaczenia zawartego dotychczas w art. 26 dyrektywy, tak aby objąć lżejszym reżimem stosowania dyrektywy większą liczbę podmiotów (w Polsce takim wyłączeniem objęte są biura usług płatniczych). Doprecyzowaniu ulegną również przepisy dotyczące dostępu do systemów płatniczych, jakkolwiek spod reguł bezpośredniego dostępu do systemów płatniczych nadal wyłączone pozostają tzw. systemy „wyznaczone” w rozumieniu dyrektywy 98/26/WE (dyrektywa o finalności rozrachunku). Dyrektywa PSD2 natomiast precyzuje warunki pośredniego dostępu do takich systemów. Warto zwrócić uwagę na uregulowanie kwestii opłat *surcharge* w projekcie PSD2. Proponuje się, żeby ogólną zasadą był zakaz nakładania opłaty *surcharge* na transakcje kartowe, które zostały już uregulowane przepisami rozporządzenia w sprawie opłat *interchange* z tytułu transakcji kartowych. Natomiast pobieranie takich opłat będzie dopuszczalne od transakcji instrumentami nieobjętymi ww. rozporządzeniem, np. kartami biznesowymi lub kartami wydawanymi w ramach systemów trójstronnych. Należy jednakże zaznaczyć, że opłaty *surcharge* nie będą mogły przekraczać progu rzeczywiście poniesionych kosztów obsługi takiej transakcji, zgodnie z art. 19 dyrektywy 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów. Zmienia się również zasady odpowiedzialności dostawców oraz użytkowników usług płatniczych z tytułu nieautoryzowanych transakcji płatniczych. Z wyjątkiem sytuacji, w których płatnik działał w nieuczciwych zamiarach lub rażąco zaniedbał swoje obowiązki, jego odpowiedzialność za nieautoryzowane transakcje, będące wynikiem posłużenia się utraconym lub skradzionym instrumentem płatniczym, zostanie zmniejszona z obowiązującej obecnie kwoty 150 euro do kwoty 50 euro. Projekt zakłada również m.in. zmianę zasad zwrotu autoryzowanego polecenia zapłaty, a także wprowadzenie nowych wymogów bezpieczeństwa dla dostawców usług płatniczych, które będą wynikały z przepisów projektowanej dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa sieciowego i informatycznego (*directive on network and information security – NIS*)¹³, wprowadzenie zasad dostępu podmiotów trzecich będących dostawcami usług płatniczych do rachunków płatniczych prowadzonych przez innych dostawców, a ponadto przyznanie EBA, poza prowadzeniem ww. punktów dostępu do informacji rejestrów instytucji płatniczych, również kompetencji do wydawania wytycznych oraz opracowywanie projektów standardów technicznych np. w celu uściślenia zasad „paszportowania” instytucji płatniczych lub ustalenia odpowiednich wymogów bezpieczeństwa. W projekcie nie oznaczono jeszcze terminu transpozycji dyrektywy PSD2.

1.4 Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie opłat interchange w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę

Równocześnie z wnioskiem Komisji Europejskiej dotyczącym dyrektywy PSD2, do Parlamentu i Rady UE został skierowany wniosek legislacyjny dotyczący propozycji uregulowania stawek *interchange*. Głównym celem projektu ww. rozporządzenia jest wprowadzenie na poziomie unijnym jednolitych maksymalnych stawek opłat *interchange* oraz wprowadzenie ujednoczonych reguł wykonywania płatności kartowych. Zakres rozporządzenia obejmuje transakcje kartowe oraz tzw. *card based payment transactions*, czyli usługi wykonania płatności za pomocą kart, urządzeń lub programów telekomunikacyjnych, cyfrowych lub informatycznych, których rezultatem jest dokonanie płatności kartowej w ramach Unii Europejskiej. Rozporządzenie jest ściśle powiązane z wyżej opisaną dyrektywą PSD2, która odwołuje się do tego aktu np. w celu ustalenia kompletnych reguł odnoszących się do opłat *surcharge* z tytułu płatności kartami. Najistotniejszym elementem rozporządzenia jest ograniczenie wysokości opłat *interchange*. Maksymalna

¹³ Komisja Europejska przedstawiła w lutym 2013 r. projekt dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa sieciowego i informatycznego <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/eu-cybersecurity-plan-protect-open-internet-and-online-freedom-and-opportunity-cyber-security>

stawka opłaty *interchange*, zaproponowana w projekcie rozporządzenia, wynosi 0,2% wartości transakcji wykonanej kartą debetową oraz 0,3% wartości transakcji wykonanej kartą kredytową. Stawką tą objęte są zarówno transakcje transgraniczne, jak i krajowe, jednakże przewidywano w pierwszym projekcie różne terminy wejścia w życie przepisów ustalających maksymalne stawki opłat *interchange* dla transakcji krajowych (2 lata od wejścia w życie rozporządzenia) oraz dla transakcji transgranicznych (2 miesiące od wejścia w życie rozporządzenia). W połączeniu z innymi przepisami rozporządzenia, w szczególności definicją legalną pojęcia „transgranicznej transakcji płatniczej” (*cross-border payment transaction*) oraz zakazem limitowania terytorialnego obszaru działania wydawcy lub *acquirera*, prowadzi to do wniosku, że transakcje kartowe dokonywane między akceptantem a jego klientem na terenie tego samego państwa członkowskiego będą mogły mieć różne poziomy maksymalnych stawek opłat *interchange*, tj. transgraniczne, określone rozporządzeniem, oraz krajowe, które przez dwadzieścia dwa miesiące będą ustalane przez organizacje kartowe na dowolnym poziomie. Rozporządzenie przewiduje także zakaz ograniczania tzw. *co-brandingu*, czyli umieszczania przez wydawców na jednej karcie, urządzeniu telekomunikacyjnym, cyfrowym lub informatycznym, kilku instrumentów płatniczych o różnych znakach firmowych. Zgodnie z rozporządzeniem, *co-branding* nie będzie mógł powodować nierównego traktowania *acquirerów* lub wydawców takich instrumentów, jak również dyskryminowania tych instrumentów w ramach systemów płatności. Wprowadza się również zasadę ograniczenia możliwości stosowania tzw. *blendingu*, co oznacza, że agenci rozliczeniowi będą musieli informować o opłatach indywidualnie dla różnych kategorii oraz marek kart, jak również będą mieli zakaz narzucania jednej ceny za obsługę wszystkich kart. Warto wskazać, że ograniczenie nakładania w umowach z akceptantami obowiązku honorowania wszystkich kart (zasada *Honour All Cards*) oznacza, że akceptanci będą mieli możliwość nieakceptowania pewnych rodzajów kart, zależnie od wysokości opłaty *interchange* uregulowanej w związku z płatnościami dokonywanymi tymi kartami, czyli nie będzie można zobowiązać akceptanta do akceptowania kart kredytowych (stawka maksymalna *interchange fee* to 0,3%), jeśli zdecyduje się on akceptować wyłącznie karty debetowe, które będą miały niższą stawkę *interchange fee*. Podobnie, jeśli akceptant będzie chciał akceptować karty kredytowe, to nie znaczy, że będzie musiał akceptować karty biznesowe, które wg pierwotnego projektu były poza zakresem regulacji. W rozporządzeniu przewidziano ponadto, że zakazane są wszelkie postanowienia umowne lub wytyczne (*licensing agreements, scheme rules*), które mogłyby ograniczać akceptantów w zachęcaniu swoich klientów do skorzystania z określonego instrumentu płatniczego. Nie można też ograniczać prawa akceptantów do informowania klientów o opłatach *interchange* oraz innych opłatach akceptanta związanych z obsługą instrumentu płatniczego. Rozporządzenie wprowadza obowiązki informacyjne dostawcy odbiorcy płatności, który będzie musiał poinformować odbiorcę płatności m.in. o wysokości wszelkich opłat pobranych od płatności, w szczególności zaś o wysokości opłaty *interchange*. Ponadto rozporządzenie wymaga wyznaczenia odpowiednich władz krajowych, które będą czuwały nad realizacją przepisów tego aktu.

Projekt rozporządzenia rozpatrywany jest zgodnie ze zwykłą procedurą legislacyjną i obecnie znajduje się w Parlamencie Europejskim. Komisja ds. Gospodarczych i Monetarnej (ECON), po wcześniejszym zaopiniowaniu projektu rozporządzenia przez Komisję Rynku Wewnętrznego i Ochrony Konsumentów (IMCO), przegłosowała propozycję raportu. Posiedzenie plenarne Parlamentu Europejskiego w sprawie przygotowanego przez ECON raportu, zaplanowano na 2 kwietnia 2014 r. W wyniku prac ECON zaproponowano szereg poprawek, m.in.:

- włączenie systemów trójstronnych, jeśli wolumen ich transakcji przekroczy próg, który ma być ustalony przez Komisję Europejską,
- włączenie do zakresu regulacji również kart biznesowych,

- ustalono, że maksymalna opłata *Interchange* od kart debetowych wynosi 0,2% lub 7 eurocentów (w zależności, która wartość jest niższa), zaś od kart kredytowych 0,3%,
- zniesiono różne okresy *vacatio legis* dla transakcji *crossborder* i transakcji krajowych wyrównując je do 1 roku. Czyli zarówno dla transakcji transgranicznych, jak i dla transakcji krajowych, maksymalne stawki zaczną obowiązywać po 1 roku od wejścia w życie rozporządzenia,
- państwa członkowskie będą mogły ustanowić jeszcze niższe stawki,
- państwa członkowskie będą mogły ustanowić przepisy, na mocy których, przez określony czas nie będzie się stosowało w odniesieniu do nowopowstałych systemów przepisów o rozdzielności schematów kartowych i podmiotów processingowych.

Należy zaznaczyć, że jest to jeszcze etap, który można określić jako początek procesu legislacyjnego, co oznacza, że wyżej opisane propozycje regulacji będą prawdopodobnie ulegały jeszcze dalszym zmianom.

1.5 Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 260/2012 w odniesieniu do przejścia na ogólnounijne polecenia przelewu i polecenia zapłaty

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 260/2012 ustanawia wspólne wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro, stanowiąc tym samym ważny element procesu tworzenia jednolitego obszaru płatności w euro (SEPA). Rozporządzenie to stanowi, iż zgodnie z art. 6 ust. 1 i 2 najpóźniej z dniem 1 lutego 2014 r. w strefie euro zarówno krajowe, jak i transgraniczne transakcje polecenia przelewu i polecenia zapłaty w euro powinny być realizowane zgodnie z wymogami technicznymi (standardami) ustanowionymi w aneksie do tego rozporządzenia. Z uwagi na niewystarczające tempo wprowadzania nowego standardu w życie w strefie euro zaistniała poważna obawa, iż po tej dacie niektórzy konsumenci będą mieli ograniczone możliwości realizowania transakcji płatniczych, ponieważ ich dostawcy nie będą mogli wykonywać poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro, jeśli nie wdrożyli nowych standardów. Według najnowszych statystyk Europejskiego Banku Centralnego udział poleceń przelewu SEPA w poleceniach przelewu ogółem wzrósł w strefie euro z 59,87% w październiku 2013 r. do 64,1% w listopadzie 2013 r., natomiast w przypadku poleceń zapłaty SEPA analogiczny udział wzrósł w tym samym okresie z 11,52% do 26%. Z tych względów Komisja Europejska zaproponowała Parlamentowi Europejskiemu i Radzie wprowadzenie zmian w rozporządzeniu nr 260/2012, umożliwiającym bankom oraz innym dostawcom usług płatniczych kontynuowanie po dniu 1 lutego 2014 r. – przez ograniczony okres sześciu miesięcy, tj. do dnia 1 sierpnia 2014 r. – przetwarzania płatności, które nie spełniają wymogów SEPA, za pomocą dotychczasowych schematów płatności, równoległe z realizowaniem poleceń przelewu i poleceń zapłaty w standardzie SEPA. Dzięki tym zmianom użytkownicy usług płatniczych zyskają pewność, że ich płatności zapisane w dotychczas stosowanych standardach będą w dalszym ciągu przetwarzane nawet po dniu 1 lutego 2014 r., stanowiącym pierwotną datę końcową przejścia na standard SEPA. Dodatkowo zastrzeżono, iż państwa członkowskie są zobowiązane do wstrzymania się ze stosowania kar związanych z naruszeniem przepisów rozporządzenia 260/2012 przez ww. okres 6 miesięcy. Wprowadzona zmiana nie będzie miała bezpośredniego wpływu na polski rynek usług płatniczych w euro, ponieważ zgodnie z art. 16 ust. 2 oraz ust. 8 rozporządzenia 260/2012 dostawcy usług płatniczych z Polski, jako kraju nienależącego do strefy euro, są zobowiązani do stosowania wymogów technicznych w nim ustalonych dopiero od dnia 31 października 2016 r.

1.6 Projekt Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW)

Przedstawiony przez Komisję Europejską w dniu 7 marca 2012 r. projekt Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW) oraz zmieniający dyrektywę 98/26/WE (COM (2012) stanowi zbiór przepisów powstałych na podstawie międzynarodowych standardów dotyczących ryzyka związanego z działalnością i usługami CDPW. Projekt tych przepisów ma na celu harmonizację cykli rozrachunkowych oraz zasad dotyczących dyscypliny rozrachunku w całej Unii Europejskiej (UE). Ustanowienie przy pomocy rozporządzenia UE obowiązujących CDPW jednolitych przepisów prawnych, w szczególności ujednoliconych wymogów w zakresie udzielania zezwoleń oraz jednolitego paszportu europejskiego przyczyni się do przezwyciężenia istniejących obecnie barier regulacyjnych dla rozrachunku transgranicznych transakcji papierami wartościowymi w UE.

W II półroczu 2013 r. Prezydencja Litewska w Radzie Unii Europejskiej prowadziła intensywne prace nad projektem rozporządzenia. W dniu 23 września 2013 r. został przygotowany przez Prezydencję kompromisowy tekst projektu rozporządzenia, który następnie w dniu 24 września 2013 r. był przedmiotem posiedzenia Komitetu Stałych Przedstawicieli. Na podstawie przygotowanego przez Prezydencję kompromisowego projektu odbyła się również w dniu 15 listopada 2013 r. debata na forum Rady UE, natomiast pierwsze czytanie przez Parlament Europejski planowane jest na dzień 3 kwietnia 2014 r.

2. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

2.1 Prace nad programowaniem rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce

Projekt „Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014 – 2020”, wypracowany przez specjalnie do tego powołaną w ramach Koalicji na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności Grupę Roboczą, został zaprezentowany Członkom Koalicji na jej posiedzeniu plenarnym w dniu 12 lipca 2013 r. Koalicja zatwierdziła wówczas główne elementy Dokumentu Strategicznego, w tym horyzont czasowy Programu, wizję obrotu bezgotówkowego, treść celu głównego i celów szczegółowych, strukturę i sposób monitorowania Programu oraz zdecydowała o przekazaniu projektów Dokumentu Strategicznego, Planu Operacyjnego na lata 2014 – 2016 i Rekomendacji dla Rządu, tj. 3 dokumentów tworzących ten Program, do konsultacji podmiotom spoza Koalicji (w szczególności wskazanym w Programie). Zgodnie z upoważnieniem uzyskanym od Koalicji, jej Przewodniczący wystosował do członków Koalicji oraz do wskazanych w Programie podmiotów pismo z prośbą o zgłaszanie ewentualnych uwag oraz propozycji zmian lub uzupełnień do projektu Programu. Po upływie założonego terminu, Prezydium Koalicji na specjalnie zwołanym w tym celu posiedzeniu, szczegółowo przeanalizowało wszystkie uwagi zgłoszone przez członków Koalicji i pozostałe podmioty, ustosunkowało się do nich, a następnie przygotowało zweryfikowaną wersję dokumentów składających się na Program.

Zgodnie z harmonogramem prac, na swoim posiedzeniu plenarnym, które odbyło się w dniu 2 grudnia 2013 r., Koalicja na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności podjęła finalną decyzję o przyjęciu dokumentu pt. „Program Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2014 – 2020” (PROB), składającego się z trzech części: Dokumentu Strategicznego, trzyletniego Planu Operacyjnego oraz

Rekomendacji dla Rządu. Przyjęcie Programu przez Koalicję, w wersji zawierającej większość ze zgłoszonych w procesie konsultacyjnym uwag i zgodnie z rekomendacjami Prezydium Koalicji, zakończyło trwające ponad rok (od grudnia 2012 r.) intensywne prace nad przygotowaniem ostatecznego kształtu tego dokumentu.

Ponadto, zgodnie z upoważnieniem uzyskanym od Koalicji, jej Przewodniczący zwrócił się z pisemną prośbą zarówno do członków Koalicji, jak i do wszystkich innych podmiotów, które zostały wskazane w Programie jako adresaci rekomendacji, o podjęcie stosownych działań, które zgodnie z założeniami Programu, powinny przyczynić się do realizacji jego głównego celu, jakim jest upowszechnienie obrotu bezgotówkowego w Polsce. Cel ten powinien zostać osiągnięty poprzez wspólne i różnorodne działania wielu instytucji i podmiotów, w szczególności nakierowane na zwiększenie ubankowienia, ewolucję zwyczajów płatniczych Polaków, rozwój infrastruktury płatniczej oraz bezpiecznych i efektywnych instrumentów płatniczych, jak również na zwiększenie konkurencji na krajowym rynku płatniczym.

2.2 Akademia Dostępne Finanse

Narodowy Bank Polski w II półroczu 2013 r. kontynuował wieloletni program promocyjno-edukacyjny Akademia Dostępne Finanse, którego celem jest upowszechnienie obrotu bezgotówkowego i ograniczenie wykluczenia finansowego. Inicjatywa ta, przewidziana na lata 2012 – 2015 i realizowana w formie cyklu spotkań edukacyjnych w kolejnych województwach, połączonych z działaniami promującymi podstawowe usługi bankowe, cieszy się dużym zainteresowaniem zarówno wśród osób i instytucji chcących włączyć się aktywnie upowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa na tematy związane z płatnościami bezgotówkowymi, jak i wśród grupy docelowej, tj. osób niekorzystających lub korzystających w niewielkim stopniu z usług bankowych.

W 2013 r. odbyły się cztery spotkania inauguracyjne, w tym dwa w II półroczu – w województwie dolnośląskim i świętokrzyskim. W dwóch ostatnich spotkaniach, z udziałem ekspertów z Departamentu Systemu Płatniczego w NBP, Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz Związku Banków Polskich, uczestniczyło ok. 110 tzw. Ambasadorów Obrotu Bezgotówkowego, tj. osób cieszących się autorytetem w lokalnych środowiskach społecznych. Zadania wytyczone podczas spotkań inauguracyjnych realizowane są w środowiskach lokalnych w ramach drugiego etapu ADF, na spotkaniach, wykładach i konferencjach. Celem tych lokalnych spotkań jest upowszechnianie wiedzy z zakresu szeroko pojętego rynku finansowego, w tym płatności bezgotówkowych. Od inauguracji programu ADF, tj. od maja 2012 r., zorganizowano w sumie 90 spotkań lokalnych, w których uczestniczyło ok. 10.000 osób.

Działania w ramach programu, podobnie jak w 2012 r., adresowane były w szczególności do osób starszych – jednej z najbardziej nieubankowanej grupy polskiego społeczeństwa. Mając na uwadze fakt, że jest to duża część społeczeństwa, zmiana w postrzeganiu usług finansowych przez tę grupę może znacząco wpłynąć na poziom ubankowienia w Polsce.

3. Działania na rzecz wprowadzenia standardów SEPA

W II półroczu 2013 r. działania związane z wprowadzaniem paneuropejskich instrumentów płatniczych w Polsce koncentrowały się głównie na monitorowaniu uruchomionego w dniu 28 stycznia 2008 r.

paneuropejskiego polecenia przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT) oraz funkcjonowaniu instrumentów SEPA w krajach UE. Polskimi uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec grudnia 2013 r. były 34 banki.

Z danych gromadzonych przez Związek Banków Polskich, które pochodziły od 22 banków uczestników schematu SCT, wynika, iż w II półroczu 2013 r. polskie banki przetworzyły ponad 9,3 mln transakcji SCT (w I półroczu 2013 r. ponad 7,8 mln) na ogólną kwotę ponad 69 mld euro (w I półroczu 2013 r. ponad 55 mld euro).

Na koniec grudnia 2013 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla dwudziestu banków, które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing, będącego operatorem ww. systemu, przy wykorzystaniu systemu EuroELIXIR w KIR S.A. Rozrachunek SCT ma miejsce w systemie TARGET2.

Dzięki współpracy KIR S.A. z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu EuroELIXIR mają również możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności posiadania statusu uczestnika systemu STEP2, prowadzonego przez EBA Clearing. Według stanu na koniec 2013 r. KIR S.A. wymieniał w ten sposób zlecenia płatnicze w standardzie SCT z dwoma izbami partnerskimi, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy) i Iberpay (Hiszpania). W styczniu 2014 r. nastąpiło rozpoczęcie wymiany zleceń z bułgarską izbą rozliczeniową Borica Bankservice AD.

W omawianym okresie przedstawiciele NBP i polskiego środowiska bankowego brali udział w konsultacjach dotyczących nowej wersji Planu Migracji SEPA, projektu przygotowanego przez SEPA Polska, gremium działającego przy Związku Banków Polskich, odpowiedzialnego za wprowadzenie SEPA w Polsce. Prace te są związane z przepisami europejskimi, które nakładają na Polskę obowiązek zastąpienia wszystkich poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro na standardy SEPA najpóźniej do 31 października 2016 r.¹⁴ Ustalono, że plan powinien powstać dopiero po zebraniu pierwszych doświadczeń krajów strefy euro w nowej sytuacji prawnej.

4. Działania w zakresie rozwoju rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

4.1 Prace nad rozwojem usługi rozliczania transakcji na rynku OTC oraz repo (system kdpw_otc)

W II półroczu 2013 r. izba rozliczeniowa KDPW_CCP S.A. kontynuowała prace nad projektem związanym z obsługą przez izbę rynku derywatów OTC i transakcji repo¹⁵. Działania izby w tym zakresie były głównie

¹⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) ustanawiającego wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009.

¹⁵ Od grudnia 2012 r. KDPW_CCP S.A. świadczy nową usługę rozliczania i gwarantowania rozliczeń derywatów OTC oraz transakcji repo. Transakcje rynku OTC do tej pory były rozliczane bilateralnie między bankami. W ramach usług OTC_clearing działa system wspierający obsługę transakcji OTC - system kdpw_otc - który dedykowany jest do współpracy z systemami uczestników w zakresie rozliczeń

związane z dostosowaniem organizacji i funkcjonowania izby do wymogów zapisanych w rozporządzeniu EMIR oraz jego aktów wykonawczych - RTS. W ramach tych działań izba prowadziła prace w kilku obszarach, tj.:

- Dostosowania regulacji, procedur i technologii do wymogów związanych z autoryzacją izby rozliczeniowej KDPW_CCP S.A. jako CCP¹⁶, unijne rozporządzenie EMIR nakłada obowiązek rozliczania transakcji z rynku międzybankowego w autoryzowanych izbach rozliczeniowych CCP. Obowiązek ten wejdzie w życie na przełomie 2014 i 2015 roku.
- Poszerzenia gamy instrumentów pochodnych o rozliczenia wielowalutowe¹⁷. Prowadzone prace dotyczyły rozszerzenia od 2014 r. zakresu rozliczanych instrumentów OTC o rozliczanie instrumentów pochodnych denominowanych w innych walutach oraz rozliczanie kolejnych klas instrumentów pochodnych. Usługa rozliczania walutowych instrumentów pochodnych, będąca uzupełnieniem usługi dedykowanej dla instrumentów pochodnych stopy procentowej rozliczanych w PLN, będzie udostępniana etapami, począwszy od I kwartału 2014 r. W pierwszym etapie zostaną uruchomione rozliczenia kontraktów opartych o parę stóp procentowych EURIBOR/EONIA (FRA, OIS, BasisSwap, IRS), natomiast w dalszej kolejności zostaną wprowadzone do rozliczeń instrumenty pochodne stopy procentowej rozliczane w walutach innych niż PLN i EUR oraz instrumenty pochodne wielowalutowe (kontrakty CIRS, FX Forward, FX Swap).
- Prowadzono prace programistyczne oraz opracowano zasady wymiany komunikatów w systemie kdpw_stream w zakresie dotyczącym usługi tri-party repo oraz struktury komunikatów systemowych wykorzystywanych do obsługi tego rodzaju transakcji.

transakcji zawieranych w obrocie niezorganizowanym (OTC). Rozliczanie transakcji odbywa się przy wykorzystaniu nowacji rozliczeniowej.

¹⁶ W dniu 28 czerwca 2013 r. izba rozliczeniowa KDPW_CCP S.A. złożyła w KNF wniosek o autoryzację izby na gruncie rozporządzenia EMIR. Z dniem 4 listopada 2013 r. KNF stwierdziła kompletność wniosku złożonego przez KDPW_CCP S.A.

¹⁷ Od dnia 2 stycznia 2013 r. izba rozliczeniowa KDPW_CCP S.A. może rozliczać i gwarantować rozliczanie derywatów OTC i transakcji repo denominowanych w polskich złotych, takich jak: Forwardy na stopę procentową (*Forward Rate Agreements*), Swapy stopy procentowej (*Interest Rate Swap*), *Overnight Index Swaps*, *Basis Swaps* oraz repo (na polskich obligacjach skarbowych).

Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym

1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Realizowane przez NBP zadania w zakresie nadzoru nad systemami płatności wynikają z przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2013, poz. 246 z późn. zm.). Nadzór Prezesa NBP nad systemami płatności polega głównie na wydawaniu zgody na prowadzenie systemu lub dokonanie zmian w zasadach jego funkcjonowania.

W II półroczu 2013 r. w dniu 27 grudnia 2013 r. Prezes NBP wydał jedną decyzję, dotyczącą zmian w zasadach funkcjonowania Systemu płatności BlueCash, prowadzonego przez Blue Media S.A.

Pozostałe działania nadzorcze w II półroczu 2013 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności z wykorzystaniem informacji pochodzących od operatorów systemów. W tym zakresie m.in. prowadzone były analizy wydajności systemów prowadzonych przez NBP oraz ich maksymalnego obciążenia, w celu identyfikacji ewentualnych odchyłeń, wyjaśnienia ich przyczyn oraz podjęcia niezbędnych działań z odpowiednim wyprzedzeniem.

2. Działania w zakresie nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń oraz wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych

W dniu 7 października 2013 r., na mocy ustawy z dnia 12 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 1036), uchylono ustawę z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. z 2012, poz. 1232). Art. 67 ustawy stanowił podstawę do sprawowania przez Prezesa NBP nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń. Zmiana ta wiązała się z rezygnacją z obowiązku uzyskania zgody na prowadzenie systemu autoryzacji i rozliczeń, udzielanej dotychczas przez Prezesa NBP, i jednoczesną koniecznością utrzymania pewnej formy nadzoru NBP nad usługą, o której mowa w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy o usługach płatniczych (*usługą acquiringu*), wynikającej m.in. z art. 127 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Dotychczasowy sposób sprawowania nadzoru zastąpiono obowiązkiem wynikającym z art. 60 ust. 3 ustawy o usługach płatniczych, zgodnie z którym, przy udzielaniu zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie usługi acquiringu, Komisja Nadzoru Finansowego zasięga opinii Prezesa NBP. Rozwiązanie to stanowi realizację art. 10 ust. 2 dyrektywy o usługach płatniczych, umożliwiającego przeprowadzenie konsultacji z krajowym bankiem centralnym przez organy właściwe do wydania zezwolenia.

W II półroczu 2013 r. KNF przekazała do opinii Prezesa NBP cztery wnioski podmiotów ubiegających się o świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej. Pierwsza opinia Prezesa NBP w powyższym zakresie została wydana w dniu 5 grudnia 2013 r.

3. Działania w zakresie wzrostu bezpieczeństwa instrumentów płatniczych

W II półroczu 2013 r. NBP został zaangażowany w prace nad stworzeniem rekomendacji w zakresie bezpieczeństwa transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Prace te zostały podjęte na skutek decyzji Rady ds. Systemu Płatniczego, która na posiedzeniu w dniu 24 czerwca 2013 r. powołała składającą się z przedstawicieli banków, Związku Banków Polskich, NBP, KNF i MF oraz organizacji kartowych (Visa i MasterCard) grupę roboczą ds. przygotowania projektu rekomendacji w zakresie podstawowych zagadnień, związanych z bezpieczeństwem transakcji z wykorzystaniem kart płatniczych z funkcją zbliżeniową:

- ulepszenia procedur związanych z wydawaniem ww. kart,
- zwiększenia świadomości ich posiadaczy, w tym poprzez edukację, oraz
- przeanalizowania podziału odpowiedzialności za transakcje nieautoryzowane między wydawcą karty a jej posiadaczem.

W toku przeprowadzonych prac grupa robocza zapoznała się z materiałami dotyczącymi funkcjonowania kart płatniczych z funkcją zbliżeniową i dokonała analizy kwestii istotnych z punktu widzenia posiadaczy takich kart, w szczególności w zakresie zapewnienia należytego poziomu bezpieczeństwa transakcji zbliżeniowych. W wyniku przeprowadzonych analiz grupa zaprezentowała Radzie ds. Systemu Płatniczego projekt rekomendacji, które zostały następnie przyjęte przez Radę na posiedzeniu w dniu 30 września 2013 r.

Rekomendacje zawierają zestaw zaleceń związanych z wydawaniem, akceptowaniem i obsługą kart płatniczych z funkcją zbliżeniową, których wdrożenie przez wszystkie podmioty zaangażowane w powyższy proces zostało uznane za niezbędne dla zapewnienia stabilności i poczucia bezpieczeństwa wszystkich użytkowników obrotu bezgotówkowego.¹⁸ W zestawie tym zawarto następujące rekomendacje:

1. Rekomendacje w zakresie ulepszenia procedur związanych z wydawaniem kart zbliżeniowych:
 - możliwość wyboru opcji korzystania z funkcji zbliżeniowej przez posiadacza karty;
 - możliwość posiadania karty bez funkcji zbliżeniowej;
 - obowiązek przekazania przez wydawcę karty podstawowych informacji dotyczących korzystania i bezpieczeństwa karty z funkcjonalnością zbliżeniową;
 - przesyłanie do klienta nieaktywnej karty zbliżeniowej;
 - obowiązek poinformowania klienta o możliwości przekroczenia dostępnego salda rachunku;
 - obowiązek dążenia do zminimalizowania ryzyka wystąpienia przekroczenia dostępnego salda rachunku.
2. Rekomendacje w zakresie zwiększenia świadomości posiadaczy kart z funkcją zbliżeniową, w tym poprzez edukację, określające szczegółowo rolę poszczególnych uczestników systemu płatniczego w

¹⁸ Komunikat prasowy dotyczący rekomendacji Rady ds. Systemu Płatniczego w zakresie bezpieczeństwa kart zbliżeniowych z dnia 30 września 2013 r.

promowaniu bezpieczeństwa kart zbliżeniowych, tj.: organizacji płatniczych, wydawców kart płatniczych, agentów rozliczeniowych, ZBP, Rady ds. Systemu Płatniczego oraz UKNF.

3. Rekomendacje w zakresie ustalenia podziału odpowiedzialności za transakcje nieautoryzowane między wydawcą karty zbliżeniowej a jej posiadaczem:
 - samoregulacyjne wdrożenie przez wydawców kart płatniczych w terminie do 6 miesięcy od dnia przyjęcia Rekomendacji ograniczenia odpowiedzialności użytkowników za nieautoryzowane transakcje dokonywane kartami zbliżeniowymi:
 - w przypadku zastosowania się wydawcy do rekomendacji (możliwość wyboru opcji korzystania z funkcji zbliżeniowej i możliwość posiadania karty bez funkcji zbliżeniowej), ograniczenie odpowiedzialności użytkownika do kwoty 50 euro (równowartość w złotych);
 - w przypadku niezastosowania się wydawcy do rekomendacji (możliwość wyboru opcji korzystania z funkcji zbliżeniowej i możliwość posiadania karty bez funkcji zbliżeniowej), całkowite wyłączenie odpowiedzialności użytkownika;
 - po upływie ww. terminu, Rada ds. Systemu Płatniczego zapozna się ze stanem wdrożenia Rekomendacji, w szczególności rekomendacji i rozważy potrzebę podjęcia dalszych działań, w tym także legislacyjnych.

Pełny tekst rekomendacji dostępny jest na stronie internetowej NBP.¹⁹

Według informacji przekazanych przez ZBP, prawie wszystkie banki, które wydają karty z funkcją zbliżeniową, potwierdziły terminowe wdrożenie Rekomendacji.

4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

W II półroczu 2013 r. Prezes NBP na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi wydał, w formie postanowień, 6 opinii, które odnosiły się do:

- zmiany Regulaminu KDPW w zakresie wprowadzenia zmian umożliwiających działanie systemu negocjowanych pożyczek papierów wartościowych;
- zmian regulaminów izby rozliczeniowej KDPW_CCP S.A. dotyczących:
 - wprowadzenia w Regulaminie rozliczeń transakcji zmian związanych z wprowadzeniem na przez GPW S.A. nowego systemu transakcyjnego UTP;
 - dostosowania systemu zabezpieczania płynności rozliczeń transakcji w Regulaminie funduszu rozliczeniowego do przepisów rozporządzenia EMIR;
 - dostosowania Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot zorganizowany) oraz Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot niezorganizowany) do przepisów do rozporządzenia EMIR oraz do RTS;
 - wprowadzenia do Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot zorganizowany) zmian dotyczących utworzenia systemu negocjowanych pożyczek papierów wartościowych.

¹⁹ http://www.nbp.pl/systemplatniczy/rada/20130930_rsp_rekomendacje.pdf

W związku ze złożeniem w dniu 28 czerwca 2013 r. przez KDPW_CCP S.A. do Komisji Nadzoru Finansowego wniosku o udzielenie zezwolenia na prowadzenie działalności jako kontrahent centralny w rozumieniu rozporządzenia EMIR w II półroczu 2013 r. KNF przeprowadziła ocenę formalną ww. wniosku, która doprowadziła do stwierdzenia w dniu 4 listopada 2013 r. jego kompletności. Następnie, podjęto prace nad merytoryczną oceną spełnienia przez KDPW_CCP S.A. wymogów rozporządzenia EMIR. Równolegle, KNF jako organ wiodący w postępowaniu o udzielenie zezwolenia w dniu 4 grudnia 2013 r. powołała kolegium nadzorcze dla KDPW_CCP S.A. Głównym zadaniem kolegium nadzorczego w procesie przedmiotowego postępowania jest wydanie opinii w zakresie spełniania przez CCP wszystkich wymogów rozporządzenia EMIR. Zgodnie z tym rozporządzeniem, członkostwo w kolegium przysługuje Europejskiemu Urzędowi Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA), wszystkim właściwym organom nadzoru oraz właściwym bankom centralnym, członkom ESBC. Z tego względu w pracach polskiego kolegium udział biorą przedstawiciele krajowych organów, tj. KNF i NBP, zagranicznych organów nadzorczych z Belgii i Francji, a także ESMA. Głównym zadaniem kolegium nadzorczego w procesie przedmiotowego postępowania było wydanie opinii w zakresie spełniania przez CCP wszystkich wymogów rozporządzenia EMIR, na podstawie sprawozdania z oceny ryzyka opracowanego przez KNF. Sprawozdanie z oceny ryzyka w odniesieniu do KDPW_CCP S.A. zostało przekazane członkom kolegium w dniu 4 marca 2014 r., po czym w dniu 28 marca 2014 r. kolegium to wydało pozytywną opinię w ww. zakresie. Decyzja KNF w przedmiocie autoryzacji KDPW_CCP S.A. jako kontrahenta centralnego w rozumieniu rozporządzenia EMIR została podjęta na posiedzeniu w dniu 8 kwietnia 2014 r.

Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

1. Analiza zasadności i możliwości uczestnictwa złotego w systemie CLS (*Continuous Linked Settlement*²⁰)

W II półroczu 2013 r. kontynuowane były prace dotyczące analizy zasadności i możliwości uczestnictwa złotego w systemie CLS.

Na przestrzeni ostatnich lat NBP zajmował się tym tematem kilkakrotnie. Pierwsze analizy w tym zakresie NBP prowadził już w latach 2001-2002. W tamtym czasie wprowadzanie złotego do CLS uznano za niezasadne z powodu planowanej wówczas bliskiej perspektywy wejścia Polski do strefy euro, jak i niemożliwe ze względu na ograniczenia techniczne, tj. brak dostępu do systemu SORBNET poprzez SWIFT, co jest podstawowym technicznym warunkiem uczestnictwa waluty w CLS. Ponowne analizy dotyczące ewentualnego uczestnictwa złotego w systemie CLS prowadzone były w NBP w latach 2010 – 2011. Jednak, biorąc pod uwagę negatywną opinię sektora bankowego, w czerwcu 2011 r. Rada ds. Systemu Płatniczego postanowiła zaprzestać dalszego analizowania wprowadzenia złotego do systemu CLS. Wniosek ten uzasadniony był przede wszystkim brakiem zainteresowania banków krajowych uczestnictwem w tym systemie oraz brakiem potrzeb w tym zakresie ze strony NBP dla rozrachunku własnych transakcji walutowych. Uznano, że powrót do rozważań dotyczących korzyści i kosztów włączenia złotego do rozrachunku w CLS będzie zasadny w przypadku wyraźnego zgłoszenia przez sektor bankowy zapotrzebowania na usługi systemu CLS.

Od tego momentu pojawiły się nowe okoliczności i uwarunkowania, które skłoniły NBP do ponownego rozpatrzenia kwestii ewentualnego włączenia złotego do systemu CLS. W szczególności:

- złagodzone zostały wymagania dla uczestnictwa nowej waluty w CLS, między innymi zniesiony został obowiązek uczestnictwa co najmniej jednego banku z kraju nowej waluty jako Członka Rozrachunkowego,
- nastąpiła nowelizacja Wytycznych Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego (Basel Committee on Banking Supervision), w których CLS wskazywany jest jako system wykorzystujący mechanizm PvP, będący bezpieczną alternatywą wobec rozrachunku transakcji na bazie brutto i dokonywania płatności za pośrednictwem banków korespondentów,
- w czerwcu 2013 roku NBP uruchomił system SORBNET2, który, jako system oparty o SWIFT, spełnia operacyjne wymogi stawiane przez CLS.

²⁰ CLS (*Continuous Linked Settlement*) jest to globalny system utworzony dla rozrachunku transakcji walutowych, przeprowadzanego w sposób ciągły i jednoczesny dla obu stron transakcji na zasadzie PvP (*Payment versus Payment*). System ten istotnie ogranicza ryzyko rozrachunku wynikające z realizacji płatności w różnych terminach, w jakich funkcjonują systemy RTGS poszczególnych walut. Obecnie CLS rozlicza 17 walut.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, NBP postanowił ponownie przeanalizować zasadność wprowadzenia złotego do rozrachunku w ramach CLS. W wyniku przeprowadzonych prac zarówno w ramach NBP, jak i środowiska bankowego w dniu 30 września 2013 r. Rada ds. Systemu Płatniczego zapoznała się z wynikami analiz zasadności i możliwości uczestnictwa złotego w systemie CLS. Rada poparła wniosek NBP dotyczący kontynuowania dalszych analiz i monitorowania potrzeb rynku związanych z ewentualnym uczestnictwem złotego i polskich banków w CLS oraz postanowiła wrócić do rozpatrywania tej sprawy na jednym z kolejnych posiedzeń. Decyzja ta podjęta była przede wszystkim ze względu na brak wyraźnego stanowiska sektora bankowego w sprawie ewentualnego włączenia złotego do CLS. W wyniku deklaracji złożonej na powyższym posiedzeniu Rady przez Związek Banków Polskich przy ZBP został zawiązany Zespół Roboczy ds. zasadności uczestnictwa w systemie CLS, którego zadaniem jest określenie rzeczywistego zainteresowania środowiska bankowego usługami oferowanymi przez CLS. W podjęciu przez sektor bankowy decyzji w tej sprawie pomoc miały warsztaty zorganizowane przez CLS w Warszawie w dniu 20 listopada 2013 r., w których wzięli udział przedstawiciele 22 banków, Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. i NBP.

W dniu 13 grudnia 2013 r. odbyło się kolejne posiedzenie Rady ds. Systemu Płatniczego, na którym Rada przedyskutowała m. in. problematykę dalszych działań związanych z uczestnictwem złotego w systemie CLS. W wyniku przeprowadzonej w tym punkcie dyskusji Związek Banków Polskich zobowiązał się do przeanalizowania i przedstawienia stanowiska środowiska bankowego w zakresie oceny kosztów i korzyści wynikających dla banków z wprowadzenia złotego do CLS oraz przeprowadzenia analizy związanego z tym ryzyka, zwracając się jednocześnie do NBP o przedstawienie opinii na temat wpływu ewentualnego wprowadzenia złotego do rozrachunku w systemie CLS na krajowy system finansowy. Zgodnie z deklaracją złożoną przez Związek Banków Polskich, stanowisko Zespołu Roboczego ds. zasadności uczestnictwa w systemie CLS ma zostać wypracowane w przeciągu czterech miesięcy od otrzymania ww. opinii NBP. Opinia NBP w przedmiotowej sprawie została przekazana do Związku Banków Polskich w marcu 2014 r.

Kontynuacja dalszych działań związanych z ww. analizą jest uzależniona od spodziewanego stanowiska środowiska bankowego w tej kwestii.

2. Badanie pt. „Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego”

W II połowie 2013 r. przeprowadzone zostało na zlecenie Narodowego Banku Polskiego badanie opinii publicznej pt. „Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego”. Badanie wykonała firma 4P Research Mix na podstawie założeń przygotowanych przez dr hab. Dominikę Maison, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, która była autorką raportu z tego badania.

Badanie jest wynikiem ustaleń zawartych w projekcie Programu Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego w Polsce na lata 2010 – 2013 (PROB), na potrzeby którego wyliczono wskaźniki Indeks Zaufania do Obrotu Bezgotówkowego (IZOB) oraz Indeks Korzystania z Obrotu Bezgotówkowego (IKOB) oparte na badaniach z 2009 r. W PROB założono okresowe wyliczenie tych wskaźników w celu monitorowania skuteczności podejmowanych przez środowisko bankowe działań w zakresie rozwoju obrotu bezgotówkowego.

W ramach obecnego badania zebrano dane empiryczne niezbędne do wyliczenia wskaźników mierzących stosunek Polaków do obrotu bezgotówkowego w 2013 r., tj. IZOB mierzący subiektywne nastawienie osób do obrotu bezgotówkowego oraz IKOB mierzący intensywność korzystania z obrotu bezgotówkowego poprzez pomiar natężenia dokonywania transakcji bezgotówkowych.

Z badań wynika, że poziom IZOB zależy zdecydowanie od czynników demograficznych, przede wszystkim od wieku i wykształcenia. Natomiast na poziom IKOB największy wpływ mają dwa czynniki o charakterze psychologicznym, tj.: protechnologiczność, czyli ogólna otwartość na technologie oraz emocjonalne podejście do fizycznego pieniądza, tzw. „kult gotówki”.

Na przestrzeni czterech lat IKOB uległ znaczącej zmianie, tj. z wartości 28 wzrósł do wartości 36. Oznacza to, że działania środowiska bankowego w zakresie propagowania obrotu bezgotówkowego przynoszą wymierne rezultaty. Natomiast IZOB w tym samym czasie wzrósł nieznacznie, tj. z wartości 57 osiągnął wartość 59. Może to świadczyć, że postawy i przekonania wobec obrotu bezgotówkowego zmieniają się wolniej niż zachowania.

Kolejne wyliczenie obu wskaźników planowane jest w 2016 i 2020 roku.

3. „Badanie obrotu kartowego wśród przedsiębiorców w Polsce”

Instytut badawczy IPSOS we współpracy z Wydziałem Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego przeprowadził na zlecenie Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego (FROB) w okresie od września do listopada 2013 r. badanie dotyczące obrotu kartowego na reprezentatywnej próbie 1052 polskich przedsiębiorców²¹.

Według raportu pt. „Badanie obrotu kartowego wśród przedsiębiorców w Polsce” przygotowanego przez IPSOS aż 81% przedsiębiorców w ciągu ostatnich 8 miesięcy nie odczuło zmiany wysokości opłat związanych z akceptacją kart płatniczych Visa i MasterCard, natomiast tylko co dziesiąty przedsiębiorca twierdzi, że zauważył taką różnicę. Ponadto w raporcie wskazano, że większość badanych firm, bo 57% z nich, nie wie o uchwalonej przez polski parlament ustawie ograniczającej poziom opłaty interchange do 0,5% wartości transakcji.

4. „Badanie nt. płatności kartą wśród przedsiębiorców w Polsce”

Dom Badawczy Maison przeprowadził w 2013 r. badanie na zlecenie Związku Przedsiębiorców i Pracodawców na próbie 1000 mikro i małych przedsiębiorstw w Polsce, w ramach której 500 firm posiadało terminal do płatności kartami, natomiast 500 firm nie przyjmowało płatności kartami²².

Zgodnie z wynikami badań, najważniejszą przyczyną nieposiadania terminala płatniczego jest brak takiej potrzeby, na co wskazało 47% respondentów nieakceptujących kart. Kolejnym powodem jest brak klientów, którzy chcieliby płacić kartą - 19% odpowiedzi. Na bariery kosztowe wskazało 17% respondentów (w zakresie zbyt wysokich kosztów transakcji) i 10% respondentów (w zakresie kosztów

²¹ <http://frob.pl/mwg-internal/de5fs23hu73ds/progress?id=fyHugnkQYd>

²² <http://zpp.net.pl/files/manager/file-051fade806949872e829f81b4def2a3a.pdf>

stałych dzierżawy terminala). Ponadto spośród przedsiębiorstw nieprzyjmujących płatności kartami, aż 64% nie spotkało się z ofertą wynajmu terminala. Według badania 22% firm jest zainteresowanych wprowadzeniem terminali do akceptacji kart płatniczych.

W badanym okresie prawie 80% przedsiębiorców nie narzucało limitu kwotowego, od którego przyjmowane są płatności kartami. Próg dla płatności kartami częściej stosowali przedsiębiorcy, których firmy zlokalizowane są na wsi. Zaledwie u 14% firm wprowadzono po 1 stycznia 2013 roku zmiany w umowie z dostawcą terminala płatniczego. Wśród tych firm 2/3 zmian umów dotyczyło zmian w zakresie opłat.

5. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim

Narodowy Bank Polski w drugim półroczu 2013 r. kontynuował prace przygotowawcze do rozpoczęcia badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim. Badanie to jest oparte na badaniu kosztów instrumentów płatniczych przeprowadzonym w latach 2009-2012 pod kierunkiem Europejskiego Banku Centralnego, w którym wzięło udział 13 państw z Unii Europejskiej. Wyniki tego szeroko zakrojonego projektu zostały przedstawione w opublikowanym na stronie internetowej EBC w 2012 r. opracowaniu pt. „*The social and private costs of retail payment instruments. A European perspective*”.

Badanie w zakresie kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim zostało zaplanowane na lata 2013-2015. W drugim półroczu 2013 r. prace rozpoczął Komitet Sterujący Projektem Badawczym, który podejmuje najważniejsze decyzje dla realizacji projektu, a także Zespół Roboczy ds. badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim, który realizuje badanie od strony operacyjnej. Zespół Roboczy rozpoczął prace nad zaprojektowaniem metodyki badawczej, w tym ustaleniem zakresu podmiotowego i przedmiotowego badania, analizą dostępnych metod podziału kosztów, a także kwestionariuszami ankietowymi, które zostaną skierowane do wybranych grup respondentów, m.in. banków, podmiotów infrastruktury płatniczej i akceptantów.

Wyniki tego pierwszego w Polsce tak kompleksowego badania przyczynią się do uzyskania ważnych szacunków dla polskiego rynku płatniczego w zakresie kosztów społecznych i prywatnych instrumentów płatniczych, ponoszonych przez poszczególne najważniejsze strony łańcucha płatności. Badanie to będzie miało także znaczenie dla całej polskiej gospodarki, ponieważ finalnie ma umożliwić oszacowanie całkowitych kosztów płatności, a także możliwych do uzyskania oszczędności w efekcie zmiany struktury płatności z gotówkowej na bezgotówkową.

6. „Analiza funkcjonowania usługi *Cash back* na rynku polskim”

Badania dotyczące dostępności i funkcjonowania na rynku polskim usługi *Cash back* oraz planów w zakresie rozwoju tej usługi zostały przeprowadzone przez NBP w okresie sierpień – wrzesień 2013 r. W okresie tym zostały opracowane kwestionariusze ankietowe, które następnie zostały skierowane do:

- banków będących wydawcami kart płatniczych,
- agentów rozliczeniowych,
- akceptantów kart płatniczych,
- organizacji kart płatniczych działających na terenie naszego kraju.

Kwestionariusz każdego z badań ankietowych składał się z trzech bloków tematycznych, takich jak:

- zagadnienia ogólne,
- bariery i stymulanty rozwoju *Cash back*,
- perspektywy rozwoju *Cash back*.

Wszystkie odpowiedzi były przekazywane bezpośrednio do Departamentu Systemu Płatniczego NBP, w ramach którego dane i informacje uzyskane z ankiet były agregowane i analizowane. Wyniki ww. badań odnosiły się do wybranych zagadnień dotyczących funkcjonowania usługi *Cash back* takich jak:

- dostępność usługi,
- łatwość usługi i procedura wdrożenia,
- opłaty,
- stan wiedzy nt. usługi *Cash back*,
- działania promocyjne w zakresie *Cash back*,
- oczekiwania i prognozy,
- usługa wypłaty *Cash back* a wypłaty z bankomatów.

Badanie konsumentów w zakresie usługi *Cash back* zostało przeprowadzone na zlecenie NBP przez TNS Polska S.A. w kwietniu 2013 r. na reprezentatywnej grupie polskiego społeczeństwa w ramach szerszego badania pt. „*Polak i płatności bezgotówkowe – nasze zachowania i obawy*”, zrealizowanego w formie sondażu wielotematycznego – Omnibus.

Przebieg oraz wyniki badań zostały ujęte w formie opracowania pt. „*Wyniki badań ankietowych dotyczących funkcjonowania usługi Cash back na rynku polskim*”, opracowanego we wrześniu 2013 r. W opracowaniu tym zostały zawarte szczegółowe odpowiedzi udzielone przez respondentów na zadane pytania ankiety. Na podstawie udzielonych przez respondentów odpowiedzi zostało sformułowanych szereg wniosków, które zostały zaprezentowane poniżej. Przedstawiciele małych oraz średnich sieci handlowych twierdzą, że klienci nie wiedzą o tej usłudze. Co najwyżej jeden procent klientów ma świadomość możliwości dokonania wypłaty w kasie sklepu. Banki udostępniają klientom wypłaty *Cash back* za darmo, ale klienci w większości o tym nie wiedzą. Nie istnieją widoczne sygnały, by banki były w jakimkolwiek stopniu zainteresowane rozpowszechnianiem tej usługi wśród swoich klientów i użytkowników kart. Banki, chcąc popularyzować usługę *Cash back*, winny przyjąć spójną politykę cenową polegającą na tym, że *Cash back* kartą debetową będzie zawsze bezpłatną usługą. Wiedza klientów o dostępności *Cash back* jest niska, gdyż nie zostały podjęte wystarczające działania marketingowe. Zwiększenie świadomości co do dostępności *Cash back* przede wszystkim wśród klientów może wpłynąć na upowszechnienie się tej usługi i co za tym idzie osiągnięcie korzyści z masowej skali jej wykorzystania. Z odpowiedzi udzielanych przez respondentów wynika, że *Cash back* może być potrzebny na rynku polskim przede wszystkim w miejscach bez dostępu do bankomatów, czyli w najmniejszych miejscowościach, gdzie ulokowanie bankomatu nie opłaca się ani bankom ani operatorom. W takich okolicznościach wypłata *Cash back* byłaby najdogodniejszą alternatywą dla wypłat z bankomatów.

„Wyniki badań ankietowych dotyczących funkcjonowania usługi *Cash back* na rynku polskim”, jako materiał opracowany przez NBP, został przedstawiony na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego, która miała miejsce we wrześniu 2013 roku. Zebrane wyniki z przeprowadzonego badania posłużyły,

zgodnie z założeniem, do dalszej analizy i sformułowania wniosków zawartych w Raporcie nt. usługi *Cash back* na rynku polskim, który został przedstawiony na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w kwietniu 2014 r.

7. „Analiza opłat bankomatowych funkcjonujących w Polsce”

W drugiej połowie 2013 r. NBP rozpoczął, na prośbę Ministerstwa Finansów, wynikającą z dyskusji na temat możliwości wprowadzenia opłaty *surcharge* od transakcji bankomatowych, przygotowania do powołania przy Radzie ds. Systemu Płatniczego Zespołu Roboczego ds. Opłat Bankomatowych. Celem prac zespołu będzie określenie ewentualnych działań w zakresie rynku usług bankomatowych i opłat funkcjonujących na tym rynku. Równocześnie z przygotowaniem do powstania Zespołu Roboczego trwały prace nad raportem mającym na celu przedstawienie szczegółowej analizy opłat bankomatowych w Polsce na tle kompleksowej diagnozy obecnego stanu funkcjonowania rynku usług bankomatowych. Raport ten stanowił podstawę do prac Zespołu Roboczego. W lutym 2014 r. został powołany ww. Zespół Roboczy, w skład którego weszli przedstawiciele: Narodowego Banku Polskiego, banków posiadających największą liczbę bankomatów, podmiotów niebankowych będących operatorami bankomatów, banków wydających największą liczbę kart i nieposiadających bankomatów, organizacji kart płatniczych, Federacji Konsumentów, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, Ministerstwa Finansów oraz Związku Banków Polskich. Spotkanie inauguracyjne zespołu odbyło się w dniu 31 marca 2014 r. Wynikiem pracy tego Zespołu będzie raport końcowy, który zostanie zaprezentowany na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego we wrześniu 2014 r.

8. Monografia pt. „Obrót bezgotówkowy w Polsce”

Pod koniec 2013 roku Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II we współpracy z Narodowym Bankiem Polskim wydał monografię pt. „Obrót bezgotówkowy w Polsce”. Jest to pierwsze w Polsce kompleksowe opracowanie dotyczące obrotu bezgotówkowego, systemu płatniczego i instrumentów płatniczych, w którym uwzględniono wyniki najnowszych badań. Książka została przygotowana pod redakcją prof. dr hab. Heleny Żukowskiej i prof. dr hab. Mariana Żukowskiego oraz pracowników naukowych Instytutu Ekonomii i Zarządzania Wydziału Nauk Społecznych KUL Jana Pawła II. Autorami poszczególnych artykułów w monografii są zarówno pracownicy NBP (w liczbie 14), pracownicy innych podmiotów aktywnych w systemie płatniczym (np. KIR S.A.), jak i pracownicy naukowcy z kilku uczelni wyższych.

Wykaz stosowanych skrótów

ADF – Akademia Dostępne Finanse

BFG – Bankowy Fundusz Gwarancyjny

CCP – *Central Counterparty* - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących

CDPW – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych

CRSS – *Customer Related Service System* – hurtownia danych systemu TARGET2

DCA – *Dedicated Cash Account* - rachunek pieniężny w TARGET2-Securities (T2S) prowadzony przez bank centralny

DSP – Departament Systemu Płatniczego NBP

DVP - *Delivery Versus Payment* – „dostawa za płatność” - zasada rozrachunku dotyczącego transakcji na papierach wartościowych, warunkująca rozrachunek w papierach wartościowych od rozrachunku pieniężnego

EACHA – *European Automated Clearing House Association* (Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych)

EMIR – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji

ESMA - *European Securities and Markets Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych

GPW S.A. – Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie S.A.

KDPW S.A. – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

KDPW_CCP S.A. – izba rozliczeniowa

KGU SORBNET2 – Krajowa Grupa Użytkowników SORBNET2

KIR S.A. – Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

MMS2 – Moduł monitorujący systemu SORBNET2 – aplikacja udostępniona przez NBP uczestnikom systemu SORBNET2 umożliwiająca monitorowanie zleceń i zarządzanie rachunkiem

NBP – Narodowy Bank Polski

OTC – *Over-the-counter* – rynek pozagiełdowy

PKB – Produkt Krajowy Brutto

PLN – polski złoty

PVP – *Payment Versus Payment* – „płatność za płatność” - zasada rozrachunku dotyczącego transakcji walutowych

RPW – Rejestr Papierów Wartościowych

RSP – Rada ds. Systemu Płatniczego

RTGS – *Real Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym

RTS – *Regulatory Technical Standards* – regulacyjne standardy techniczne i wykonawcze będące uzupełnieniem rozporządzenia EMIR opracowane w ramach ESMA

SCT – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)

SEPA – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro

SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący do dnia 9 czerwca 2013 r.

SORBNET2 – nowa generacja systemu SORBNET, funkcjonujący od dnia 10 czerwca 2013 r.

SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro, funkcjonujący do dnia 18 listopada 2011 r.

SRPN – System Rozliczeń Płatności Natychmiastowych – obecna nazwa – Express ELIXIR - prowadzony przez KIR S.A. system płatności, rozliczający płatności w trybie natychmiastowym

SSP – *Single Shared Platform* - wspólna platforma technologiczna systemu TARGET2

SWIFT – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej

T2-S – system TARGET2-Securities

TARGET2 - *Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System* – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym

UE – Unia Europejska

UTP - Uniwersalna Platforma Obrotu – nowy system transakcyjny na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW S.A.)

TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2

TR – *Trade Repository* – repozytorium transakcji

XML - *Extensible Markup Language*, w wolnym tłumaczeniu Rozszerzalny Język Znaczników

ZBP - Związek Banków Polskich

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013 (w tys. sztuk)	11
Wykres nr 2. Średnia dzienna liczba zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013	11
Wykres nr 3. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2013 (w bln zł)	12
Wykres nr 4. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)	14
Wykres nr 5. Średnia dzienna zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	15
Wykres nr 6. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2013 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)	15
Wykres nr 7. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w poszczególnych latach.....	18
Wykres nr 8. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w kolejnych półroczach od 2003 r.....	19
Wykres nr 9. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w kolejnych półroczach od 2005 r.	21
Wykres nr 10. Liczba transakcji SEPA (wewnątrzsystemowych i międzysystemowych) w systemie EuroELIXIR.....	23
Wykres nr 11. Wartość transakcji SEPA wewnątrzsystemowych i międzysystemowych (w mln euro) w systemie EuroELIXIR	23
Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express ELIXIR w kolejnych miesiącach od czerwca 2012 r.....	24
Wykres nr 13. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express ELIXIR w II półroczu 2013 r.	25
Wykres nr 14. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express ELIXIR w II półroczu 2013 r.....	25
Wykres nr 15. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych miesiącach od listopada 2012 r.....	27
Wykres nr 16. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w II półroczu 2013 r.	28
Wykres nr 17. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w II półroczu 2013 r.	28
Wykres nr 18. Średnia dzienna wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2013 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP).....	30
Wykres nr 19. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2013 r.....	30

Wykres nr 20. Liczba transakcji zaewidencjonowanych w systemie kdpw_stream w latach 2008 – 2013.....	32
Wykres nr 21. Wartość transakcji zaewidencjonowanych w systemie kdpw_stream w latach 2008 – 2013...	32
Wykres nr 22. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP zrealizowanych w RPW w latach 2008 – 2013.....	33
Wykres nr 23. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP zrealizowanych w RPW w latach 2008 – 2013.....	34
Wykres nr 24. Liczba transakcji rozliczona przez KDPW_CCP S.A. w latach 2011 – 2013	35
Wykres nr 25. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013	40
Wykres nr 26. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013	40
Wykres nr 27. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2013.....	41
Wykres nr 28. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2013	42
Wykres nr 29. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2005 – 2013 (w mln zł)	43
Wykres nr 30. Liczba bankomatów na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 roku	43
Wykres nr 31. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w mln)	44
Wykres nr 32. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w mld zł)	44
Wykres nr 33. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach w kolejnych półroczach od 2008 roku (w zł).....	45
Wykres nr 34. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 roku	46
Wykres nr 35. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2008 r.	46
Wykres nr 36. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	47
Wykres nr 37. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r	48
Wykres nr 38. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	48
Wykres nr 39. Liczba transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.....	49
Wykres nr 40. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	49
Wykres nr 41. Liczba transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.....	50
Wykres nr 42. Wartość transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.....	51
Wykres nr 43. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) w okresie czerwiec 2005 r. – grudzień 2013 r.	55
Wykres nr 44. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o okresie czerwiec 2005 – grudzień 2013	56
Wykres nr 45. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r. zrealizowanych w systemie ELIXIR oraz w ramach rozrachunków międzyoddziałowych	58
Wykres nr 46. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r.	59

Wykres nr 47. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.....	60
Wykres nr 48. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.....	60
Wykres nr 49. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec czerwca 2013 r. oraz grudnia 2013 r.....	61
Wykres nr 50. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.....	62
Wykres nr 51. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.....	62
Wykres nr 52. Liczba transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.....	63
Wykres nr 53. Wartość transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.....	64
Wykres nr 54. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.....	64
Wykres nr 55. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2005 –2013.....	68
Wykres nr 56. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków.....	69
Wykres nr 57. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r.....	69
Wykres nr 58. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków.....	70
Wykres nr 59. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r.....	71
Wykres nr 60. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od agentów rozliczeniowych.....	72
Wykres nr 61. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2005 – 2013 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od agentów rozliczeniowych.....	72
Wykres nr 62. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I półroczu 2013 r. i w II półroczu 2013 r. – dane od agentów rozliczeniowych.....	73
Wykres nr 63. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2013 r. i w I półroczu 2013 r. – dane od agentów rozliczeniowych.....	74
Wykres nr 64. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2005-2013 w (mld zł).....	75
Wykres nr 65. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2005-2013 w (%)......	76
Wykres nr 66. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2005-2013 w (mld zł)....	77
Wykres nr 67. Udział depozytów gospodarstw domowych w M1.....	78

Spis tabel

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w I i II półroczu 2013 r.....	12
Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w I i II półroczu 2013 r.	13
Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2013 r.	16
Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2013 r.....	16
Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w I i II półroczu 2013 r.....	19
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w I i II półroczu 2013 r.....	21
Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express ELIXIR w I i II półroczu 2013 r.	26
Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I i II półroczu 2013 r.....	29
Tabela nr 9. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2013 r. i grudnia 2013 r.	38
Tabela nr 10. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2005 – 2013.....	39
Tabela nr 11. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2005 – 2013.....	42
Tabela nr 12. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2005 - 2013.....	57

www.nbp.pl

